2584

సంపాదకులు

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

జువ్వాది గౌతమరావు

జయంతి

సంపుటి 2 సంచిక 7 జూన్ '60

ఆర్. ఎం. చిదంబరం

మాచిరాజు దేవీప్రసాద్

సుప్రసన్న

సంపత్కుమార

రామారావు

శతక్రతువు

కొలకలూరి

శ్రీనివాసమూర్తి

ధూళిపాళ శ్రీరామమూర్తి

విశ్వనాథ వేంకటేశ్వర్లు

జయంతి

19

జయంతి తే సుకృతినో
రససిద్ధాః కవీశ్వరాః

సంపాదకులు
విశ్వనాథ సత్యనారాయణ
జువ్వాడి గౌతమరావు

కార్యాలయము
ఉస్మాన్‌పురా, కరీంనగరము

సంవత్సర చందా రు. 8-00
విడిప్రతి 0-75 న.పై.

సంపాదకీయము

ఎక్కువ గ్రంథములువ్రాసి యేమి ప్రయోజనము; నిలిచెడి గ్రంథ మొక్కటి చాలును—ఈభావము కొందరు ప్రసిద్ధులైన యాధునికకవులు చెప్పుటకలదు. వారొండు రెండు మంచి గ్రంథములు వ్రాసినవారే. ఆ గ్రంథములవలననే వారికి ప్రతిష్ఠ వచ్చినది. నేటి కాలముసందర్భవ్యాప్తమైయున్న నూతనభావ సంపత్తిచేతగాని, ప్రాచీనులు చెప్పిన కొన్ని కావ్యగుణములయొక్క ప్రాచుర్యముచేతగాని వారిగ్రంథములకు ప్రాశస్త్యమునుగలదు. వానియందు గుణములు లేవనుటకును వీలులేదు. కాని "పలుగ్రంథములు వ్రాసి ప్రయోజనమేమి" యన్నమాటలో నొక దురర్థస్ఫూర్తి కలదు. ప్రథమతః, పలుగ్రంథములు వ్రాసిన వాని కావ్యములయందు గుణాధిక్యముండుటకు వీలులేదనియొక యభిప్రాయము దానియందు భాసించును. ఒకకవి బహుగ్రంథరచయిత యగుటవలన వానియందు గుణాధిక్యము పొసగదు అన్నసంగతి విచారణీయమగుచున్నది. ఏకవులొండురెండు గ్రంథములు వ్రాసిరో, వారు తమ యిరువదిరెండేండ్ల జీవితములో సలుబదియేండ్లదే పనిగా నాయొండురెండు గ్రంథములగూర్చియే యాలోచించియాలోచించి తమ యిరువదియవ పడిలోనో డెబ్బదియవ పడిలోనో గ్రంథమును బూర్తిచేసి "నేనన్నియేండ్లు దీనినిగురించి యాలోచించితిని. నాపాండిత్యము నాశిల్పము నాభావనావైశిష్ట్యము నాసర్వమయిన కవితాశక్తియు దీనియందిమిడించితిని" యని చెప్పినచో నదికొంత సమంజసముగా నుండునుగాని వారు తమ కావ్యములను చిన్ననాడే వ్రాసిరి. వానియందుగొన్ని గుణములున్నవి. వానిని గురించియే వారికి ప్రతిష్ఠవచ్చినది. ఆ గ్రంథములయందు వారి సర్వజీవితానుభవము, వారి సర్వపాండిత్యము నున్నవనుటకు వీలులేదు. కాదా. వారిచేతనే యప్పుడప్పుడింకొక సిద్ధాంతము చెప్పబడుచున్నది. "ఉత్తమమయిన కవిత్వము యౌవనమునందే వ్రాయగలడుగాని యెవ్వడును వార్ధక్యమునందు వ్రాయలేడు"—అని. ఈ సిద్ధాంతము ప్రకారము వారా గ్రంథములను యౌవనమునందేవ్రాసిరి. అందుచేనవియే యుత్తమగ్రంథములు. మరియెవ్వడయిన తన యిరువదియవయేటనో, యిరువది దాటిన తరువాతనో యొక గ్రంథమును వ్రాసినచో నాసిద్ధాంతము ప్రకారము తద్గ్రంథము త్తమ గ్రంథముకారాదు.

ఎవ్వడయినను దన జీవితము మొదటనే "నేను నా జీవితము మొత్తము మీద నొక్కటే గ్రంథము వ్రాయుదును"- అని కాని "నేను వంద గ్రంథములు వ్రాయుదును"- అని గాని నిశ్చయించికొనియుండడు. అట్లు నిశ్చయించుకొన్నచో వాని సర్వశక్తియు మొదటి వాని గ్రంథములో నుండుటయు, రెండవవాని పలు గ్రంథములయందు బరచబడి పలుచబడుటయు సంభవించునని చెప్పవచ్చును. అట్లెవ్వడును దన యౌవనమున నిర్ణయించుకొనడు.

పెద్దన్నగారి మనుచరిత్రమును గురించి యొక ప్రథకలదు. ఆయన దానిని జీవితాంతము వ్రాయుచుండెనన్న ప్రథ. ఆయన ప్రతి పద్యమును జెక్కుచెక్కి సున్నకు దేర్చి మెరుగుపెట్టి మెఱుగుపోయిదాకా దేర్చినాడు. సర్వత్ర యొక విలక్షణమయిన మాధుర్యమును సమకూర్చినాడు. ఆ రీతిగా బ్రతి పద్యమును దీర్చి దిద్దుటకు బహు ప్రయత్నము బహుకాలము కావలసియుండును. శ్రీనాథుని దీసికొన్నచో నాయన గ్రంథములు నేటికి నాలు గ్రంథములైనను భాషయందు నిలిచియున్నవి. పెద్దన్నగారి పద్య రచనయందలి బిగువు తగ్గనను శ్రీనాథుని పద్య రచనయందధికమయిన యొక విలక్షణమయిన మాధుర్యము లేదనుటకు వీలులేదు. పెద్దన్నగారి యొక గ్రంథమును నిలిచినది. శ్రీనాథుని యేడు గ్రంథములును నిలిచినవి. తిక్కన్నగారి పదునేను పర్వములు నిలిచినవి. ఎఱ్ఱన్నగారి మూడు గ్రంథములు నిలిచినవి. హరివంశ మింత పెద్ద గ్రంథము.

నిలిచెడి యొక గ్రంథమనగా గ్రంథముయొక్క ప్రమాణము కూడ నీ మాటలో నిమిడియున్నదా; యున్నచో నొలది వందల పద్యములుకల పారిజాతాపహరణమును గ్రంథమే. వేలకొలది పద్యములుగల భారతమును గ్రంథమే. కనుక గ్రంథమన్న మాటకు నర్థము నిర్ణయించుట కొంత కష్టమే. ఒకడు తనకున్న శక్తిని రెండు మూడు వందల పద్యములలో బ్రకటించును. మరియొకడు కొన్ని వేల పద్యములమీద బ్రకటించును. రెండు శక్తులు నొకటియేనా? కొన్ని వేల పద్యములు వ్రాసిన కవియొక్క శక్తియు, భావనా పటిమయు నధికమనుటకు వీలున్నదా? "వేల పద్యములు వ్రాయవచ్చును; పిప్పిగా నుండవచ్చు"ననవచ్చును. పిప్పిగా నుండెడు లక్షణమొక కవి రచనయందున్నచో వాడు వేల పద్యములు వ్రాసినను పిప్పియే. రెండు మూడు వందల పద్యములు వ్రాసినను పిప్పియే. పిప్పి పిప్పియే.

ప్రశ్న యెచ్చట బుట్టుననగా నేది పిప్పి, యేది రసవంతము- అన్నచోట బుట్టును. యథార్థమైన ప్రశ్న యిది; పూర్వపు ప్రశ్న కాదు. ఏది రసవంతముకాదో యదిపిప్పి. రసవంతమైనదేది? రసముకలది రసవంతము. రసమనగానేమి? శృంగారాది రసములు

కలవు. అందఱును వానిగుఱించి సంభాళించుకొనలేరు గనుక, సంభాళించుకొనుట కష్టము కనుక భాష్యాలు వానిని మరికొంత సులభపరచిరి. రసము, రసాభాసము, భావము, భావాభాసము. నాల్గును రస కక్ష్యలో చేర్చిరి. కవులయొక్క సంఖ్య పెరుగుటకు వీలయినది. భాషలో బహు శబ్దములు వానియొక్క స్వార్థమునందుపయోగించబడుటయే గాక యనేక విధములుగా నుపయోగింపబడుటకూడ గలదు. కొన్ని శబ్దములు పలక్షకముగా వాడబడుటకలదు. కొన్ని శబ్దము లర్థ విపరిణామము పొందుటకలదు. ఉపలక్షకమనగా నొక యర్థమేమనగా తత్స్పర్శ మాత్రముచేత తద్గుణమచ్చుటనున్నట్లు వాడబడుట. ఒక పద్యము మధురముగానుండును. చక్కని శైలిలో నుండును. అందు రసభావములుండ నక్కరలేదు. అయినను జనులు దానిని రసవంతముగా నున్నదందురు. అట్లనుటలో నర్థమేమనగా వనానెనుండియు "రీతిరాత్మా కావ్యస్య" యన్న వామనుని సూత్రార్థమునకు వెనుకనున్న మనోవృత్తి, పద్య రచనయందలి యొక విలక్షణమైన శిల్పము- శిల్పమనుటకన్న మధురాక్షర సంయోజన జనిత గుణము- పాఠకులు కవిత్వమునకు ప్రధానముగా భావింతురన్నది యున్నది.

భావమన్న శబ్దమున్నది. భావమనగా నాలంకారికులు చెప్పిన భావములు వేరు. కాని యీ శబ్దము లోకమునందలి యనేకములైన యూహలకుగూడ ప్రయోగింప బడుచున్నది. యథార్థమునకు భావము వేరు, ఊహ వేరు. ఒక మంచి యూహను జెప్పిన వో మంచి భావమున్నదనుటకలదు. ఇది యర్థవిపరిణామము.

తరువాత ధ్వనివాదము వచ్చినది. ఈ ధ్వనివాదము వచ్చిన తరువాత పద్య రచనాగత శైలీ గుణాదులు కొన్ని ప్రదేశములందు విస్మరింపబడ్డవి. ఆ ధ్వని సిద్ధాంతమును ప్రపంచించినవారి యుదాహరణములందున్న పద్యము లేవియు శైలీ రచనాగత గుణాదులు లేనివానిని నాయుదాహరించలేదు. ధ్వనియాత్మ యనుటచేత దానికి ప్రాధాన్య వివక్ష చెప్పిరి కాని పద్య రచనాగత వైశిష్ట్య మక్కరలేదన్నట్లు కనుపించదు. మానవులందరు బ్రతుకుచున్నారు. వారి కాత్మలున్నవి. వారికి సద్గుణాదులున్నవి. శరీరమున్నది గనుక వాని సద్గుణములకు నెల. శరీరము లేని జీవులనంతములు గాలిలో తిరుగుచుందురేమో మనకు దెలియదు. మనము చూడలేదు. ఆ జీవులు శరీరధారులు కానుగనుక మనకు ప్రసక్తి లేదు. శరీరధారియైన జీవునియొక్క జీవ లక్షణము నాత్మగుణములు మనకు విచారణీయములు. అట్లే పద్య రచనా సౌందర్యముకల కావ్యముయొక్క గుణములును ధ్వనియే మనము పరామర్శింతుము. లోకమునందు నొక సత్పురుషుడు కలడు. వాడు వ్యాధిగ్రస్తుడు. కొన్ని యేండ్లుగా మంచమునందు బడిపోయినాడు. వానికి వ్యవహార

యోగ్యత లేదు. వానివలన నితరులకు లాభము లేదు. అట్లే రచనా సౌందర్య పరిహీనమయిన కావ్యాభాసమునందలి ధ్వన్యాదులును లోకోపకారకములైనవి కావు.

తాత్పర్యమేమనగా నొకడెన్ని గ్రంథములు వ్రాసెను— అన్నమాటయే కాదు. వాడెక్కువ వ్రాయవచ్చును, తక్కువ వ్రాయవచ్చును. ఇన్ని గ్రంథములు వ్రాసినవాడు కనుక ఆ గ్రంథములన్నియు సద్గుణములనుట పొసగదు. ఒక గ్రంథము వ్రాసినాడు కనుక వాని గ్రంథము నిస్సంశయముగా సర్వోత్కృష్టమనుటయు పొసగదు. ఒకడొక్క గ్రంథమే వ్రాసెను. మరియొకడు డజను గ్రంథములు వ్రాసెను. ఇంకొకడు పలువది గ్రంథములు వ్రాసెను. ఆ గ్రంథముత్తమమవా కాదా యన్న విషయమును తద్గ్రంథ గత గుణపరిశీలనచేసి విమర్శించినప్పుడు తేలవలసినదిగాని తద్విమర్శానపేక్షకమైన యనేక గాలి మాటలవలన దేలునదిగాదు.

మరియు గుణములనగా నోజస్సు, సౌకుమార్యము, మాధుర్యము మొదలైనవి కలవు. అవి శాబ్దికములు, ఆర్థికములునై యుండును. శాబ్దికములైనవి పద్యము యొక్క రచనయందు, మాటల కూర్పునందు నధికముగా భాసించును. అట్టి శాబ్దికమైన మాధుర్యాది గుణము పరిమిత సంఖ్యాకములైన కవులయందే యుండును. ఒక దృష్టితో జూచినచో వారే కవులనవలయును. అట్లన్నచో వాఙ్మయము సంకుచితమైన స్థితిని బొందును గావునను, శాబ్దమాధుర్యాది గుణవంతమైన రచన చేయు కవుల గ్రంథములయందు తదితరమైన మహా విషయములు లేకుండుటయు జరుగవచ్చును. కావున మాధుర్యాది గుణము తక్కువయైనను తదితర గుణ సమృద్ధిగల కవులను గూడ కవులే యనుచున్నాను. నన్నయ్యగారి పద్య రచనయందలి మాధుర్యము తిక్కన్నగారి పద్య రచనలో లేదు. తిక్కన్నగారు మహాకవి కాదనుట యెట్లు?

ఇది యిట్లుండగా నింతకుమున్ను చెప్పిన యుక్తి విపరిణామమును బొందిన భావమన్న శబ్దము ప్రయోగింపబడు నూహకలదు. ఈ యూహయు, భావనయు నొక కోటిలోనివి. రస భావాదులు లేకుండిన వట్టి యూహయొక్క ప్రాచుర్యముగల యొక గ్రంథముండును. దానికి గ్రంథత్వము కలదు. ఊహయొక్క సమృద్ధి చేత దానిని లోకము పాటించును. లోకమునందుకంటె నుదారత యెచ్చట సిద్ధించును! పశువులకు మేతగా గూడ నుపయోగపడుటకు వీలులేని నట్టడవిలో సమృద్ధిగానున్న పచ్చిగడ్డియొక్క పచ్చదనమును, సమృద్ధిని జూచి నేత్రమానందించును. అది యూరకే మొలచినది. అచ్చటికి పశువులు గూడ రావు. గ్రీష్మకాలము వచ్చును. ఎండిపోవును. ఇట్లన్ని గ్రంథములైన కావచ్చును. అనంతకాలము మీద నెన్ని గ్రంథములు పుట్టియుండవచ్చును. ఎన్ని యంతరించిపోయి

నవి. కొన్ని గుణములు గల గ్రంథములు కూడా నశించి పోవచ్చును. కొన్నాళ్లకో, కొన్ని యేండ్లు నంతర్హితమై మరల నెప్పుడో కనుపింపవచ్చును. భాసుని నాటకములవలె.

నిలిచెడు గ్రంథములన్న మాట కర్థమేమి? ఎట్లు నిలుచును? నిలుచుటయన్నది యనేకమైన పరిస్థితుల మీద నాధారపడియున్న విషయము. అన్ని విషయములందు వలెనే సారస్వతమునందుకూడ నొక గ్రంథము నిలుచుటకు బాహిరములైన కారణము లెన్నో యుండును. ఈ కాలమునందు వాఙ్మయ చరిత్రయన్న యొక గొప్ప విషయము విశ్వవిద్యాలయముల చదువులవలన సమలులోనికి వచ్చినది, కనుక కవుల చరిత్రలు వ్రాయబడినవి, కనుక నెంతమంది కవులపేరులో నిలిచినవి. సాహిత్యములో రస భావాదులను మించి మరికొన్ని గుణములు పాశ్చాత్య విద్యాబోధవలన గావ్యమునందు బ్రధానముగా పరిగణింప బడుచుండుటవలన మరికొన్ని గ్రంథములకు బ్రాశస్త్యము వచ్చినది. తంజావూరి సారస్వతములోని బహు గ్రంథములు చరిత్ర దృష్ట్యా తత్కాలములయందలి యాచారముల యొక్క యభ్యాస దృష్ట్యా నేడు పాటింపబడుచున్నవి. రఘునాథాభ్యుదయమున్నది. ఆ నాటి రాచకొలువు. వారి భోజనములు, వారి శృంగార రసము ముఖ్యముగా వివరించు గ్రంథము. ఆ భోజనాదులు, నా రాజుల వైసంపన చర్య విజయనగర రాజులనుండి తెచ్చికొన్నది. చారిత్రిక దృష్ట్యా పరిగణనీయమైన గ్రంథము. యక్షగానములున్నవి. వాని వైశిష్ట్యము వానిది. కొన్ని భాషా దృష్టితో నిలిచికొనదగినవి.

కనుక గావ్యము నిలుచుట యనగా నెట్లు నిలుచునని, యెట్లు నిలువదని చెప్పుటకు వీలు లేదు. ఆంగ్ల సారస్వతముతోడి పరిచయము పలుమందికి కలదు కనుక నీ చెప్పబోవు నుదాహరణ మందలిది. అలెగ్జాండర్ పోప్ అన్నకవి, అతడు బ్రతికిన రోజులలో నంతకంటె నింగ్లీషుభాషలో నుత్తమమైన కవి యుండడని పించుకొన్నాడు. వంద యేండ్లు దాటలేదు. అతని పద్యరచనయందు ధారాశుద్ధతకు మిగిలినది లేదని తీర్మానింపబడినది. సారస్వత చరిత్రలో మాత్రము మిగిలినాడు.

కాలానుగుణముగా నొక్కొక్క కాలమున నొక్కొక్క భావ సముదాయమునకు నాధిక్యము వచ్చును. కాలమునకు దేశమునకు నా యవసరము తీరిపోయినంతనే యా యాధిక్యము పోవును. ఆ కాలమునందా గ్రంథము మహా గ్రంథము కావచ్చును. ఆ కాలమా భావములయొక్క సంపుటి. ఆ భావములతో గూడ నా కాలము మారి పోవును. ఆ కాలమునందు మహాగ్రంథముగా బరిగణింపబడినది భిన్నలక్ష్యములు గలిగిన మరియొక కాలమునందు గాకపోవచ్చును.

అన్ని కాలములయందు నన్ని దేశములయందు ననుస్యూతముగా నవిచ్ఛిన్నముగా

నుండునది మానవ స్వభావము. తత్స్వభావము ననుసరించి వ్రాయబడిన గ్రంథము నిత్యముగా నుండుననుట మానవ స్వభావమెంత నిజమో యంత నిజము.

ఒక సద్గ్రంథము చావవచ్చును. ఒక యసద్గ్రంథము నిలువవచ్చును. సిద్ధాంతములు మారవచ్చును. మానవ లోకమున ననంత ప్రకృతులుగల జీవులుందురు. కొందరు కవులు లోకోపకారము కొరకే వ్రాయుదురు. ప్రతిష్ఠను వాంఛించి వ్రాయరు. కొందరు డబ్బు కొరకే వ్రాయుదురు. కొందరు ప్రతిష్ఠకొరకే వ్రాయుదురు. కొందరు తత్ప్రతిష్ఠను జూపెట్టికొని లోక సంగ్రహము చేయుదురు. ఈ గుణములు నవియవియే యని చెప్పుటకు వీలులేదు. ఒకనికి ధనము కావలయును. ప్రతిష్ఠయు గావలయును. ఆ ప్రతిష్ఠను పురస్కరించికొని లోక సంగ్రహణమును జేయుచుండును. దీనిని గూర్చి యిదమిత్థమని యెవ్వరును జెప్పలేరు. మనుజుడు మాత్రము తాత్త్విక ధర్మమును మనసులో బెట్టికొని ప్రవర్తించవలయును. ఆ ధర్మమునకు వ్యతిరేకమైన పనులు లోకము ననుసరించి ఒకప్పుడు కొన్ని చేయక తప్పదు. కాని యా లక్ష్యము చెడకుండ జూచికొనుచు ప్రవర్తించుట సత్పురుష లక్షణము. ఏదిని ప్రవాహమునంట బడిపోయినచో నాగాలి కొల్లేటి నడిమికి బోయి యచ్చట నాగవచ్చును. ఇంతే చెప్పవచ్చునదేమనగా "నిలిచెడి గ్రంథమొకటే చాలును. ఇన్ని గ్రంథములు వ్రాసి యేమి ప్రయోజనము." అన్న మాటలో సరియైన సామంజస్యము కనబడుట లేదు. షేక్స్పియరు ఒక "హామ్లెటు" వ్రాసిన చాలును. ఇరువదిమూడు నాటకములు వ్రాసినారు, అన్నియు నిలిచియున్నట్లే కనుపించుచున్నవి. ఇచట నీ నియమము లేదు.

జీవుని వేదన - 6

గుప్తపాదుని వ్యక్తివాదము.

ఘూళిపాళ శ్రీరామమూర్తి.

పూర్వ వ్యాసమునందు కావ్యగతమైన బహు శిల్ప మార్గములందు జీవునివేదన యెట్లు ప్రతిబింబించుచున్నదో వివరించుటకు ప్రయత్నింతునని చెప్పి యుంటిని. ఆ ప్రయత్నము చేయుటకుముందు వ్యంజకత యన నేమియో కొంత వ్యాఖ్యానించుకొనవలయును. కారణమేమనగా కావ్యమందు ప్రధానమైన యర్థమును వ్యంజింపఁజేయుటయే కావ్యశిల్పము యొక్క ప్రాణము. వ్యంజకతను గుఱించి లెస్సగా తెలిసికొన్న తర్వాత శిల్పవైఖరులను వ్యాఖ్యానించు కొనుట తేలికయగును. అదియును గాక గుప్తపాదుడు సిద్ధాంతీకరించిన వ్యక్తివిబట్టికూడ జీవునివేదనయే కావ్య పరమార్థమని మనకు విశదమగును.

గుప్తపాదుడు భరతముని కృతమైన రససూత్రమును వ్యాఖ్యానించు సందర్భమున నీ వ్యక్తి సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించెను. భరతుని రససూత్రము "విభావానుభావ వ్యభిచారిసంయోగాద్రస నిష్పత్తిః" అని. ఈ సూత్రముపైన బహువాదములు చెలరేగినవి. వానిలో ప్రధానమైనవి నాలుగు. అవి భట్టలోల్లటుని "ఉత్పత్తివాదము" శ్రీశంకుకుని "అనుమితివాదము' భట్టనాయకుని 'భుక్తివాదము' అభినవగుప్తుని 'వ్యక్తివాదము'. ఈ వాదములకీపేర్లు సూత్రగతమైన 'నిష్పత్తిః' అను పదమునకు వారు వారుచేసిన యర్థమునుబట్టి పుట్టినవి. లొల్లటుని మతమునుబట్టి రసము నాయికా నాయకులయందుపుట్టును. శ్రీశంకుకుని మతమునుబట్టి రసము నాయికా నాయకగతమైనట్లు అనుమానింపఁబడును. ఈ రెండు వాదములును రసము సామాజికునియందు గాక యతనికి బయట నాయికాదినిష్ఠమై యుండునని ప్రతిపాదించినవి. ఈ వాదములందు బహుదోషములు సన్నిహితములైయున్నవి. రసము నాయకాదినిష్ఠమనుటకు నటనిష్ఠమనుటకు వీలులేదు. ఆ రసమున కాశ్రయమైన నాయకాదులు వేరు. అందుచేత వారియందు రసము పుట్టుటకు వీలులేదు. నటనిష్ఠమనుటకు నటులయందు తాదృశ రతి సంవిధానమే కుదురదు. నటుడు చేయునది అనుకృతిగాని యథార్థ వ్యాపారముగాదు. నటుడు నాయకాదిగతమైన సుఖదుఃఖాదుల ననుకరించెననుటకును వీలులేదు. నాయకాదులకును నటునకును ఏకకాలీనత్వములేదు. అనుకరణ యథార్థవస్తు పరిజ్ఞానము నప్పుడే కుదురునుగదా? మఱియొకటి యేమన లొల్లటుడుచెప్పినటులు రసము నాయకాదినిష్ఠమైనచో సామాజికులకు దానియందు నాస్వాదము సంభవింపదు. లోకగతమైన పరగత సుఖదుఃఖములందు మనకాస్వాదము గలుగుటలేదు గదా! ఒకనికి పరగత రత్యాది వర్ణనమువలన రాగము గలిగినచో మఱియొకనికి ద్వేషము గలుగవచ్చును. మఱియొకనికి లజ్జగలుగవచ్చును. ఇట్టి భిన్నానుభవము సామాజికులందు గన్పించుటలేదు. శాకుంతలాది నాటకవర్ణనమువలన సామాజికులందు అభిన్నమైన శృంగారాది చర్వణ కలుగుచుండుట ప్రసిద్ధము. శ్రీశంకుకుడు రస నిష్పత్తియందు సామాజికులకుగూడ కొంత ప్రసక్తి కల్పించుట విశేషము. నాయకాదిగతమైన రసమును నటనిష్ఠమైనట్లు సామాజికుడనుమానించి తృప్తిచెందునని శ్రీశంకుకుని వాదము. అనుమానమనగా ఊహ. నటుల యందు రసాస్వాదమున్నదని యూహించుటవల్ల

సామాజికునకు గల్గు లాభమేమియో శ్రీకంఠుడు వివరింపలేకపోయెను. ఇతరులకు ధనమున్నదని యూహించిన దరిద్రుడు ధనవంతుడగునా? అదిగాక యొకవేళ నేదియో యొక విధమైన తృప్తి సామాజికునకు గల్గునని యొప్పికొందమన్నను అచ్చమైన రసము సామాజికుని చర్వణకందుటలేదు. అది పరనిష్ఠమని శ్రీకంఠుడొప్పికొనినాడు. ఇట్టి వాదములు రెండును రసానుభవమునందు సామాజికుని దూరీకరించినవి. భట్టనాయకుడు ఈ దోషములన్నియు గమనించి తన భుక్తివాదమును ప్రతిపాదించినాడు. ఈయన యభిప్రాయమునందు రసము నాయకాది నిష్ఠముగాదు నటనిష్ఠముగాదు. సామాజిక నిష్ఠము. కావ్యమునందలి శబ్దార్థములందు రెండుశక్తులున్నవి. ఒకటి భావకత్వశక్తి. రెండవది భోజకత్వశక్తి. భావకత్వశక్తి సామాజికుని విభావాదులను భావింపఁజేయును. విభావాది భావనమువలన సామాజిక హృదయ నిష్ఠమైన స్థాయి సంచారులుద్బుద్ధములగును. అప్పుడు కావ్యగతమైన భోజకత్వ వ్యాపారమువలన సామాజికుడు స్వహృదయమునందు ద్బుద్ధములైన స్థాయి సంచారుల నాస్వాదించును. ఇదియే రసనిష్పత్తి. అనగా భోగము.

న్యాయ్యమునకు భట్టనాయకుని భుక్తివాదము క్రొత్తదిగాదు. అతడు వ్యక్తివాదమునే మఱియొక తీరుగా చెప్పెను. ధ్వనిసిద్ధాంతులు చెప్పిన కావ్యగత వ్యంజనా వ్యాపారమునతడు రెండుగా విభజించి తన సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించెను. రెండు వ్యాపారములను కావ్యమునకు చెప్పుటయందు లాఘవములేదు. ఇట్లు చెప్పుటవలన పైకి ధ్వని సిద్ధాంతమును ఖండించినను తాత్వికముగా భట్టనాయకుడు దాని నంగీకరించినవాడైనాడు. ఇందుచేత సమగ్రముగా కావ్యాస్వాదమును నిరూపించినది అభినవగుప్తుని వ్యక్తివాదమొక్కటే.

శాస్త్రీయమైన పరిభాషను వదలి చూచినచో గుప్తపాదుని సిద్ధాంతమును మన మీ క్రిందివిధముగా గ్రహింపవచ్చును. కావ్యమునందు ఏదేని యొక కథ వర్ణితమగును. కథ యనగా నొకటిగాని యంతకంటె నెక్కుడుగాని సంఘటనములు. సంఘటనమనగా నొకపని జరుగుట. ఒకపని జరిగినదనగా ఆ పని కార్యము. ఆ కార్యమట్లు జరుగుటకు కారణములు నుండవలయును. ఇట్లు కథ కారణ కార్య స్వరూపము. లోకమంతయు కర్మచితముగాన కారణ కార్యస్వరూపమే. అందుచేత లోకము కవికి కథ సామాజికులకు కారణ కార్యములను ప్రదర్శించును. కవి లోకమునందలి కారణ కార్య రూపమైన సంఘటనమును దీసికొని సామాజికునకు ప్రదర్శించును. లోకగతములైన కారణ కార్యములందు బహుదోషములు సన్నిహితములై యుండును. కవియందొక శక్తి యున్నది. దానికి ప్రతిభయని పేరు. ఇది కవియందు భావనారూపముగ నుండును. భావన యనగా పునఃపునరనుసంధానము. అనగా తిరిగి తిరిగి యొకే విషయమును మనస్సునకు పట్టించుకొనుట. ఇట్లు చేయుటవలన కవి తీసికొన్న సంఘటనమునందలి లౌకిక దోషములను నిరాకరించి దాని యందున్న సౌందర్యమును దీపింపజేసికొనగల్గును. ఇందుచేత కవిగతమైన భావన గుణాలంకార సంయోజనాత్మకమైనదని గుప్తపాదుడు చెప్పెను. భావన వల్ల వస్తుగతమైన సౌందర్యమును కవి సాక్షాత్కరింపఁజేసికొనును. లేక దానియందు క్రొత్తగుణములను క్రొత్త యలంకారములను కూర్చి సంస్కరింపవచ్చును. ఎట్లయినను ఒక్కటియే. ఇప్పుడీ లౌకికమైన సంఘటన భావనను కవియందుద్బుద్ధమొనరించి యతని హృదయమునందు ప్రవేశించినది. కవి దానిని భావించుటవలన నొక తన్మయత్వమును బొందినాడు. దీని స్వరూపమును సామాజిక పరముగా తర్వాత వివరించుకొందము. ఈ తన్మయత్వమే రసము. కవి యే సంఘటనమును భావించుటవలన నీ తన్మయత్వమును బొందెనో యా సంఘటనమును

కావ్యరూపమున వెలయింపఁజేసినాడు. కవియందు ఈ సంఘటన భావనమునుద్బుద్ధ మొనరించినది. కవి భావనా భావితమైనది. కాబట్టి కావ్యమునందు దృశ్యమానమగు నా సంఘటన కేవల లౌకికమైనదిగాదు. కవిభావనా భావితమైనది. అనగా కవి ప్రతిభా సుపరిష్కృతమైనదని యర్థము. దోషరహితమైనది కాబట్టి కవిప్రతిపాదిత సంఘటనమునందు లౌకిక సంఘటనమునందు లేని యొకానొక యోగ్యత యొకానొక విశేష గుణము కవి దీనియందు సంయోజించినాడు. దీనికే 'వ్యంజన'యని పేరు. కవి సంఘటనమునందు సంయోజించిన గుణాలంకారముల వలన నాకృష్టుడై సామాజికుడు కవిప్రతిపాదిత సంఘటనమును భావించుటకు మొదలుపెట్టును. కావ్యగత గుణాలంకారములు భావనాజనకములని యభినవగుప్తుడు చెప్పెను. ఇప్పటి సంఘటన సహృదయుని హృదయమునందు ప్రతిబింబించినది. సంఘటన కారణ కార్యరూపమని పూర్వము చెప్పికొంటిమి. సామాజిక హృదయ ప్రతిబింబితావస్థయందీ కారణ కార్యములకు విభావానుభావములని పేరు. లౌకికములైన కారణములు రెండు విధములు- ఆలంబకములు, ఉద్దీపకములనని. లోకమునందు ఇద్దరు ప్రేమించుకొనిరి. అనగా నా యిద్దరు ప్రేమికులు పరస్పరము వారిప్రేమను వ్యక్తము చేసికొన్నారని తాత్పర్యము. ఆ ప్రేమికులట్లు వ్యక్తముచేసికొనుట కార్యము కాగా నా ప్రేమికులు ఆలంబన కారణములు. వారి ప్రేమ నుద్దీపింపజేయు పరిస్థితులు నుద్దీపకములు. వారి పరస్పర సంభాషణములు చేష్టలు కార్యములు ఇట్లు కారణ కార్యముల వలన లోకమునందు ప్రేమ యనుమానితమగుచున్నది. అనగా తాదృశ స్త్రీ పురుషులయందున్నట్లూహింపఁబడుచున్నది. కవి యీ కారణ కార్యములు సామాజికహృదయ ప్రతిబింబితములైనప్పుడు ఆలంబన విభావములు, ఉద్దీపన విభావములు, అనుభావములనని చెప్పఁబడును. కవి చేయు పనియెల్ల లౌకికములైన కారణ కార్యములకు విభావానుభావత్వమును సంపాదించుట మాత్రమే. లౌకికములైన కారణ కార్యములను యథా సంభవముగా గ్రహించి వానియందు హృదయ సంవాదమునుజెందు వైశద్యము సామాజికునకు లేదు. సామాజికునకు సహజముగా జీవ చైతన్యమునకు నావరకమై యాశీరూపమగు నజ్ఞానమున్నది. ఇది జీవునకు భేదబుద్ధికి కారణము. నాకు ఎల్లప్పుడు సుఖమే కలుగవలయును. సుఖ సాధన సాంగత్యమే యుండవలయును. దుఃఖము కలుగరాదు. దుఃఖసాధనములతోడి సాంగత్యముండరాదని యెల్ల జీవులకు మూలభూతమైన యొక కోరిక యుండును. ఇదియే యజ్ఞానము. ఇందువల్ల లౌకిక సంఘటనములందున్న యంతసౌందర్యమును జీవుడు గుర్తింపలేడు. ఈ కోరిక జీవునకు తక్కిన విషయములతో భేదమును సాధించి పెట్టుచుండును గాన ననుకూల విషయాభిముఖ్యము అననుకూల విషయానభిముఖ్యము కారణములై జీవునకు విషయ జాలమునందు రాగద్వేషములను పుట్టించి లౌకిక సుఖదుఃఖముల ననుభవింపజేయును. కవికి నీ స్థితిలేదు. లౌకిక సంఘటనమునందు హృదయ సంవాదనము చెందు నైపుణ్యమాతనికున్నది. లోకమునందు సర్వకవుల కట్లున్నదాయని యడుగవచ్చును. ఈ చెప్పునది యచ్చమైన కవి విషయము. అచ్చమైన కవి యట్టి స్థితిని పొందియున్నప్పటి విషయము. కొందరియందు కవి శబ్దము గౌణముగా కొందరియందాభాసికముగా వ్యవహృతము కావచ్చును. ఏతాదృశ నైపుణ్యము సామాజికునకు సహజముగా లేదు గావున నతడు కావ్యమునాశ్రయించుచున్నాడు. కవి సమర్పిత విభావానుభావములను గ్రహించుచున్నాడు. కావ్యము విభావానుభావ సమర్పకమని గుప్తపాదుడు చెప్పెను. ఈ విభావానుభావములు సామాజికుని హృదయగతమైన స్థాయి సంచారాదులనుద్బుద్ధము గావించి తన్మయీభవనము గల్గించును. విభావమనగా "విశేషేణ భావయన్తి స్థాయి సంచారాదీన్ ఇతి విభావాః" భావయన్తి అనగా ఉద్బోధయన్తి యని.

యర్థము. సామాజికుని హృదయమునందు అనగా జీవసంపుటియందున్న స్థాయి సంచారాదులను మేల్కొల్పును గాన నివి విభావములు. నాయకాదులు మలయానిల చంద్రాదికము. యదనుభావయతి వాగంగసత్వకృతో౽భినయః ఇత్యనుభావః. అభినయము(వాగంగసత్వ కృతమైత్రి రూపమైనది) అనుభావము. సామాజికుని హృదయమునందు మేల్కొనిన స్థాయిసంచారాదుల ననుభవింపఁజేయుచున్నది గాన దీని కనుభావమని పేరు. అనుభవమనగా తన్మయీభవనము. "తచ్చిత్త వృత్తి తన్మయీభవనమేవహ్యనుభవనమ్." అని గుప్తపాదుని వచనము. ఇప్పుడు స్థాయి సంచారాదులను గురించి ప్రసక్తి కలిగినది. పూర్వము చెప్పిన జీవుని జీవచైతన్యమున కావరకముగానున్న యాశీరూపకమగు నజ్ఞానమువల్ల జన్మాంతరములయందు జీవు కొన్ని సంస్కారములను సంగ్రహించుకొన్నాడు. ఈ సంస్కారములు జీవసంపుటియందు మగ్నమై యుండి యనుకూల సామగ్రి సముపచితమైనప్పుడుద్బుద్ధమగుచుండును. వీనిని నలుబది యొకటిగా భరతముని గణించెను. వానిలో నెనిమిది స్థాయి భావములు. ముప్పది మూడు వ్యభిచారములు. ఆయాభావములకు జీవుని యాత్మపైన నధికారమును వహించు కాలపరిమాణమునుబట్టి స్థాయి సంచారి విభాగము చేయబడినది. ఈ భావములు జీవుని జీవసంపుటియందే యున్నవిగాని బయటనుండి తెచ్చుకొనవలసినవి గావు. ఈ భావముల యొక్క చర్వణయే రసము. ఇప్పుడు సూత్రమునందలి 'సంయోగాత్' అను పదమును గురించి విచారించవలెను. పూర్వము చెప్పిన విభావము సామాజికుని జీవసంపుటియందు నొక స్థాయి భావమును దానికి సంబంధించిన మఱికొన్ని సంచారిభావముల నుద్బుద్ధ మొనరించినది. ఉద్బుద్ధములైన యీ భావములందు పూర్వముచెప్పిన యభినయ రూపమైన యను భావము సామాజికునకు తన్మయత్వము గల్గించినది. ఇట్లుద్బుద్ధములై యనుభూతములైన సంచారి భావములుగూడ స్థాయి భావముయొక్క యనుభవమునందుపచరించుచున్నవి. ఈ సంచారి భావములు క్షణావస్థితికములు. వీనియుద్బోధనము అనుభావము క్షణక్షణము జరుగుచుండును. అందుచేత వీనికి నిలుకడలేదు. కాని యివి నిలుకడగన్న స్థాయి భావమున కనుకూలముగా ప్రతికూలముగా లేచుచు నణగుచునుండును. అందుచేత ఘాత ప్రతిఘాతక్రమమున స్థాయి భావమును ముందునకు త్రోయుచుండును. ఇందుచేతనే వీనికి వ్యభిచారులని పేరు 'విముఖ మభిముఖంచ చరన్తీతి వ్యభిచారిణః.' వ్యభిచారి భావములు స్థాయ్యనుభవమునందుపచరించు పద్ధతి మఱియొక పద్ధతిగా నభినవగుప్తుడు చెప్పెను. వ్యభిచారి భావములు స్థాయియొక్క యనుభవమునందనుకూలముగనే యుపకరించునని యాయనమతము. రస మలౌకికమనుటకిదియొక కారణముగా గుప్తపాదుడు చెప్పెను. లోకమునందు గ్లాని శంకాదులు ప్రేమ విఘటక హేతువులగుచుండగా కావ్య సందర్భమున రసోపయోగులగుచున్నవి. ఈ యభిప్రాయము ననుసరించియే విశేషేణ ఆభిముఖ్యేన చరంతీతి వ్యభిచారిణః యని చెప్పికొనవలయును. ఇట్లు విభావము అనుభావము వ్యభిచారి భావము సామాజికునకు స్థాయ్యనుభవమునందుపయోగపడుచున్నవి. ఈ యుపయోగముయొక్క స్వరూపము లోకములో మనకు కన్పించునట్టిదిగాదు. లోకమునందునిమిత్త కారణములు రెండు విధములుగానున్నవి. కారకములు జ్ఞాపకములు. విభావాదులు కారకములుగావు జ్ఞాపకములుగావు. కారకములనుటకు రసము వానివలన పుట్టుటలేదు. రసమనగా స్థాయియొక్క యనుభవము. అనుభవమనగా చిత్తము తద్వికారమగుట. తద్వికారమనగా స్థాయి వికారమని యర్థము చెప్పికొన్నను నా సమయమున సాక్షి చైతన్యమున కావరకముగానున్న యజ్ఞానము విగళితమై చిత్తమునందు చైతన్యపరిస్ఫూర్తి కలుగునుగాన తచ్ఛబ్దమునకు చైతన్యమనియే యర్థము చెప్పికొనుట సముచితము. దీనిని గురించి తరువాత విచారింతము. ఈ స్థితి విభావాది

భావనాసమకాలమునందే యుండుననిగాని తదనంతర ముండుననిగాదు. అందుచేత విభావాదులు కారకము లనుటకు వీలులేదు. లోకమునందు దండచక్రాది నిమిత్తనాశమున ఘటాది కార్యనాశము గలుగుట లేదు. మరి జ్ఞాపక కారణములుగావు. దీపము చీకటిలోనున్న వస్తువును జ్ఞాపకము చేయును. దీపము లేకపోయినను ఆ వస్తువట యుండనేయున్నది. దీప సద్భావము వస్తు సద్భావమునందు కారణముగాదు. వస్తు జ్ఞానమునందు కారణము. విభావాదులు లేనిచో రసములేదు. అందుచేత నివి జ్ఞాపక కారణములును గావు. ఇందుచేత నివి లౌకికములునుగావు. మఱి వీని యందు రసోపయోగిత్వమున్నది. అందుచేత వీనిని వ్యంజకములని గుప్తపాదుడు చెప్పెను. అందుచేత సంయోగాత్ అన్నమాటకు వ్యంజనాత్ అని యర్థము చెప్పబడినది. వ్యంజన యనగా స్థాయి భావమును వ్యక్తముచేయుట. వ్యక్తము చేయుట యనగా సాక్షి చైతన్య గోచరముచేయుట. సాక్షి యనగా నావృత చైతన్యముగాదు. విభావానుభావముల పునఃపునరను సంధానముచేయుటవలన సామాజికుని జీవచైతన్యమున కావరకముగానున్న యజ్ఞానము తొలగిపోవును. ఈ యజ్ఞానమే చిత్తగతమైన స్థాయి భావమునకు సాక్షి చైతన్య దీప్తి ప్రసరింపకుండ పూర్వము ప్రతిబంధించినది. స్థాయి భావము వ్యక్తమైనదన్నను స్థాయి భావమునందు జీవునకు తన్మయత్వము గల్గినదన్నను నీ ప్రతిబంధకము తొలగినప్పుడే సంభవించును. చిత్తగతమైన స్థాయి భావము సాక్షి చైతన్య సన్నిధానమున తళతళనాడుచు ప్రకాశించును. ఈ స్థితి రసము. విభావానుభావములను పునఃపునరనుసంధానము చేయుటవలన నీ స్థితి గలిగినది. భావనవలన వ్యంజన పుట్టును. వ్యంజన యనగా చైతన్యముయొక్క ప్రకాశమని యర్థము. దీనికే రసము యనియు నాస్వాదన యనియు చర్వణ యనియు పేర్లు. ఒక్కమాటలో చెప్పవయునన్నచో కావ్యగతములైన గుణాలంకారములవలన భావనపుట్టును. భావనవలన వ్యంజన పుట్టును. విభావాదులనుంచి పుట్టిన ఈ వ్యంజనావ్యాపారమువలన స్థాయి భావము వ్యక్తమైనది. అందుచేత వ్యంజనయన్నను వ్యక్తి యన్నను నొక్కటే. రసము రసనకన్న వేరుగాదు. ఇచట నొక ముఖ్య విషయమును మనము గమనింపవలయును. సామాజికుడు చేయుచున్న పని యొక్కటి. జరిగినది మరియొకటి. అతడు భావించినది బాహిరమైన కథ. అనుభవించినది యాంతరమైన సంస్కారము. ఆలంకారికు లీ సందర్భమున నొక యుపమానమును చెప్పినారు. మాంసము లేని బొమికను కుక్క నమలుచు అది నోటిలో గుచ్చుకొనగా తన రక్తమునే యాస్వాదించుచు నాయాస్వాదము ఆ బొమిక నుండి వచ్చుచున్నదనుకొన్నట్లు సామాజికుడు తన జీవగత సంస్కారమునే యనుభవించుచు నది కథాగతమైనదని భావించునని. అందుచేత బాహిరమైన యాకథ యాంతరమైన యీ యనుభవమునకు వ్యంజకము. బాహిరమైన కథాభావనమువలన సామాజికుని చిత్తమంతఃప్రపణమై జీవసంపుటియందు మగ్నమగును. రసానుభూతి ప్రచోదితుడై సామాజికుడు కథా భావనమునందు ప్రవృత్తుడగును. ఈ రసానుభూతి పరమేశ్వర విరహ స్వరూపమని పూర్వము చెప్పితిని. సాక్షి చైతన్యము పరమేశ్వరస్వరూపము. జీవసంపుటియందు మగ్నమైన జీవుడు తన స్వరూపమును తాను దర్శించుకొని తృప్తిచెందును. జీవుడు జీవుడుగా నున్నంతవరకు నతని కీ విరహమున్నది. ఈ యాకూతి యున్నది. తనలో తాను మునిగిపోయినాడు. తానీశ్వరుడైనాడు. ఇట్లు బహిః ప్రసృతమగు చిత్తము వెనుకకు తిరిగి స్వాత్మదర్శనము గావించుకొనుటయే రసము. గుప్తపాదుడు చెప్పిన వ్యక్తి అచ్ఛమైన జీవుని వేదన.

అసలు నిండు ప్రాణాలుండగానే గణపతి శాస్త్రి గతించాడన్న విషయం పరమ విషాదం. ఇంతే కాకుండా ఆయన గణితశాస్త్ర ప్రణీత సగపడంలో ఉండగానే బుభుక్షు మన్నాడనడం నిజంగా భయానకం. ఆ రోజు సీను చద్దన్నం తినకుండానే చక్కా పోయ్యాడని తెలియడం ఆంధ్రదేశానికి తీరని దుఃఖం.

ఏది ఎలా ఉన్నా ఇది వ్రాయడం ఎంచొచ్చి నా ప్రాణానికి సహనం కేవలం ప్రమాదం.

ఎంతమంది బ్రతికున్న జనాభా ఉండగా నేనే స్వయంగా చేయిచేసుకోడానికి తగు కారణాలు లేకుండా లేకపోలేదు. అందులో ముఖ్యమైనవి మూడు.

1. అతని అంతరంగిక స్నేహితుడికి నేను అంతరంగిక స్నేహితుణ్ణి.
2. అతని అంతరంగిక విరోధిదీ నా అంతరంగిక విరోధిదీ అచ్చం ఒకే ఊరు.
3. వారి చనిపోయిన భువనమూర్తి మా తోకలేని నాగిలం సాక్షాత్తు ఒకతల్లి బిడ్డలు.

ఇంతే కాకుండా పోసుగు చేసి నా చేతులు పెట్టించి పైకి మాటచేసారని ఆ మధ్యపక్కా నేమిస్తారు చే.

ఇటువంటి బహుళార్థకం సంబంధాలు పోయిన శాస్త్రికి బ్రతికున్న మరెవ్వనికీ లేకపోవటం మూలాన్ని నేను చేయిచేసుకోకపోతే ఈ ఆంధ్రపుత్రుడు ఏమన్నా అనుకోని

గణపతిశాస్త్రి - గణితశాస్త్రం

మాచిరాజు దేవీప్రసాద్

నే వాపోతున్న భయంతో రెండు ముక్కలు అందామని ఉద్దేశించా—

ఆయన్ని పూర్తిగా అవగాహన చేసుకోవాలి అంటే ఆయన జీవిత చరిత్రలో మొదటిభాగం కొంచెం [illegible] కోవాలి. ఆయన చిన్నప్పుడు– అంటే చల్లాడం లేకుండా బడికెళ్లే రోజుల్లో–లెక్కల్లో పూజ్యం. ఎప్పుడన్నా జీరోకి పైనవస్తే వొట్టు. కాని ఆ జీరోయే ఆయన "గిన్నెర్సు" కంతా మూలకందం అని ఆయనే బ్రతికున్నప్పుడు చెప్పగా తెలిసింది.

మీరు ఈ సున్నాని నాలుగు ప్రక్కలుగా తరిగితే (మిక్కాపకాయ పద్ధతిని) సమ చతురస్రము (స్క్వేర్) నాలుగు భుజాలు సమానమని [illegible] ఆంధ్ర దేశానికి నాటి చెప్పారు.

ఈ కార్య నిర్వహణంలో నాకుపయోగించిన పనిముట్లు ముఖ్యంగా అంపం, కొద్దిగా గునపం. వీటిని నాకు సునిశ్చితంగా సంధించి

నట్లు ఇప్పటికీ చెప్పుకుంటారు. కాని ఒక నాడు దురదృష్టవశాత్తు, చిన్న చాకు, గుండు సూది ఉపయోగించి చిటికిన వ్రేలికి గాయం కలిగించుకున్నారు. ఈ గాయమే వారికి ఇటీవల తటస్థించిన మరణానికి కారణం అని వాదించేవారు లేకపోలేదు. కాని దీనికి తగిన నిర్ధారణలు వ్రాతమూలకంగా కాని వాఙ్మూలకంగా కాని లేవని తెలియజేయుటకు ఆంధ్ర దేశం తరఫున మేమెంతయూ సంతసించుచున్నాము.

వీరు రేఖాగణితంలో కామధేనువు. సంఖ్యాగణితంలో ఫిరంగి పిస్తు. వీరు సంఖ్యాగణితంగుండానే “పోలిక్ మిక్సు యుంగవ్” కూడా శ్రేష్ఠమైనదని తీర్మానించారు. తరువాత రేఖాగణితంవల్ల ఇది “షడ్భుజం ముక్కోణి” కన్నా రెట్టింపున్నదని దాని ఋజువుపరిచారు.

శుల్బ శాస్త్రానికి ([illegible]) బోధాయనులు తాత. ఆపస్తంబులు అచ్చం కన్నతండ్రి. మా గణపతి అంటారా కిట్టి కొన్న ప్రత్యేక ముగ్గులు. ఈయన శుల్బ శాస్త్రం మూలకంగానే ఇంత పొడవూ ఇంత [illegible] మనిషి. నడుము ఇంత ఉండు కావాలని గుణించారు. ఈ గుణితం ప్రత్యేక పట్టికలో గుప్తపరిచారు. గాంధారి నడుం మొదలుకొని మహాకాయ “ఘటోత్కచుని” నడుందాక మధ్యనుండే నడుము లన్నింటికి కావలసిన నడుముకొలతల్ని యిందులో [illegible] వేశారు. ఎవరి నడుమునకు ఎంత ఉండు కావాల్నో దీని మూలకంగా సూక్ష్మ కాలంలో సునాయాసంగా తెలుసుకోగలిగే వీలు సకల ప్రపంచానికి వీరు కలిగించినందుకు ధన్యవాదాలు.

ఈ అత్యుత్తమ గ్రంథంలో ముద్రిత పేజీలో వీరి త్రివర్ణ ఛాయాచిత్రం కూడా వేయించారని చెప్పడానికి తక్కువ ఆంధ్రదేశం తరఫున మేమెంతయూ గర్వించుచున్నాము. వీరి పట్టికలు కాకపోయినా వీరి ఛాయా చిత్రము ప్రతి ఇంటా ఉండదగినది.

వీటి అన్నిటికన్నా వారు విశేషించి “పడి సంఖ్యలు” అనే ఒక ప్రత్యేక శాఖా గణితానికి ధ్వజ మెత్తారు. ఇది కేవలం ఆయనలోంచే ఉద్భవిల్లిన సర్వాంకపు కృషి.

ప్రతి [illegible] ఒక విలువ ఉన్నదంటూ వారి తీర్మానం. అలాగే “తిరగవేస్తే” అనేదానికూడా ఒక పదం కాబట్టి దానికీ ఒక విలువ ఉన్నదని వాయన తగూ. తిరగవేస్తే = 1 అన్నారు. మానసానికి క్రింది సిద్ధాంతాలను [illegible] మనవి.

పడి సంఖ్యాగణితం.

సిద్ధాంతము ౧.

“తిరగవేస్తే” అను పదంబునకు సంఖ్యా విలువ ఏకం.

౧వ ఉపపత్తి:

9 తిరగవేస్తే = 6.

6 తిరగవేస్తే = 9.

కూడిక... 15 తిరగవేస్తే = 15

∴ తిరగవేస్తే $= \frac{15}{15} = 1$

మ. కా. వ. *

దీనిని నిర్ధారణచేసి, ప్రియోపవిష్టులై రెండు సంవత్సరాల మూడు నెలల మూడు రోజుల మూడు గంటల అర్ధ నిమిషం పాయింటు అయిన సెకండ్లకు ప్రత్యేక విధానంమీద ఇవి ఇంతేనని స్పష్టంగా ఖాయ పరిచారు.

౨ వ ఉపపత్తి:

13 తిరగవేస్తే = 13

3 తిరగవేస్తే = 3

తీసివేయుడు. 10 తిరగవేస్తే = 10

తిరగవేస్తే = 10/10 = 1. కొత్త నకం.

మ. కా. వ.

ఇంతటితో ఆగక 33 వ సూత్రములో "టాంటాం" అనే మాటకు విలువ 120 అని కమ్మగా చేశారు.

పదసంఖ్యా గణితం.

సిద్ధాంతము ౩౩.

"టాంటాం" అను ద్వంద్వ పదంబునకు సంఖ్యావిలువ ద్వాదశ దశంబు.

ఉపపత్తి:

నూటారు = 106

నూరు = 100

తీసివేయుడు. టా = 6

టా = 6

∴ టాం = 60

టాంటాం = 2×టాం

= 2×60 (చూ. రుజువు)

= 120

= 12×10

= ద్వాదశ దశంబు.

మ. కా. వ.

ఇంతటితో ఆగకుండా ఇలా అనేక పదముల విలువలుకట్టి, వీరు కొన్ని ధర్మాలను నిజమేనని ప్రకటించారు.

ఈ విలువలనుబట్టే వీరు అష్టదిక్పాలకులు ఏయెనిమిది మందేనని నొక్కి వక్కాణించారు. నవ బ్రహ్మలు తొమ్మిదిమందే నని ఒప్పుకొన్నారు. కాని బ్రహ్మతలకాయ లను గురించి భేదాభిప్రాయం సూచించారు. అసలు బ్రహ్మకు తలకాయ అనేది లేదని తేల్చారు. దీన్ని తేల్చుకోటానికే వారు యీ లోకం వదిలి వెళ్ళగా అగపిస్తుంది. వారి ఉద్దేశం తెలిసినవాళ్ళకు.

వీరు యింకా యీ సంఖ్యా విలువల్ని సర్వతోముఖంగా పెంచి క్రొత్త క్రొత్త సూత్రాలను అనువర్తింపచేశారు. అందులో చెప్పుకోతగ్గది,

సీతారాములు = కోడిపెట్ట.

అన్న కొంగ్రొత్త సిద్ధాంతము. దీని విధానము ఉపపత్తి (ప్రూఫ్) ఇక్కడ యిచ్చే వాళ్లమేకాని దాన్ని స్వహస్తంతో వ్రాసి యేట జరిగిన కోటప్పకొండతిరునాళ్లలో వారే పారేసు కొని వచ్చారని ఆంధ్రదేశానికి తెలియచేయు టకు మేం చాలా చింతిస్తున్నాము.

ఈ తప్పిదాన్ని పాఠక మహాశయులు మన్నింతురు గాక!

* మ. కా. వ = Q. E. D = మనకు కావల్సింది వచ్చింది.

నిదాఘము | సంపత్కుమార.

క్రమము క్రమముగ నుష్ణ పరిమితి పెంచి
మరల తగ్గించి జీవ సమాజమందు
కలుగు మార్పుల శోధింపగా దివిరిన
మహిత శాస్త్రజ్ఞుడగుచు గ్రీష్మమ్ము వచ్చె.

తలయు మాడగ చెట్టు క్రిందకును జేరు
సర్పగుసి నీడ దరిజేరెనా-భయమ్ము
అల్లి పాక్కి నిద్రించిన యతని కదియ
దూర దూరమ్ముగా బోయెనా-నయమ్ము.

పగతోడ న్నొకదానివెంట నొక్కటై బాధల్ వచెన్ దుర్భతీ
వ్రగ వర్షాల్ వచినట్టి గుండెవలె నీ యంతమ్ము కన్పింప స
స్నిగ్ధనై కాసిన యెండతీవ్రతకు నెవ్వారోపగా లేక పె
న్నగులై తా నెరియల్ వడెన్ బుడమి, అంతే బాగెముల్ సృష్టిలో.

చలిగాలి బూరు శీతల తారాక వృంతాలో
నవులు విద్యుచ్ఛామరమ్ము లాయె
లోని వేడిమి నార్పగా నింబ ఫలములో
కరిగి నీరగు మంచుగడ్డలాయె
కనుల నీడలు గూర్చ కజ్జల రేఖలో
నల్ల నల్లని గాజుకళ్లునాయె
ఎండ తగులనీక నుండెడు గొడుగులో
వట్టి యల్లిక తలబుట్టలాయె

అనయ సహజ సుఖంకరమైనవాని
కన్న కృత్రిమ సుఖకారకమ్ములందు
హెచ్చు మోహమ్ము కన్పించు నీ సుఖమ్ము
శాశ్వతమ్ముగ గోరెడు జనమునందు.

ఆనంద మానందమని కవిమ్మలాడుటే
కాని యానందమ్ము కలిగ నేచట?
ఈ నిప్పు లుమిసెడు నెండలో, నెండగా
కన్పింపకుండెడు గాలిలోన,
గాజుబంతుల వేడి కాంతిలో, నిరుకైన
గదులలో, గదుల భాగములలోన
జీవిక కోసమై చేసెడు పనులలో
నానంద మధువు పొంగారు టేమి?

ఎప్పుడో ఎక్కడో కొంచె మివతళించి
కానుపించు సుఖాభాస కలన జేసి
అనియె ఆనంద మానంద మనెడు జనము
ఈ నిదాఘాన గొంతు నెండించుకొనియె.

ఈ యెండ లొక్కటియే కాదు, చినవెచ్చ
ముగ గాలుల్ మండిపోవుచుండె
ఈ చెమ్మలన్ నీళ్ళు లేకాదు, సంగళ్ళ
నమకులున్ బచ్చ కప్పురములయ్యె
ఈ వేడి గాలులకే కాదు, కర్తృప
దార్థముల్ మనసు నిస్త్రాణ పరచె
ఈ వీధులన్ మురుమ్ములే కాదు, కృతక మ
ర్యాదలు కళ్ళు మూయంగ జేసె

కలత పెట్టుట ఋతువు నొక్కటియె కాదు
బ్రతుకుతెరువును కంటక పరచె, నిజము
ఋతువు బ్రతుకును నొక్కడే రీతి నడచి
నడిమి తరగతి మనిషిని బహలు పరచె.

ఈ గాలుల్ పగలెల్ల బాధలిడగా నేమయ్యె, రాత్రిన్ముసన్
నాగున్ ముగ్ధవధూ మనోజ్ఞము పరిష్వంగమ్ము నంటించుచున్
వేగ్రిగ్గె ఈ బ్రతుకెల్ల కష్టములు గూర్చెన్ గాక నేమయ్యె, సా
ధ్వీ గళ్ళమ్మున చంద్రికా రుచులు గల్పించెన్ దరస్మేరముల్.

మధు రసాలను లిచ్చె, మా తల మంచించె
పొగడవలెన? లేక తెగడవలెన?
మల్లియల్ విచ్చె, నొడళ్ల స్వేదము నించె
గసియించునా? లేక విసువుగొనన?
పెండ్లిండ్లు చేయించె, నిండ్లను కాల్పించె
పొంగిపోనా? లేక క్రుంగిపోన?
వెలుగు వేళలు పెంచె, వేడిగాలులు వీచె
సంతసించన? లేక వంతపడన?

ఎంత సుఖములు కల్పించు నంత దుఃఖ
ములను గూడను కల్పించు, పులకరించ
నరిగిపోవ జేయును సమస్తమైన ప్రాణి
నర్థ శివ [illegible] మూ [illegible] సమ్యో [illegible].

నన్ను సుఖమిచ్చె. బాధయని మానన? బాధయుగూడ నిచ్చె. నీ
యుగ దశలన్ మనస్సుపయి నెంతయునున్ [illegible]. నం
బరపడుచున్ [illegible] యును, బాధలన్ నెగడింపు జేయునా?
పొరి సుఖమందు దుఃఖ మనుభూతము గా జగమందు [illegible] ముచున్.

ఎంత తీవ్రం ఘటించు భరించి [illegible]
మా సతతము శోకము [illegible]
అతని వెంచ బడి పోవుమా- మనో[illegible]
మును సహానంద మందించు సంతమంది.

సమగ్రాంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర

"శతక్రతువు"

(గత సంచిక తరువాయి.)

"నన్నయ చలనస్థితిలో నుండగా స్త్రీలను వర్ణింపక ఎప్పుడు కదలికలేని స్త్రీలనే వర్ణించును." మరి నన్నయ్యగారి ఆదిపర్వమున చతుర్థాశ్వాసము లోని 41: పంచమాశ్వాసములోని 194: షష్ఠాశ్వాసములోని 189; అష్టమాశ్వాసములోని 178: సభాపర్వమున ద్వితీయాశ్వాసములోని 212: అరణ్య పర్వమున ద్వితీయాశ్వాసములోని 358: తృతీయాశ్వాసములోని 103, 106 పద్యములలో వర్ణితములైన స్త్రీలకు కదలిక కలదు.

"నన్నయ భారతమును రాజరాజనరేంద్రున కంకిత మీయలేదు. భారత శ్రవణ కుతూహలుడైన రాజరాజునకు నన్నయ్య తెలుగున వ్రాసి వినిపించెను." (పుట 250)

ఈ గ్రంథమునగల అనేక పూర్వ సిద్ధాంతములలో ఇది అగ్రేసరభాసమానము. నన్నయ తన భారతమును రాజరాజ నరేంద్రుని కీయలేదట. కాని "ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ భారతారణ్య పర్వశేషమును నన్నయభట్టు పేరితోడనే రాజరాజనరేంద్రునే కృతిపతిగా జేసెనని యారణ్య పర్వాంతమున నిట్లు చెప్పుకొనె"నట (పు. 657). నన్నయ్య అంకిత మియ్యనిది అనగా కృతిపతిని చేయనిది ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ కృతిపతిగా జేయవలసిన అవసరమేమి? అసలు నన్నయ అంకిత మీయలేదనుటకు ఆధారమేమి? "ఏను విన్నపంబుసేయు తెలుంగున' అని తిక్కన అన్నాడు గనుక తిక్కన తన భారతమును హరిహరనాథున కంకితము చేయలేదనవచ్చును. విన్నవించుట యనగా వినిపించుట అనియే యర్థము. ఇది విపరీత ప్రతిపాదనమేకాక నిరుపపత్తికముకూడ.

(2) పీఠికలోని మరొక ప్రతిపాదన రంగనాథ భాస్కర రామాయణ కర్తృత్వములకు సంబంధించినది. "రంగనాథభాస్కర రామాయణముల కర్తృత్వములగూర్చి యనేక వాదోపవాదము లొక శతాబ్దమునుండి (?) చెలరేగుచున్నను బరిష్కారమునకు రాకున్నవి. రంగనాథ రామాయణ కర్తృకము (?) దొరకిన ప్రమాణముల బలమును బట్టియు, పండితుల వాదములందలి యౌచిత్యము బట్టియు నిర్ణయింపబడినది." (పీఠిక xiii, xiv.)

నిజమునకు ద్విపద రామాయణ కర్తృత్వమొక సమస్యకాదు. అది యనవసరముగా అగాధ సమస్యయైనది. అందుకు హేతువులు- ఒకటి: ద్విపద రామాయణకర్త గోన బుద్ధారెడ్డి అన్న కీ.శే. కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు రెడ్డి అగుట. రెండు: రంగనాథుడు బ్రాహ్మణకవి అని భ్రాంతి పడుట. మూడు: ద్విపద రామాయణ కర్త గోన బుద్ధారెడ్డి అన్నది మొదట రామలింగారెడ్డిగారే అనుకొనుట. ఈ మూడు హేతువులును అవిచార మూలకములు. రామలింగారెడ్డిగారికంటే ముందు కీ.శే. సి. పి. బ్రౌను గారు 1840 వ సంవత్సరమున "ఈ రామాయణము అసత్యముగా రంగనాథుని కంటగట్టబడుచున్నది" అని వ్రాసినటుల శ్రీ పల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారి పీఠికలో స్పష్టము. (రాయల్ & కో వారి ప్రచురణము). అసలు ద్విపద రామాయణము వ్రాసినది రంగనాథుడు అని కల పూర్వ కథలో రంగనాథుడు రాజబంధువని స్పష్టముగా కలదు. (చూ. ఆంధ్రపత్రిక విక్రమనామ సంవత్సరాది సంచిక.

శ్రీ నేలటూరి వేంకటరమణయ్యగారి భాస్కర రామాయణ వ్యాసము.) రంగనాథుడు రాజబంధువు కాని బుద్ధారెడ్డి రాజ (పాలకార్థమున) పుత్రుడే. ఇక రామలింగారెడ్డిగారికి స్వకులాభిమానమువలె ఇతకులకు ఇతరాభిమానములు అవకాశముకదా ? ఈ ఆభిమానిక వ్యాపారము లెందుకు ? ద్విపద రామాయణ కర్త చక్రపాణి రంగనాథుడని వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారి యభిప్రాయము. అందుకు ప్రమాణము లేదు. ప్రతిబంధకము కలదు. కాని ఈ గ్రంథములో అదే అనుపల్లవి. "బహుకాలము నుండి వ్యవహారమందున్న రంగనాథ రామాయణ నామమునుబట్టి దీని కర్త రంగనాథుడను కవి యని విశ్వసింపబడుచున్నది." పుట. 554. ఇట్లు విశ్వసించుట అవిచార మూలకము. దీనిని గురించిన శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ గారి ప్రతిపాదన మిది గమనార్హము.

"ఒకవేళ రంగనాథుడే రచించి గోన బుద్ధభూపతి పేరు పెట్టెనన్నను బుద్ధభూపతుని కాలములో గాని, అతని కుమారుల కాలములోగాని దీనికి రంగనాథ రామాయణమను పేరు వచ్చియుండదు. ఇది తమ పేరుతో నున్నప్పుడు రామాయణకర్త బుద్ధక్ష్మానాథుడు కాని, అతని కుమారులుగాని దీనిని రంగనాథ రామాయణ మనుట అంగీకరింపరు కదా! అట్లంగీకరించుట తమ ప్రతిష్ఠకే భంగము. కావున బుద్ధనరపాలునికి చాల తరములకు తరువాత, ప్రాయికముగా రంగనాథుడు రచించెనను ప్రతీతి యొకటి యేర్పడి యది యక్కడక్కడ వ్రాత ప్రతులలో రంగనాథ రామాయణమని పేర్వడి క్రమముగా నది లోక వ్యవహారమున నల్లుకొనిపోయి ముద్రణము వచ్చిన పిదప రూఢమైనట్లు తోచుచున్నది. తంజావూరు శరభోజి మహారాజు సరస్వతీమహల్ లైబ్రరీలో నీ రంగనాథ రామాయణము ప్రతులున్నవి. ఆ లైబ్రరీలో పుస్తకముల పట్టికలో నిది వట్టి రామాయణ మనియే కలదు కాని రంగనాథరామాయణమని లేదు. "ఈ రామాయణమునకే (బుద్ధభూవిభుడు కర్త) రంగనాథ రామాయణమని వాడుక కలదు." అని యా పుస్తకముల పట్టిక తయారు చేసినవారు వ్రాసియున్నారు." పీఠిక. పుటలు 13. 14. కనుక రంగనాథ రామాయణ మనుట వాడుక కాని గ్రంథ నామము కాదని స్పష్టము "లాక్షణికులు దమ లక్షణ గ్రంథములలో 'రంగనాథుని రామాయణమునుండి' అని స్పష్టముగా ప్రమాణ వాక్యముల నొసంగిరి" పుట 554. మరి 'లాక్షణికులు తమ గ్రంథములలో ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి నన్నయభట్టు కృతమని, కవిజనాశ్రయము భీమన కృతమని, లక్షణసార మొకడు నన్నయభట్టు కృతమని స్పష్టముగా ప్రమాణ వాక్యముల నొసంగిరి.' కాని ఈ గ్రంథములు ఆ యా కవులవి గావని గ్రంథకర్తగారి ప్రతిపాదనమే. (పుట 209. 719). 'పూర్వ కవుల స్తుతులలో రంగనాథుని స్తుతించి'రని (554) మరొక వాదన. అంతమాత్రముచేత రంగనాథుడు రామాయణ కర్త యెట్లగును? పూర్వకవి మాత్రమగును. వీని యన్నింటిని మించిన ప్రతిపాదన మింకొకటున్నది. ప్రమాణ రహితమైన విషయములను స్థాపించుటకు గ్రంథకర్తగారెంత దూరముపోగలరో దీనివలన తెలియుచున్నది. 'గ్రంథావతారిక కాండాంతములలోని కర్తృక విషయమును గోన వంశీయులు తరువాత మార్పుచేసియుండవచ్చును.' (557) ఎవరో వ్రాసిన "ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర సర్వస్వమున" కర్తృత్వ విషయమును 'శిష్టా' వంశీయులు మార్పుచేసిరన్నచో నెట్లుండునో ?

ఇన్ని యవస్థలుపడి ద్విపద రామాయణ కర్త చక్రపాణి రంగనాథుడని గ్రంథకర్తగారు తేల్చిరి (557 నుండి 600). కాని వీని కన్నియు అభ్యంతరములే. పోగా భాస్కర రామాయణ కర్తృత్వ విషయమునకు గ్రంథకర్తగారు అంతర ప్రమాణ.

బాహ్యప్రమాణ, జనశ్రుత్యాది కొన్ని సూత్రము లేర్పరచిరి. వానిని తామే ధిక్కరించిరి. బాహ్యాంతర ప్రమాణములు దొరికినచో జన శ్రుతిని దిద్దవచ్చు నని కూడ వ్రాసిరి. కాని ఆ జన శ్రుతియే రంగనాథ కర్తృత్వ పునరుద్ధరణకు వీరికి సాధనమైనది.

ఇక భాస్కర రామాయణ విషయము. ఇది నిజముగ పెద్ద అగాధ సమస్య. ఇంకను పరిశోధనీయము. అయినను శతాబ్దమునుండి చిక్కుపెట్టిన సమస్య పరిష్కారమునకు వచ్చినది అని గ్రంథకర్త నారానంద మందిరి. ఈ సమస్యను గూర్చి 'దైవ పక్షమున' వీరికి 'కొంత బలమైన ఆధారము దొరికినది.' ఆ యాధార మిది: "భాస్కర రామాయణము సక్రమముగా మొదటినుండి నేను మరల చదువ ప్రారంభించి, మొదట భాస్కరుని యారణ్య కాండము తరువాత మరియొక భాస్కరుని యుద్ధకాండమునకు దాటిపోతిని. మధ్య కిష్కింధా సుందర కాండముల పైని బాలకాండ రచన వంటిదే యని దాటిపోతిని. ఇందుచే నారణ్యకాండ చివరిగల పద్య మొకటి యుద్ధకాండారంభమునసే మరల నాకంటబడినది. వెనుకకు తిరుగవేసి రెండు పద్యములను జాగ్రత్తగ పోల్చిచూడగ, సంబోధనము క్రియల రచనము తప్ప మిగిలిన పద్యమంతయు నొకటే నకలు. దీనిబట్టి పూర్వవాదములను పునః పరిశీలన మొనర్చి, పూర్వ పక్ష సిద్ధాంతముల నిర్ణయించి. యా యా కాలమందలి (?) యాంధ్రభాషా లక్షణములతో పూర్వపక్షవాదమును పునః విమర్శించి సిద్ధాంతమును స్థాపింపవలసి వచ్చినది." (xiii, xiv).

ఇట్టి సరిళ్లు ఇతరకవులయందును ఇతోధికము. అది 'సంవిదాన్యో మేధావినాం బుద్ధయః' అనదగినది కాదు కాని ప్రతిబింబాకార సంవాదము. ఆలేఖ్యాకార సంవాదము, దేహాంతరితుల్య సంవాదము అనబడినది మాత్రమే. ఇతర కవులమాట అటుండి, ఇటువంటి కర్తృత్వ సమస్య ఇంతకుముందు కల ఆరణ్య పర్వమునందు నన్నయభట్టు సభాపర్వములోని 'రయ విచలత్తురంగమ తరంగములన్' అను పద్యము యధాతథముగ అలతి మార్పున కలదు. అంతమాత్రమున ఆరణ్య పర్వ కర్త నన్నయభట్టు అనుట యెట్టిదో ఇంతమాత్రమున ఆరణ్య యుద్ధకాండల కర్త ఒకడే అనుటకూడ అట్టిదే.

ఇవి ఆరణ్య కాండము. ఇది యుద్ధకాండము అని ఇదమిత్థముగ కర్తృవివక్షను తాళపత్ర గ్రంథ పరిశీలనమున నిర్ణయింపకుండ కలగూరగంపయైన అచ్చుప్రతినిబట్టి అరణ్యకాండ యుద్ధకాండల కర్త ఒక్కడే అనుట అసందర్భము. ఇదుపరి అట్లు నిర్ణీతములైన అరణ్యకాండ యుద్ధకాండలయందు రచనా సాదృశ్యమున్నను కర్త ఒక్కడే అనుట ప్రతిపక్ష రహిత సిద్ధాంతము కాజాలదు.

భాస్కర రామాయణ కర్తృత్వ విషయమున వీరు చూపిన ఉపపత్తు లన్నియు ఇట్లే దుర్బలములును అపసిద్ధాంతములును అయియున్నవి. విస్తర భీతిచేత వాని నిట యుదాహరింపక వదలుచున్నాను.

భాషాఛందో విషయములను బట్టి నన్నయ భట్టుకంటె నన్నెచోడుడు పూర్వుడన్న పూర్వపక్ష మొకడు సాహిత్య చరిత్ర మరచిపోయిన సంగతి కాదు. అంతస్పృశమైన రచనా సాదృశ్యమునుబట్టి వల్లభామాత్యుని క్రీడాభిరామమే గాక చింతలపూడి ఎల్లనార్యుని (అనంతయ్యా?) విష్ణుమాయా విలాసము నాటకముగూడ శ్రీనాథ కృతమను పూర్వపక్షములును సాహిత్య చరిత్రకు తెలియని సంగతులు కావు.

ఇంత వివాదగ్రస్తమైన భాస్కర రామాయణ విషయమున ఒక తాళపత్ర గ్రంథమైన చూడకపోవుట ఘనకార్యము. ఎన్ని తాళపత్ర గ్రంథములు ఎందుకు చూడవలెనో చాగంటి శేషయ్యగారు 1948 లో స్పష్టముగా చెప్పిన సంగతి. 1957 లో

తయారైన 'ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర సర్వస్వ' గ్రంథకర్తగారు కనీసము తాము కల మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయ మందలి తాళపత్ర గ్రంథ విశేష మొక్కటియును తెలుపలేదు. కాని తాళపత్ర గ్రంథములు చూడవలెనని సూచన మాత్రము చేసిరి. అనుపలబ్ధ తాళపత్ర గ్రంథములనుగూర్చి తాపత్రయమే కాని ఉపలబ్ధ తాళపత్ర గ్రంథ పరిశోధనము చేయబడుట లేదు.

గ్రంథ రచనమునకు పరిశీలించిన పుస్తకములను, సంప్రతించిన గ్రంథములను వీరు ఆయా ప్రకరణముల, పుటల క్రిందను పేర్కొనిరి. అట్లు పేర్కొనుట నిజముగా ప్రశంసార్హము. అనేకాధునిక సాహిత్య దృష్టలకును, సాహిత్య స్రష్టలకును ఇది అవశ్యము నేర్చుకొనవలసిన విషయము. కాని అట్లు పేర్కొని అన్యథాకరించుట అనుచితము. అష్టమ ప్రకరణమున పేర్కొన్న సంప్రతించిన గ్రంథములలో శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగముగారి 'ఆంధ్రకవుల చరిత్ర' ఒకటి. భాస్కర రామాయణము బహుకర్తృకమగుటకు హేతువుగ వీరేశలింగము గారి "ఆంధ్రకవుల చరిత్ర" లో (పుట 310) కల సమన్వయము 'ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర సర్వస్వము' నందు అలతి మార్పున అనుసంధితము. భాస్కర రామాయణ విషయమున ఈ గ్రంథములోని బహు విషయములు ఆంధ్ర కవుల చరిత్రములోనివే. ఉదకు వీరేశలింగముగారి తప్పునైతము యథాతథముగ గ్రహింపబడినది. వీరేశలింగముగారి తప్పును నేలటూరి వేంకటరమణయ్యగారు దెలిపిన వ్యాసమును సంప్రతించియు రామకృష్ణశాస్త్రిగారు ఆ తప్పును వదలకపోవుట ఆశ్చర్యము.

"పంతులుగారి వాదములలో రెండు విషయములు పరామర్శింప దగినవి యున్నవి. మొదటిది అయ్యలార్యుడు శాకల్యమల్లుని పుత్రుడనుట. ఇది తప్పు. వ్రాత ప్రతులన్నిటియందును "శాకల్య మల్ల కవి వరరామ (వీర) నరసింహావరజాప్పలార్య నందన.... అయ్యలార్య విరచితంబైన" అనియే యున్నది. దీనికి పంతులుగారు శాకల్యమల్లుని యొక్కయు, రామనృసింహుని యొక్కయు తమ్ముడైన యప్పలార్యుని పుత్రుడని వివరము వ్రాసిరి. కాని "శాకల్య మల్లకవి వరరామ (వీర)నరసింహ" యను వాక్యమునకు శాకల్యమల్లుని పుత్రుడైన రామ (వీర) నరసింహుడని యర్థముచేసికొనుట సమంజసము. కొమ్మయ తిమ్మడు, పోలయ వేముడు, గుండయ నారసింహుడు, నరసింహ కృష్ణరాయడు ఇందుకు తార్కాణ. కావున అయ్యలార్యుని వంశవృక్షము ఈ క్రింది రీతిగ నుండవలయును.

శాకల్యమల్లభట్టు (1315 - 1350 ?)

రామ (వీర) నరసింహుడు. — అప్పలార్యుడు

అప్పలార్యుడు
|
అయ్యలార్యుడు.

అని వేంకటరమణయ్యగారి ప్రతిపాదన. ఆయనను 'శాకల్యమల్లుని తమ్ముని కుమారుడగు నయ్యలార్యుని' అని రామకృష్ణశాస్త్రి గారి యనుసరణము! అంతేకాదు అయ్యలార్యుని కాలనిర్ణయము నకు ఆధారమైన వేదగిరి నాయని ప్రశస్తి అనేక తాళపత్ర గ్రంథములందున్నను అది ప్రక్షిప్తమని వీరేశలింగముగారి వలె రామకృష్ణ శాస్త్రిగారు కూడ నిర్ణయించిరి.

ఇక ఈ గ్రంథమునందలి 121 పుటలోని పట్టిక శ్రీ గంటి జోగి సోమయాజిగారి 'ఆంధ్రభాషా వికాసము' నందలి 51 పుటలోని పట్టికకు 'టెక్ ఫోటోగ్రఫీ' ఆంధ్రభాషా వికాసములోని పట్టికయే కాని అథస్సూచిక తిలకించలేదు కాబోలు. పుఱుమామి జంగ్లిగుండు శాసనమున "వేపూరు" కలదని ఈ గ్రంథమున కలదు. పుఱుమామి జంగ్లిగుండు శాసనమును స్వయముగ చిత్తగించిన అట్లు వ్రాయుట

అసంభవము. ఆ శాసనమునందు 'వేపూరు' అని లేదు. 'వేపురకే' అని కలదు. "కుమారవ తస్య గామే వేపురకే వతవేన గహపతికేన...." అది వేపూరు అయియుండునని ఆంధ్రభాషా వికాసము లోని అధస్సూచికలోని సమన్వయము. ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర సర్వస్వము 89, 90 పుటలలోని 'తెనుగు వ్యుత్పత్తికి' భాషావికాసము 29, 30 పుటలలోని 'తెనుగు దిగ్వ్యాప్తి' అను ప్రకరణమే ఆస్య ప్రకృతి. అయినను 'భాషావికాసము' సంప్రదించిన గ్రంథముల జాబితాలో లేదు.

ఇదే విధముగ 699 పుటలోని నాచన సోమ నాథుని కవిత్వము గురించిన సత్త్వరజస్తమో వివక్ష శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతముగారి పాఠము. విద్యార్థుల నోట్సులందును ఇది విషయము. ఆ 'నోట్సు' ఆవాత పరంపరా పరిమిత వ్యాపార లీలాసమన్వితము లని అనేకులకు స్వానుభవము. వానిలోని బహు విషయములు ఈ గ్రంథమున వాహాటములు. కాని గుణస్వీకారమునకు లక్ష్మీకాంతము గారి పేరు గ్రంథమున ఎక్కడను కనిపించదు. ప్రత్యాఖ్యానమునకు మాత్రము ఎచ్చటనైన కనిపించగలదు.

మొత్తముమీద రామకృష్ణశాస్త్రి గారి 'ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర సర్వస్వము' ఆంధ్ర వాఙ్మయ విచిత్ర సర్వస్వము. కాని 'తెనుగు కవుల చరిత్ర' లోని (పుటలు 226-230) 'ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర సర్వస్వము'లోని (పుటలు 770-775) వ్యాస సూచికలు ఆ గ్రంథములందింటె అధిక ఉపయోగకరములు. వ్యాస సూచికలనగా ఎవరు, ఎప్పుడు, ఏ కవి మీద ఎక్కడ, ఏ శీర్షికను వ్యాసములు, గ్రంథములు వ్రాసినదియు తెలియజేయు పట్టికలు. ఈ పట్టికా పరిజ్ఞానము కాలంకషముగా కలవారు ఇట్టి పట్టికలే ప్రకటించిన ఎంతైన ప్రయోజనముండుట నిజము. ఆ ప్రయోజనమును అలతి మాత్రము కాదు. ఇక సమగ్రాంధ్ర సాహిత్య చరిత్రకు ఇతర సాహిత్య వేత్తలు ప్రయత్నించిన ఇతోధిక ప్రయోజనము తప్పదు.

మూగ మనసు

ఆర్. యం. చిదంబరం.

స్మృతిపథంలో ఎక్కడో దూరంగా వున్న నాన్నను గురించి ఆలోచిస్తూ, చెదరిపోయిన గాజుముక్కల్ని ఏరి నిలువుటద్దం తయారు చేసినట్టు, రూపకల్పన చేసుకుంటుంటే పాపను శారద గద్దించటం వినపడింది. పాప కనుపాప లాంటిది. కనుపాపలైతే రెండున్నాయి కాని పాప మాకు ఒక్కతే. గారాబం నన్ను అప్రయత్నంగా కిందకు తీసుకువచ్చింది. 'అన్నం వద్దంటోంది. వంటికి ఏ రోగమూ లేదు. ఏమిటిదంతా?' అని అడిగింది శారద. ఆకలికి పాపకూ స్నేహితం చెడింది. శారీరకంగా ఏ వ్యాధి లేనప్పుడు ఇలా మొండికేస్తే పాప మాటల్లో నిజాన్ని వెదక వలసి వస్తోంది.

'పాపా! నువ్వు అబద్ధం చెబుతున్నావ్! తల్లి దండ్రులతో అబద్ధమాడకూడదు. తెలిసిందా? నువ్వు చెప్పకపోయినా, నేనూహించగలను. పొద్దున్న హెడ్మాస్టారితో నువ్వు వాదించిన విధానం నాకు బాగా తెలుసు.'

పాప బెదరింది. చీకట్లో వెలుగు కిరణాన్ని వెదకిపట్టుకున్నానన్న మాట.

'అవును నాన్నారూ! పాపం! ఆ తాత చాలా మంచివాడు. ఎప్పుడూ, ఎందుకో ఏడుస్తూనే వుంటాడు. నన్ను చూడగానే మరీ ఏడుస్తాడు. ఎందుకంటే చెప్పడు. అతనంటే నాకు చాలా ఇష్టం.

పాప ఆలోచనల మెట్లవెంబడి నడచి వెళ్ళి శిఖరం ఎక్కి కూర్చుంది. శారద కంగారు పడింది. ఆ మాటల ఆద్యంతాలు అర్థం కాలేదు.

'ఆ ముసలాడిమీదే నీకెందు కింత అనురాగం? వీధిలో వెయ్యిమంది ఏడుస్తారు. అందర్నీ ఇష్టపడతావా? జీవితంలో ఏదో పోగొట్టుకున్న వాళ్ళిలా ఏడుస్తారు. ఆకాశంవంక చూసి దీనంగా ఏడుస్తారు. వాళ్ళందర్నీ ప్రేమిస్తావా? తప్పమ్మా! జీవితంలో ఎవర్నీ ప్రేమించకూడదు'- శారద అడ్డుపడింది.

'అదేమిటండీ? ఇలా అర్థం లేకుండా మాట్లాడుతున్నారు? దానికేం తెలిసి చస్తుంది?'

ఒక్కొక్కప్పుడు మనసు పట్టాలుతప్పి అసందర్భంగా మాట్లాడుతుంది. నా ఆవేదన- కనిపించని నాన్నకోసం కలవరించటం- చిన్ననాటి ఫోటోను ఆధారంగా తీసుకుని, కాలం తీసుకువచ్చిన పరివర్తనల్ని కలిపి, చిన్నచిన్న మార్పులుచేసి ఈనాటి నాన్నను సృష్టించు

కొంటున్నా. అది కేవలం మిథ్య అని తెలియగానే ఆ మనోభావాలు కరగి కన్నీరులో అంతమవుతాయి. అప్పటికి ఆకాశం వాన కురిసి వెలుస్తుంది. సూర్యుడు తొంగిచూస్తాడు.

'మరే నాన్నారూ! కానీ ఇస్తే చాలు— జోలెడు మిఠాయిలు పెడతాడు. అసలు ఏమీ ఇవ్వకపోయినా సరే బఠాణీలు దోసిట్లో పోస్తాడు. బుల్లి బుల్లి చక్కటి కథలు చెప్తాడు. అతను నవ్వుతుంటే భలే తమాషాగా వుంటుంది. డబ్బు లేదంటే మెళ్ళో గొలుసు తీసుకోమన్నాను ఓనాడు. వద్దులే— అవుసరమైనప్పుడు తీసుకుంటానన్నాడు.'

శారద బంగారు గొలుసు ప్రస్తుతం మెళ్ళో వున్నది లేనిది నిర్ధారణ చేసుకున్న తరువాత 'చూశారా! వ్యవహారం ఎంతవరకు ముదిరిందో! ఇదంతా ఏదో ఎత్తుగడ— ఏ గుండో మూకతో కలిసి పనిచేస్తున్నాడు. ఏనాడు చిన్న మూటకట్టుకుని దీసుకుపోతాడు. దాంతో నాకున్న ఒక్కగానొక్క సంతానం శాశ్వతంగా దూరమౌతుంది. ఆ తాతను జైల్లో పెట్టించండి. రోగం కుదురుతుంది' అంది. అదే మాతృహృదయం.

'సరేలే! చూద్దాం!' అనేసి మేడమీదికి వచ్చాను. పాప నిద్రపోయాక శారద కూడా వచ్చింది.

'అన్నట్టు కాని, స్కూల్లో ఏదో జరిగిందన్నావు. ఏమిటది?' అని అడిగింది.

"ఆ మిఠాయి తా... నాటినుండి స్కూలు గేటు దగ్గర తినుబండారా... కుని జీవిస్తున్నాడు. కేవలం డబ్బుకోస... రం చేస్తున్నట్టు కనబడదు— చిన్నపిల్లలంటే ఆప్యాయత. ఇన్స్పెక్టరువచ్చి చూసిపోయాక, ఈగలు, దోమలు ముసిరే ఆ పదార్థాలు తినటం మంచిదికాదని, తగిన చర్యతీసుకోమని హెచ్చరించి పోయాడు. హెడ్మాస్టారు వెంటనే అతని దుకాణం మూయించారు. తక్కినవాళ్ళ పిల్లలు ఏమీ జరగనట్టు వూరుకున్నారు, కాని పాప మాత్రం హెడ్మాస్టారితో ఆ తాతను గురించి 'ఏవిటేవిటో' చెప్పి ఏడ్చింది. ఆయనకూడా ఆశ్చర్యపోయాడు".

ఆ మర్నాడు ఉదయం కబురు ఎగిరి వచ్చి పడింది. వెళ్ళేసరికి హెడ్మాస్టారి ముఖంలో ఆందోళన పచ్చిగీతలు కనిపించింది. తలుపు దగ్గరగా చేరవేసి చెప్పుకుపోయారు.

'కొంప మునిగింది. ఇవ్వేళ జీతాలిచ్చే రోజు. అందుకని బాంకునుంచి నిన్న సాయంత్రం రెండువేలు తెప్పించాను. ఈ డ్రాయరులో వుంచాను. పొద్దున్నకూడా వుంది. తొమ్మిది గంటలకు ఆ మిఠాయి తాత వచ్చాడు. తన కడుపు కొట్టవద్దని బతిమాలాడు. ఎంతకూ వెళ్ళకపోతే బంట్రోతు చేత బయటకు గెంటించాను. క్లాసుకు వెళ్ళి వచ్చాక చూస్తే సొమ్ము మాయమైంది. నాకు తెలుసు. ఆ ముసలాడే దీనికి కారణం. వెంటనే అరెస్టు చేయండి.'

ఉద్వేగంలోవున్న మనుష్యులు పరిస్థితుల ప్రభావాన్ని గుర్తించలేరు. నా రనే మాటలు, చేసే పనులు ఆ క్షణంలో సమంజసంగా కనపడినా, మరుక్షణం అందులోవున్న నిజాన్ని శంకిస్తాను. హెడ్మాస్టారి మనస్థితి కూడా ఇంచుమించు అలాగే వుంది.

'మీరు చెప్పింది నిజమే కావచ్చు. కాని ఆ తాత తన స్వహస్తాలతో డబ్బు తీయటం మీరు కాని, మరెవరూ కాని చూడలేదు. కనుక తొందరపడటం చీకటిలో బంగారం వెతకటం లాంటిది. మీరు నిశ్చింతగా వుండండి. నేను నిజానిజాలు తెలుసుకుంటాను. ఈ విషయం మాత్రం బయటికి రానివ్వకండి.'

ఆలోచిస్తూ బయటకొచ్చాను. శివరాం క్లాసుకు వెళ్ళి పాపను చూడాలన్న కోరిక ఎందుకు కలిగిందో తెలియదు. కోరికలు జనించేందుకు ఒకప్పుడు స్థలకాలాలు అవసరం లేదు.

పాప ఎక్కడా కనపడలేదు. ఆ సంస్థ మంది విద్యార్థుల మధ్య పాప చిన్నారి ముఖం కనిపించక దాగివుందనుకోవటం వాస్తవికతను విస్మరించటం. వేళకు బయలుదేరివచ్చింది. మధ్యలో మజిలీలు వేయవలసిన అవసరం లేదు. ఒకవేళ ఎక్కడైనా మర్చిపోయి ఇంటికి తిరిగి వెళితే, ఆ వేళ్టికి బడి మానేయమని శారద శాసించిందేమో! బజారు మలుపు తిరిగేసరికి పాప కనపడింది. వేరుసెనగలు తింటూ ఓ ముసలాడితో కబుర్లు చెబుతూంది.

ఆ తాతను అదే మొదటిసారి చూడటం. అతని దుకాణం చిన్న కర్రపెట్టెలో సర్దుకుంది. పది పదిహేను సీసాలనిండా రకరకాల పిప్పరమెంట్లు, చాకలేట్లు, బఠాణీలు—పెట్టెచుట్టూ సినిమాతారల బొమ్మలు. అతని చాకలేట్లు తియ్యగావున్నా, జీవితం మాత్రం విషాదంతో ముడివేసుకుంది. ముఖంలో అనంతమైన బాధ. నవ్వినప్పుడు మాత్రం, సముద్ర తరంగం ఉవ్వెత్తుగా లేచి పడినట్లు, ఆ బాధలు తాత్కాలికంగా అదృశ్యమయ్యేవి. చిరిగిన బట్టలు, చింపిరి తల మురికి మట్టితో చెలిమి చేస్తున్నాయి. పాపను గమనించలేదు కాని అతను మాత్రం భయంతో లేచి వందనం పెట్టాడు.

'బాబుగారూ! ఏదో కడుపుకోసం—క్షమించండి. తప్పైపోయిందను' అన్నాడు. ఆ రెండుమాటలకోసం అతని కళ్ళల్లో వృథాగా వెతికాను. దొంగను దొంగగా పట్టటం అంత కష్టతరమైంది కాదు. ఎంతగా అణచి వుంచాలనుకొన్నా ఏ మూలనుండో నిజం బయటపడింది. అమాయకంగా వుంది అతని ముఖం.

పాప ఠక్కున వెనక్కి తిరిగింది.

'నాన్నగారూ!... మీరా?'

'పాపా! నువ్వు బడికి వెళ్ళకుండా ఇక్కడకెందుకొచ్చావ్?' అని గద్దించాను. భయం కళ్ళమ్మట్టూ గస్తీ తిరిగింది.

'నాన్నగారూ! తాతయ్య కనిపించకపోతే నాకేం తోచదు. అందుకని బడికి

వెళ్ళకుండా ఇలా వచ్చాను. కనిపించాడు. పాపం! ఎవరూ ఏమీ కొనటంలేదట. ఏడుస్తున్నాడు. నాన్నారూ! ఓ కానీ ఇవ్వండి. అమ్మ నడిగితే చిరుతిళ్ళు తినకూడదని కసిరి కొట్టింది.'

ఆశ్చర్యపోయాను. తొమ్మిదేళ్ళ పాపకు ఈ హృదయం ఎక్కడనుంచి వచ్చింది? ఆ ముసలాడి గుండెలో అయస్కాంతాలున్నాయేమో! పాపకు చిరుతిళ్ళంటే యిష్టంలేదు. కానీ ఎందు కడుగుతోందో నాకు తెలుసు. తాతకు ఏదో పెద్ద సాయంచేశానన్న తృప్తికోసం. దూరం నుండి ఆలోచిస్తే అతను దొంగ. ఈ ఉదయమే స్కూలు సొమ్ము రెండువేలు తస్కరించాడు. పాప గొలుసుకు ఓకన్ను అంకితం చేశాడు. దగ్గరగా పరిశీలిస్తే జాలి, కరుణ, అనురాగం, పశ్చాత్తాపం, విరక్తి అన్నీ కలిసి ఎదురౌతాయి.

'ఈయనే నా నాన్నగారు! ......

'బాగుంది పాపా!' అన్నాడు వెకిలిగా నవ్వుతూ. ఛీ... ఛీ... కానీ ఖరీదు చెయ్యని ఓ ముసలాడితోనా అంతస్తు నేస్తం చేయటమా?

'ఇదిగో తాతా! ఇదంతా ఏం బాగాలేదు. నేను నీ సంగతి గమనిస్తూనేవున్నాను. రుజువుకోసం చూస్తున్నా. పాపతో నువ్వు మాట్లాడటం చూశానంటే తిన్నగా శ్రీకృష్ణ జన్మస్థానానికి పంపుతాను. జాగ్రత!' పదడుగులు నడిచాక వెనక్కి తిరిగిచూశాను. చెంపలవెంట కారిన కన్నీరు మాసిన గెడ్డంలో యింకి పోయింది.

* * * * *

ఆ సమస్య అలాగే వుండిపోయింది.

తరువాతి నెలరోజుల్లో తాతను రెండు మూడుసార్లు ఎక్కడో చూసినట్టు గుర్తు. అతను ఏదో పెద్ద ఎత్తుగడలో వున్నాడని శారద భయపడింది. అంతరాంతరాల్లో ఏదో మూగ బాధ వుంది. బహుశా పాపలాంటి మనవరాలు వుండివుండవచ్చు. ఉన్నట్టుండి ఆ చిన్నకళ్ళు మూతపడి అతనిలో మమకారానికి శాశ్వతంగా సమాధి కట్టివుండవచ్చు. ఇలా ఎన్నైనా ఆలోచించవచ్చు. ఇందులో ఏదో ఒకటి నిజంగా నిజమైనా, అది నిజంకాదనే భావన మాత్రం మనల్ని వదలదు. అలాంటప్పుడు ఈ ఊహ లెందుకో!

రాత్రి పది దాటింది -

శారద తొమ్మిదింటికే నిద్రపోయింది. ఆకాశంలో మబ్బులు ఒకదాన్నొకటి పరామర్శించుకుంటుంటే చిత్రం చూస్తూ పడుకున్నా- దూరంగా రైలు పరుగెడుతున్న చప్పుడు తప్పించి ప్రకృతి నిశ్శబ్దపు గర్భంలో దాక్కుంది. నా పక్కనుండి ఎవరో నడచి వెళ్ళినట్టయింది. కనుపాప చివరకు చేర్చి చూశాను. పాప అడుగుమీద అడుగు వేసుకుంటూ వెడుతోంది. వీధి తలుపు తెరుచుకుంది. ఆలసిస్తే ఏ అఘాయిత్యమైనా జరుగుతుంది. గట్టిగా అరచి వెనక్కి పిలుద్దామను

కున్నాడు. కాని సమస్య శాశ్వతంగా పరిష్కారం కాదు. పాపను వెంబడించాడు.

పాపకాళ్ళు త్వరగా పరుగెత్తాయి. చల్లగాలి- చీకటి- చెట్ల స్వేచ్ఛగాథలు- అన్నీ వెనక్కి జరిగాయి. చిన్న సందుగుండా నడిచింది. దూరంగా కుక్కలు మొరిగాయి. ఆమెను పసికట్టలేదు. ఏమీ పని లేక 'ఏదో అవుతోంద'న్న భ్రమతో. పది నిమిషాలలో ఓ గుడిసెముందు ఆగింది. దుర్గంధం ముక్కుపుటాల్ని [illegible]లిచివేసింది. ధైర్యంగా తలుపు తీసుకుని లోపలకు వెళ్ళింది. కిటికీ దగ్గరగా నిలబడి లోపలికి తొంగిచూశాను.

ఆ తాతే! అతని ఇల్లు ఇదే కావచ్చు. అర్ధరాత్రి జీవితంలో 'అఆ'లు తెలియని చిన్నపిల్ల అతన్ని వెదుక్కుంటూ వచ్చిందంటే ఆశ్చర్యంగా వుంది. తాత మంచం మీద పడుకుని మూలుగుతున్నాడు. పాతకాలానికి కృంగిపోతున్న మంచం- మట్టిగా చిన్న చిన్న సీమవెండి గిన్నెలు- ఓ దాంట్లో గం[illegible]గా మోలు- చిన్న రేకుల పెట్టె, తల కెదురుగా దుకాణం, అందులో మిఠాయుండలు, చేగోడీలు, ఐస్‌క్రీం, పిప్పరమెంట్లు- అన్నీ పాలిపోయి శిథిల దశలో వున్నాయి. తాత పాప రావటం గుర్తించలేదు. కళ్ళు సగం సగం మూతపడి వున్నాయి. రెండుసార్లు పక్కనేవున్న నీళ్ళముంత అందుకోటానికి యత్నించాడు. చేతి నరాలు సత్యాగ్రహం చేశాయి.

'తాతయ్యా! నే అందిస్తాను' అంటూ పాప ముంత అందుకుంది.

'పాపా! నువ్వా? అయ్యొయ్యో! ఎందుకే అర్ధరాత్రి వచ్చావ్? మీ నాన్నగారికి తెలిస్తే ఏమౌతుంది? అదేగావుంచి ఇంటి దగ్గర కనిపించకపోతే ఆయన అంతటా వెదుకుతాడు. వెళ్ళిపో!'

'తాతయ్యా! నాన్నారు ఏమన్నా సరే! వెళ్ళను. నువ్వు నాలుగురోజులుగా కనబడటం లేదు. రోజూ వద్దామనే అనుకునేదాన్ని. కాని నాన్నారు నా వెంట ఎప్పుడూ వుంటేవారు. అందుకే అందరూ నిద్రపోయాక వచ్చేశాను. నీకు జ్వరమా తాతయ్యా? డాక్టరు మందివ్వటం లేదూ? మామయ్య డాక్టరు పెద్ద సూది పొడిచాడు. ఏడుస్తున్నావా? ... ఛీ... ఛీ... నీకు పట్టి మందుమాత్రం ఇమ్మంటానులే.'

'వద్దమ్మా! నేనిలాగే చచ్చిపోతాను. తాతను మాత్రం మర్చిపో. డాక్టర్ని ఎలా తీసుకురాగలను తల్లీ! పది రూపాయలు తెమ్మంటాడు. నా దుకాణం అమ్మేస్తాను. పది రూపాయ లిచ్చి తీసుకో' అనేసి నవ్వాడు.

'తాతయ్యా! నీకెవరూ లేరు? పాపం, ఒంటరిగా వున్నావ్?'

'నువ్వు లేవూ! నా కంటిపాపవి.'

ఆ తరువాత ఏవేవో పిచ్చికబుర్లు. ఇద్దరూ చిన్నపిల్లలు. అభిప్రాయ భేదాల్లు

సంఘర్షణలు వుండవు. వానకురిసి వెలిసిన ఆకాశంలా, తెల్లని మల్లెపువ్వుల్లా స్వచ్ఛమైన మనసులు.

* * * * *

ఆ మర్నాడుదయం కోటు జేబులో వున్న పదిరూపాయలు మాయమయ్యాయి. పాపను పిలిచి అడిగాను– బెదిరించాను. 'అవు'ననదు. 'కాద'నదు. అలా వెర్రిదానిలా చూస్తూ నిలబడుతుంది. ఆ డబ్బు ఎక్కడకు చేరుకుంది నాకు తెలుసు. పాపను దండించి ప్రయోజనం వుండదు.

* * * * *

మరో నాలుగురోజుల్లో అనుకున్నంత అయింది. పాప మెళ్ళో గొలుసు అదృశ్యమైంది. ఆ ఉదయం తలంటుకునేముందు తీసి టేబిలుమీద వుంచిందట.

'ఆతరువాత నేను చూడనే లేదు.' అంది సావిత్రి. ఎందుకో ఆ మాటల్ని ఎవరమూ నమ్మలేకపోయాం. ఆ ముసిలాడు తన అభిమతం నెరవేర్చుకున్నాడన్నమాట. రెండుకాసుల బంగారం. ముచ్చటగా పుట్టిన రోజు పండగనాడు చేయించాం. ఉద్రేకంతో, కోపంతో మనసు కుతకుతలాడింది. ఇక ఎవర్నీ క్షమించేది లేదు.

'పాపా!' నిజం చెప్పు. నీ చిన్నిమనసు బాధపడుతుందని ఇంతకాలంగా వూరుకున్నాం. నువ్వంటే వాడికి నిజంగా ప్రేమేమో అనుకున్నా. మోసం తెలిసింది. నువ్వే ఇచ్చావా? లేక వాడు లాక్కున్నాడా? ఉన్నదున్నట్టు చెప్పేయ్' అని గద్దించాను.

'నాన్నారూ! ఈ పొద్దుట్నుంచి నేసలు గొలుసు చూడనే లేదు. ఏమైందో తెలియదు.' అంది ఏడుస్తూ. పాపం ఎన్నడూ అబద్ధం ఆడదు. ఆ నాడు పదిరూపాయల్ని గురించి అడిగినప్పుడు మౌనంగా వూరుకుంది. చీకట్లో చెట్ల నీడలు దెయ్యాల్లా కనిపించినట్టు అనుమానం ఆవహించింది.

తిన్నగా ముసలాడి గుడిసె చేరుకున్నాను. పోలీసు ఉద్యోగుల్ని చూడగానే అతను గడగడ వణికాడు. వివరాలు అడిగాను. తనకేం తెలియదని భోరుమన్నాడు. దొంగ తను దొంగని ఎన్నడూ ఒప్పుకోడు. అతనిలో మంచితనానికి స్థానం లేదు, గదంతా సోదాచేస్తే ఓమూల చింకిచాపకింద గొలుసు దొరికింది.

'బాబూ! నాకేం తెలియదు. నన్నెవరో మోసగించారు. నన్నేం చేయకండి. నేనేమీ ఎరుగని బీదవాణ్ణి.' చేతులకు బేడీలు వేశారు.

మరోగంట గడిచాక మా ఇంటి పనిమనిషి పరుగెత్తుకొచ్చింది. నన్ను చూడగానే కాళ్ళమీదపడి భోరుమని ఏడవసాగింది.

'బాబయ్యా! పాపిష్టి ముండను. కొండంత నేరం మూటకట్టుకున్నా. నన్నురి తీయండి!'

'అసలు ఏంజరిగిందో చెప్పు' అన్నాను.

'ఆ ముసిలాడు అమ్మాయి గారి గొలుసు తీయలేదండి. ఆడు ఒట్టి వెర్రిబాగు లాడు. ఏం ఎరగడు. చేసింది నేను. చివరి కిలా అవుతుందనుకోలేదు.' ఏడుపు మధ్య మధ్య ఆపి జరిగిన నిజం చెప్పింది.

పాప గొలుసు పొద్దున్న టేబిలుమీద చూసింది. ఆశ లేచింది. అమ్మ మనసుకు భయపడి ఎక్కడో దాక్కుంది. అవకాశం ప్రోత్సాహపరుస్తూ నవ్వింది. కాని ఆమెను అనుమానిస్తారని, గుడిసె సోదా చేస్తారని తెలుసు. పక్కింటి తాత గుడిసెలో దాచే సింది. తాతను మొదట్నించీ నేను అనుమా నిస్తున్నానన్న విషయం ఆమెకు తెలియదు.

తన కేమీ తెలియదని భయంతో ఆక్రోశించిన అతని ఎండిన ముఖం కొట్టొచ్చి నట్టు కనపడింది. అతని కన్నీరు నదై. మహానదై, సముద్రమై నన్ను ముంచివే సింది. గబ గబ పరుగెత్తాను- ఖైదునుంచి విడుదల చేద్దామని. సరిగ్గా అయిదు నిమి షాల క్రితం అతను గుండెఆగి చనిపోయాడు. అందుక్కారణం అంతుచిక్కని రోగం- జీవితం మీద నిరాశ- అనురాగం అందివ్వని విష పాత్ర- ఇవేమీ కావు. పోస్టుమార్టం జరి గాక "అతను ఫలానా రోగం వలన చనిపో యాడు." అంటాడు డాక్టరు. మనసుకి తెలి యని ఏదో పొడుగాటి రోగం పేరు. కాని వీటివెనక నిజం లేదు. అతన్ని చంపింది నేను.

"చనిపోతూ ఏమన్నాడు ?" అనడి గాను-

"ఇంట్లో చిన్న పెట్టెవుంది. అది తెరచి మిమ్మల్ని సోదా చేయమన్నాడు." బరువైన గుండెతో వెళ్ళి ఆపెట్టె తెరిచాను. ముందుగా కనపడింది నా చిన్ననాటి ఫోటో!... కళ్ళు తిరిగాయి. ఆ పక్కనే నా పేర ఏదో వుత్తరం- తీసి చదివాను. చాలాసేపటివరకు అక్షరాలు అలుక్కుపోయి నట్టు కనిపించాయి.

"నాయనా! ఈ వుత్తరం నీ చేతికందే సరికి నేను మరణించివుంటాను. నేను బతికుం డగా ఈ రహస్యం నీకు తెలియకూడదనే దాచి వుంచాను. మీ నాన్నను గురించి నువ్వెప్పుడైనా ఆలోచించావా?... నా వెర్రికాని ఆలోచించేందుకు అవకాశం, అవ సరం లేవు. ఎందుకంటే నీ చిన్నతనంలో- అంటే నీకు నాలుగేళ్ళున్నప్పుడే మీ నాన్న నీకు దూరమయ్యాడు. అందరూ అతను చని పోయాడని చెప్పివుంటారు- అది నిజంకాదు. మీ నాన్న బతికేవున్నాడు. ఇప్పుడుకాదు- నిన్నటి వరకు.

రంగూన్‌లో బాంబులు పడగానే అందరూ పరుగెత్తారు. ఆ భీభత్సంలో బంధు వులు, డబ్బు ఏవీ జ్ఞాపకానికి రాలేదు. నిన్ను మీ మావయ్య తీసుకుని అడ్డంగోడ్డంట పరు గెత్తాడు. మీ నాన్న మరోదారి వెతుక్కు అష్ట కష్టాలు అనుభవించి ఎలాగో భారత దేశం చేరుకున్నాడు, నీ కోసం వెతికాడు.

అందర్నీ అడిగిచూశాడు. అందరూ భయంతో ఒకర్నొకరు చూసుకున్నారు. సమాధానం ఇవ్వలేదు. నువ్వు అగ్నిజ్వాలలకు ఆహుతయ్యావని మనసు విరిగి తిరిగి రంగూన్ చేసుకున్నాడు. పరిస్థితులు శాంతించినా అతని జీవితం తుఫానులో వుండిపోయింది. తిరిగి వ్యాపారం మొదలుపెట్టినా, మనశ్శాంతి లేక అభివృద్ధికి దూరంగా వుండిపోయింది. నువ్వు ఏనాడైనా కనిపిస్తావన్న ఆశతో అలా జీవిస్తూ వచ్చాడు.

క్రమంగా ఆరోగ్యం, ఐశ్వర్యం అన్నీ నశించాయి. అతను ముసిలాడై పోయాడు. చివరకు నిన్ను వెతుక్కుంటూ మళ్ళీ భారత దేశం వచ్చాడు. ఊళ్లూరా తిరిగి చివరకు నిన్ను కనుక్కున్నాడు. కాని నువ్వతన్ని గుర్తుపట్టలేదు. అది నీతప్పుకాదు. నువ్వంటే, పాపంటే జాలిగా చూస్తూ, పొంగివస్తున్న బాధను అణచుకుంటూ అలా బతికాడు. అతను చివరిసారిగా కోరుకున్నది మిమ్మల్నీ అక్కడో ఇక్కడో చూస్తూ తృప్తిపడటం. అంతే-

అయితే తనే నీ నాన్నని ఎందుకు చెప్పలేదని అడుగుతావేమో! అతని జీవితం దుర్భరమైంది. కష్టాలకూ అతనికీ కలకాల స్నేహితం. ఓ మిఠాయి యతను నీ నాన్నని చెప్పుకునేందుకు సిగ్గుపడి వూరుకున్నాడు. అతన్ని మర్చిపోకు."

"నాన్నా!" అని గట్టిగా అరిచాను.

తల తిరిగింది. ఎలాగో తమాయించుకుని ఇల్లు చేరాను, శారద కంగారు పడింది. పాప భయంతో వణకింది. ఎవరికీ ఏమీ చెప్పే స్థితిలో లేను. ఏ దశలో, ఏ పరిస్థితుల్లో వున్నా నాన్నకే మొదటిమెట్టు. ఆ సంగతి నాన్న గ్రహించలేదు. ఇప్పుడు నాకు తెలిసింది. పాపకోసం కళ్ళు కాయలు కాచేలా ఎదురు చూడటం- నన్ను చూడగానే కంట తడిపెట్టటం. నీటి వెనక దాగి వున్న మహాశక్తి నా కిప్పుడే అర్థమైంది. ఈ భావాలకు, ఉద్రేకాలకు అంతంటూవుండదు.

కళ్ళమ్మట నీటి ధారలు కారుతూ వున్నాయి. వెర్రిగా పాపను కావలించుకుని "మిఠాయి తాత"ను మనసులో పదిలపర్చుకోటానికి యత్నించాను.

శిల్పాత్మ

విశ్వనాథ వేంకటేశ్వర్లు.

నీవేరైన నెఱుంగనేరముగదే నిర్వ్యాజ వైరాగ్య వి
ద్యాపారమ్య మహేశ్వరుండవు మహాంధ్రక్ష్మా గిరి ప్రోద్భవ
శ్రీపీయూష తరంగ సుందర కలా శ్రేయో విచిన్వత్సుధీ
వ్యాపారుండవు రూప గాంగజల నిత్యస్నాత శీర్షుండవున్.

నీ వెవ్వరోయి శిల్పి !
కేవల మృత్యుంజయత్వ కీర్తి బరగుచున్
మావలను కాలవుందెవొ
చే వెల్వుచు జూతు కరుణ చిలికెడు దృష్టిన్.

రాజులు రాజ్యముల్ సమయ రాక్షసు డెత్తుకుపోవ, బోయినన్
దేజ గొరంగ, ప్రజ్వల మతిప్రతిభన్ నవ సుందరాత్మ శో
భాసిత కాలవేగుడ వభంగురతా రమణీయ రూప లీ
లా జయ సృష్టివైభవ కలా చతురాననమూర్తి నెంతయున్.

శాతవాహన మహా జ్యోతిస్సు గగన భూ
వథుల దీర్చిన రంగవల్లికలును
చాళుక్యవంశ వైశ్వానరార్చులు దిగ్ది
గంతమ్ములన్ గ్రమ్ము నమృత కళలు
కాకతి కనుదోయి కలువ రేకులు విచ్చి
దిశల నింపించిన తేనెవాక
కృష్ణరాయల బాహు కేయూరమణి ఘృణుల్
విశ్వంబు నించిన వింత వెలుగు

తెలుగు రాజుల ఖడ్గ పుత్రికల మేలి
నృత్య రేఖలు త్వన్మనో నిశిత టంక
ధారలో వెల్గు జీవ పదార్థమునకు
బరగు నిత్య తేజోమహోపాధులయ్యె.

నటరాజువై ధాన్య కటక వాటికలోన
శిల్ప విద్యా తపస్సిద్ధి వడసి
అల అజంతాగుహాభ్యంతరోత్థిత శిల్ప
సర్వ రసాపగన్ జడ ధరించి
ప్రోలుని పురి శిల్ప శైలజన్ వేయి కం
బాలాట వేరీతి మరులు కొలిపి
విజయ వాటిక శిల్ప వృషభు నెక్కి శిలాళి
అమరాళితోడ వయ్యాళి పోయి

ఆంధ్ర దేశస్థ దేవతాయతనములను
చిత్రకార్చాంత నృత్తశిల్ప రూప
శివ రసావేశ తాదాత్మ్య సిద్ధినొంది
చిలికితమృతమ్ము నాంధ్ర ధీ క్షేత్రములను.

అలయు విభావనమై యనుభవ డంబికయున్ రసరాజ్య సృష్టికిన్
నెలవులు గాగ, బ్రహ్మపద సత్యభవత్కళలిత్వ బుద్ధి దే
నిగ్గు తెలిసి చర్వ్యమాణ రసలోలత స్థాయులు తోడ్మినింటి కా
తలిదము కేవలానుభవ ధామము నొందిరి చిరసాకృతిన్.

శివుడు నృత్తము చూప చిజ్జనోన్మేళనా
వ్యాకృతంబగు లయవ్యాప్తి చూప
శివుడు నృత్యము సేయ భువన పదార్థ వి
వేచన ప్రౌఢిమ విందుగొలిపె
శివుడు నాట్యము చేయ చిత్రసైక సువస్తు
పూర్ణతా వాక్యార్థబోధ సలిపె
శివలాస్య తాండవ శ్రీ భేదముల సృష్టి
సంహృతి క్రీడా ప్రశస్తి చూపె

శివుని రసమూర్తియయి త్రిలింగ భువన కీర్తి
వ్యంజక వ్యంగ్యభావ సంవాద మొలయ
నాంధ్రుల హృదంతరంపు రసార్ద్ర వృత్తి
శివ మహాభూతి చేసితి శిల్పసిద్ధి.

శిల్పోపాధిక దివ్యమై, యులులు గ్రైసేయంగ నీ దివ్య హ
స్త లసత్ స్పర్శము స్పర్శవేది గుణ బోధంజేసి లోకత్రయో
జ్జ్వల హైరణ్మయ రూపసంపద వెలార్పన్ సృష్టి సౌందర్య శే
ఖలు గుర్చెత్తైదు, ద్వాస్మనః కమల సౌగంధ్యం బదేలాటిదో !

ఏరాయి గిరిశున్ యేని శైలజనూనా
      ప్రమథులయ్యేడు శిలా ప్రతిమలెవితెగు
ఆల ఆలను గల్గు రమణీయ దేవతా
      కృతి జూచు చేసి కన్నెసక మొసగ
నాంధ్రరాజుల మూర్తి సభినవోజ్జ్వల శైవ
      రూపసంపద మనోరూఢి దెలిసి
కాలు కన్మొఱగించి కాలాధికాగాధ
      తానంత్య సంస్థితి నందజేసి

శివము సత్యమ్మనె వస్తుసిద్ధియందు
సుందరాత్మత గూర్చి తానంద తుంది
లేందు ధర వాసు కోటీర హీర కళిక
నాట్య రసధుని పృథ్విపై నాట్యమాడ.

నేటి కవిత - సంప్రదాయము

సుప్రసన్న

ఈ దశాబ్దములోని తెలుగు కవిత ప్రధానముగా వివేకశీలమైన భావనామార్గమునకు చెందినదిగా ఒకచోట నిర్వచింపబడినది. ఈ వివేచనా శీలము సర్వ కవిత్వమునందును ప్రాధాన్యము వహింపకపోయినను, అంతర్ధాతువుగా సర్వత్రా వ్యాప్తముగా కానిపించుచున్నది. పత్రికలలో ప్రచురింపబడు ఖండిక మండి మహాకావ్యేతిహాసము వఱకు ఈనాటి కవుల పరిశీలక లక్షణ మభివ్యక్త మగుచునే యున్నది. కొందర కవిత్వమునం దిది వాచ్యమగుచున్నదా యన్నంత చిత్రముగా నున్నది.

ఈ వివేచనము ప్రధానముగా అంతరమైనది. మనస్సంబంధమైనది. మనస్సంబంధములైన వాసనలు, అనుభూతులు మొదలైనవానిని విశ్లేషించి వాని కాధునికమైన వ్యాఖ్యానము చేయుట దీనియందు ప్రధానముగా కానిపించుచున్నది. ఇది ఆధునికమైన మనస్తత్వశాస్త్రము చదువుకొనుటవలన కలిగినది. మన పూర్వ కావ్యములలో పాత్రలయొక్క ప్రవృత్తిని సక్రమముగా తీర్చుటలోనే వారి మనః ప్రవృత్తియొక్క వైలక్షణ్యము తెలియుట మనకు తెలియును. కాని అది కథలోనే అంతర్భాగమై పోయి పాత్రగతమై యుండెడిది. భారతమునందు తిక్కన్నగారు పాత్రలను తీర్చిన తీర్పిట్టిదే. ఆయన పాత్రలయొక్క ప్రవృత్తి అచ్చముగా వాని వాని విలక్షణమైన మనోవృత్తి చెదరకుండ సాగును. అంతకన్నను ఈనాటి కవులు వానిని విడదీసి ఆ స్థితి మాత్రమే వర్ణించి దాని లక్షణము చెప్పుచున్నారు. ఇవన్నియు ఖండికలలో తీర్పబడినప్పుడా మనోవృత్తి కొట్టవచ్చినట్లు కానిపించుచున్నది. ఒక అహంకారముయొక్క స్వరూపము, ఒక మహాపురుషుని సందర్శనము చేయునప్పటి ఆనందముయొక్క స్వరూపము, ఒక విలక్షణమైన దివ్యానుభూతి, ఈ విధముగా వైయక్తికములైన అనుభూతులను వ్యాఖ్యానించుట కొందరు చేసిరి. మనస్తత్వ శాస్త్రము మనకీపని చేసినది.

ఈ మనస్సును విశ్లేషించుట కారణముగా మనుష్యు లందరిలోనను సుఖము, దుఃఖము వాని వలన కలుగు అనుభూతులు సామాన్యములని తేలినది. ఈ సుఖమే పరమార్థముకానట్లు కొందరీ రెంటిని మించిన ఆనందమును చెప్పిరి. సుఖ దుఃఖముల స్వరూపము వాని అనుభోక్తలోని ఆశా నిరాశలు ఇవి నిరూపించిరి. శాస్త్రజ్ఞులకు మృత్యు నిరాకరణ మెంత ప్రధానమైనదో, అట్లే కవులకు దుఃఖ నిరాకరణము ప్రధానమైనది.

ఈ స్థితి తెలుగు కవిత్వము మరల సంప్రదాయమార్గమును పొందుటకు కారణమైనది.

ఈ సంప్రదాయమన్నమాట చిత్రమైనది. ఈ మాట యనగనే చాలమంది వేదకాలమునాటి సాంఘిక పరిస్థితులను మరల తెచ్చు ప్రయత్నముగా వ్యాఖ్యానించుచున్నారు. ఇది వర్ణాశ్రమ ధర్మములకు వ్యతిరేకమైన ఆధునిక సమాజమును మరల వెనుకకు తీసుకొనిపోవు ప్రయత్నమని, బ్రాహ్మణాధిక్యము, సంస్కృత భాషాధిక్యము, ఒక అల్ప సంఖ్యాక వర్గము అధికులను పీడించుకొనుట, నిరంకుశత్వము ఇవన్నియు సంప్రదాయమను పేర చెప్పబడుచున్నవి.

నశించిపోయిన వానికై దుఃఖించుట, వాని కోసము వ్యర్థముగా ప్రాకులాడుట సంప్రదాయ మనిపించుకొనదు. ఏవో కొన్ని ఆచారములు పలుకుబడులు, ఇవే సంప్రదాయ మనలేము. కొన్ని పూర్వగాథలను మాత్రమే మరల మరల పారాయణము చేయుటయును కాదు.

ఇది జాతియొక్క లక్షణము. జాతియొక్క చరిత్ర సంస్కృతి యే యే ప్రధాన ధర్మముల నాశ్రయించి వర్తించినదో ఆ యా ధర్మముల పునర్జాగరణ మొనర్చుటయే సంప్రదాయము. ఇది పరంపరలుగా మార్పులు పొందుచుండదు. సర్వకాలములయందు దీని కప్రతిహతత్వమే. ఈ మూలభూతమైన ధర్మమే సంప్రదాయము. ఇచ్చట మరియొక విషయము. ఈ సంప్రదాయము పూర్వపూర్వములైన విషయములను వ్యాఖ్యానము చేయుటతో ఆగిపోదు. ఆధునిక మనశ్శాస్త్రమేకాక, మానవ పరిణామము, సృష్టివికాసము, విజ్ఞానశాస్త్రములోని పరిశోధనలుకూడ దీనియందు వ్యంజకములుగా గోచరింపజేయుటకు ప్రయత్నము చేయబడుచున్నది. కొందరు కవులలో నీ విజ్ఞానశాస్త్రమందలి మోహ మెంత పెరిగినదనగా, వారు సంప్రదాయ మార్గమును దానితో కల్పుకొనలే కున్నారు. ఈ పరిశోధనలు, ప్రాచీన ఋషి సూక్తములు ఒకే సత్యమును చెప్పఁబూనుచున్నవి. సర్వ విశ్వమును శక్తియొక్క స్వరూపముగా శాస్త్రము ఋజువు చేసినది. అణువులయందు నొక క్రమమున చరించెడు శక్తులకు మార్పుకలుగుట వలన అనంతమైన శక్తి ప్రాదుర్భవించుచున్నది. ఈ శక్తినే ఋషులు అనేక దేవతా రూపములలో వర్ణించిరి. పురాణగాథలకు శాస్త్ర సమన్వయము చేయబడుట యొక మహాశ్చర్యజనకముగా సాగిపోవుచున్న విషయము. వసుధైక భావనా మార్గము, శాంతిసాధనము అన్న పథముకూడ ఒక వైపు పలుచపలుచగా సాగుచున్నది. ఇందు యుద్ధ విరోధము, శాంతికామన, నైతిక జీవనోన్నతి ప్రధానములు.

ఇది పలాయనవాదము కాదు. నేటి సాంఘిక పరిస్థితులకు జడిసి ఈ సమాజములో నిలువలేక వెరచి దీనినుండి పారిపోవుటకాదు. ఏతన్మార్గము పరంపరాశ్రితమైన ప్రవృత్తి కలది. ఒక యెడతెగని వాగువంటిది. పునాదివంటిది. పైపై మెఱుపులకు భ్రమసి, తాత్కాలికమైన లాభములను కోరి ఈ సంప్రదాయమును పరిత్యజించుట తగదు. ఈ త్రోవను వీడిన రచనలో జీవముండదు. అనగా రచనకు జీవభూతమైన రసముండదని యర్థము.

భారతీయ కవులకు మూలభూతమైన ఈ ధర్మము లేవన్నచో అవి మూడు: విశ్వశ్రేయము, లౌకికానందము, బ్రహ్మానందము. ఈ మూటినే ధర్మార్థ కామ మోక్షములుగా పూర్వము చెప్పిరి. ఈ లౌకికానందమన్న దానియందే అర్థకామములు చేరును. ఇందు రసానందమును ఊర్ధ్వాగ్రము.. ఈ మూడు లక్ష్యములే వీరి సర్వరచనలకు ఆధారములైనవి. ఈ మూటియందును ఉత్తరోత్తరము బలీయములైనవి. కావ్యమన్న కర్పూరము, రస పరిమళము వలనై, బ్రహ్మ విద్యాసాధనలో జ్వలించిపోవలయును. ఈ వెలుగు నాశనము కాదు. దీని వెలుగు సార్వకాలికము. ఈ లక్ష్యములే వ్యాస వాల్మీకులు, కాళిదాస భవభూతులు, కవిత్రయము, పోతన, పెద్దనలు, సంస్కృతాంధ్రములలోని మహాకవులు రచించిరి. ఆ త్రోవ సంప్రదాయ మార్గము.

ఆత్మాశ్రయ రచన, గీతికావ్య రచన ఖండఖండములుగా నలువదేండ్లు సాగినది. దానియందలి వ్యామోహము తగ్గినది. వస్తుబలములేని రచనలు కేవలము వైయక్తికములైన భావములు అవియు చాలవరకస్పష్టములు— ఎంతకాలము నిలచును. ఈ భావములయందు వాని ప్రచురించు భాషయందు

కూడ విజాతీయములవి. ఇవన్ని యెట్లున్నను వీని వలన కలుగునది కేవలము మానసమున నొక చమత్కారమైన భావస్పర్శ. దానిని చర్వణము చేసుకొనుటకు కూడ సాధ్యమయినది కాదేమో. ఈ రకమైన రచన వెనుకబట్టినది. అనగా ఖండికల రచన ఆగిపోయినదని కాదు. కాని ఖండికలతో పాటు కావ్యముల రచన కూడ సాగుచున్న దనుట ప్రధానమైన విషయము.

కేవలము కావ్య రచనయే సంప్రదాయమగునా ? యన్నచో అట్లుకాదు. ఈ కావ్యము రసాభిముఖముగా నిర్వహింపబడవలయును. కొన్ని కొన్ని కావ్యములు రామాయణ మహాభారతములలోని కొన్ని కొన్ని సంఘటనలు స్వీకరించి పెంచి వ్రాయబడినవి. వానియందు పాత్రలను క్రొత్తగా తీర్చుట మాత్రమైనది. కాని అది సంపూర్ణముగా కావ్య స్వరూపమును పొందవేమో. ఈ కావ్య ఖండములందు పాత్రలయొక్క సంపూర్ణ వికాసము జరుగలేదు. ఒక కర్ణుని దానము. ఒక బుద్ధుని కరుణ. ఒక రాముని దుఃఖము, ఒక ద్రౌపది క్రోధము ఈ మార్గమున వ్యాఖ్యానింపబడినవి. ఈ ఖండములు ఆత్మాశ్రయ కావ్యములలోని అయోమయ లక్షణములు వదిలించుకొనుటలో వారికన్న నొక ముందంజ వేసినవి. ఈ ప్రాచీన గాథాస్వీకరణము నందును కవుల వ్యక్తిత్వమునకు లోపము వచ్చుట లేదు. వీనియందు కథయొక్క ప్రాధాన్యములేదు. కథ యొక శరీరము మాత్రమే. దీనియందు ప్రాణభూతమైన పదార్థము జీవితములోని యేవియో యొక భావములయొక్క సంఘర్షణ. దీనివే ఈ జీవుని ఆత్మసాధనకు చెందిన ఒక విలక్షణమైన సంప్రదాయము నతిక్రమించని వ్యాఖ్యానము. ఈ మొదల కవులు తమ తమ లోతుల ననుసరించి యోగశాస్త్రము, విజ్ఞాన శాస్త్రము, మనస్తత్వ శాస్త్రముల సహాయము తీసుకొనుచున్నారు.

ఈ విధముగా కావ్యలోకమునందు వచ్చిన మార్పు, సంప్రదాయమునకు మరలుట యన్నది ఆంతరములు బాహిరములైన అనేక శక్తుల ప్రేరణమున సంభవించినది. శ్రీ అరవిందులు, రమణ మహర్షి, రామకృష్ణుడు మొదలైనవారు ఈ పునరుజ్జీవన భావనమునకు మూలస్థానీయులు. శ్రీ అరవిందుల దివ్యజీవన పరిణామ సిద్ధాంతము భారతీయ సాహిత్యమునే ప్రభావితము చేసినది. ఈ సర్వసృష్టి జడ, ప్రాణ, మనో విజ్ఞాన దశలలో పరిణత మగుచున్నది. ఇప్పుడు మానవుడు మనోదశలో నున్నాడు. ఈ మానవుడు క్రమాభివృద్ధి నందుచో విజ్ఞానదశ చేరుకొనగలడు. ఈ విజ్ఞానము సర్వ సంపూర్ణమైనది. భౌతికమైన జ్ఞానము నతిక్రమించినది. ఈ స్థితియందు మానవుడు దివ్యమానవు డగుచున్నాడు. ఈ లోకమును వదలి యేదో లోకమును పొందవలయునని కాక ఈ లోకమునే దివ్యముగా మార్చివేయవచ్చునని శ్రీ అరవిందుల నమ్మకం.

శ్రీ అరవిందుల దివ్యజీవన పరిణామ సిద్ధాంతము కావ్యలోకమున కూడ ఒక ప్రాభవమును నెఱపినది. కవులు ఈ లోకములోని బాధ, దుఃఖము, నిరాశ ఇత్యాదులనుండి విముక్తి యెట్లా యని విచారించి వారీలోకమును విడచిపోయి వేరే స్వప్న లోకములో నుండదలచరు కాని ఈ దుఃఖమయ జీవిత లోకమే ఒక స్వర్గ ఖండముగా మార్చవచ్చునన్న ఆశ, ఈ సంకుచిత మనః పరిధులలో నిరాశా నిస్పృహలలో కొట్టుకొనిపోవు మానవుడే దివ్యుడైన మానవుడు కాగలడన్న నమ్మకము సాహిత్య లోకమున కలిగినది.

శ్రీ అరవిందులీ దృష్టితో ననేక సాహిత్య సృష్టి కూడ నొనర్చిరి. వారి యనేక కావ్యములు, నాటకములు, భవిష్యత్కవిత యన్న గ్రంథము ఈ మార్గమునే సూచించినవి. 'సావిత్రి' యన్న వారి

కావ్యేతి హాసము ప్రచురించబడినది. ఈ కావ్యేతి హాసములో వస్తువు మహాభారతములోనిదే. కాని శ్రీ అరవిందులు విజ్ఞానమయుడైన పురుషుని ఆవిర్భావము, దివ్యజీవనము అన్నవానిని ఈ మహా కావ్యముద్వారా ప్రతిపాదించినారు.

శ్రీ అరవిందుల ప్రేరణ భారతీయ సాహిత్యమునకు చాల ప్రధానమైనది. ఇంత ప్రత్యక్షముగా కాకపోయినను పరోక్షముగా సాహిత్యమున ప్రభావము నెఱపినవారు రమణమహర్షి, రామకృష్ణులును. ఆధునిక కాలమునకు చెందిన ఈ ఋషులు సర్వ మతములయందలి సత్యమును ఉద్ఘాటించినారు. సర్వమానవులు పరస్పర స్నేహాములో జీవింపవలయునని వీరు ప్రతిపాదించిరి. జగత్తులో ఒక మతము, జాతి, సంప్రదాయము అధికము కాదనియు యేమార్గమువారు దాని ననుసరించి ముక్తిని పొందవచ్చుననియు వీరు చెప్పిరి. ఈ సౌహార్ద భావము సాగినదీ మార్గముననే.

వసుధైక కుటుంబము, విశ్వమానవ సౌహార్దమన్న భావములు ఈ ప్రవక్తల వలన మరల మరల ఉన్మేషము పొందినవి. ఈ విధముగా భారతీయుల సంప్రదాయ మార్గము పునః ప్రతిష్ఠితమైనది. దీనియందలి ప్రధానమైన విశ్వ శ్రేయమన్న ధర్మము, ఆధ్యాత్మ భావనము ఈ ప్రవక్తల వలన సిద్ధించినవి. మూల భూతములైన ధర్మములకు వీరి వలన ప్రతిష్ఠ కలిగినది.

ఈ ఆధ్యాత్మిక ప్రవృత్తి ఈ తరము కవులలో ప్రధానముగా కానవచ్చుచున్నది. ఈ విధమైన భావనయొక్క పర్యవసాన మొక్కొక్క కవిలో నొక్కొక్క విధముగా నుండవచ్చును. ఆరుద్ర రచించిన 'కాలము', అన్న రచన దానికొక ఉదాహరణముగా గైకొనవచ్చును. కాల స్వరూపమును గూర్చిన జిజ్ఞాస ఈయన చేసినాడు దీనిలో. శ్రీశ్రీ 'సదసత్సంశయము' అన్న రచన కూడ చాల ప్రధానమైనది. ఈయన అభ్యుదయ కవితా మార్గ ప్రవక్త అయ్యు ఈ కాలమున రచించిన ప్రముఖ రచన యిది. సంపూర్ణము కాకపోయినను దీనియందు ఈయన ఆలోచనామార్గము కూడ కేవల భౌతికమునుండి మారిపోయినట్లు, ఆధ్యాత్మిక మార్గమున ఆలోచనలు రేగినట్లును నిదర్శన మగుచున్నది.

ఈ విధముగా సాగుచున్న ఈ కవితా మార్గమునకు అధినేతగా నిలచినవాడు శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ. భావకవుల నాటినుండి ఈయన రచన సాగించుచున్నను నాటినుండియు వారికన్న విలక్షణముగా ఈయన తన రచనలు చేసినాడు. ఈయన ఏ రచన చేసినను సర్వమును భారతీయ ధర్మము, సంప్రదాయము వీని యాధారముగా నుండును. భావ కవులవలె ప్రణయ గీతములు వ్రాసినను ఈయన గిరికుమారుని ప్రేమగీతములు కుల పాలికా ప్రణయమునకు ప్రతిపాదకములైనవి.

ఈయన సృష్టి అనేకమైనది. విలక్షణమైనది. ఉజ్జ్వలమైనది. ఆయన శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షము వెలువడుట మొదలైన తరువాత ఈ ప్రవృత్తి కావ్యలోకమునకు వచ్చినది. సంప్రదాయమన్న కవులకు రక్తి వచ్చినది. ఈయన కావ్యముల వలన గుడ్డిగా పాశ్చాత్య నాగరికత వెంటబడిపోవుటను నిరసించినాడు. ఆర్షములైన ధర్మములయొక్క ఔజ్జ్వల్యమును పేర్కొనినాడు. ఆయన యనేకాభిప్రాయములలో నేకీభవించనివారు కూడ ఆయనచే కవిత్వమునందు కలిగిన సంప్రదాయపు మలుపునకు కారణమనుటను తిరస్కరింపలేరు. విశ్వనాథ తన రామాయణమునందు 'జీవుని వేదన' యని చెప్పిన విషయము కావ్యశిల్ప పరమార్థముగా వ్యాఖ్యానము చేయబడుచున్నది. శ్రీ శ్రీ కూడ "సదసత్సంశయము" చివర 'తప్పదు జీవికి వేదన' అని చెప్పికొన్నాడు. ఇరువురికి ఎంత

భేదమున్నట్లు పైకి గోచరించినను ఉన్నత స్థాయిలో విర్వురు నొకటియే ప్రకటించినారు. విశ్వనాథ వన్నయను, కాళిదాసును, పెద్దనను మరల వ్యాఖ్యానము చేసినాడు. ప్రాచీన కథాకథన వైఖరి, రస మార్గము అన్న వానియొక్క ప్రాధాన్యము కావ్య లోకమున ప్రతిష్ఠితము లొనరించి యున్నాడు.

ఖండికలుగా సాగిపోవుచున్న తెలుగు సాహిత్యము ఈ దశాబ్దములో ప్రధానముగా కావ్యమార్గమును చేపట్టినది. గీతి రచన ఎంత లలితమైనను రసమార్గమునకు చెందిన కావ్యముతో ఢీటురాదు. అందువలననే ప్రతి కవియు కావ్యరచనము చేయుటకు పూనుకొనుచున్నాడు. ఈ కావ్యములు కూడ పూర్వ మార్గములో రచించువారు కొందరు, ఆధునికమైన మార్గములో రచించువారు కొందరును. అభ్యుదయ కవితా మార్గమునుండి వచ్చిన ఈతరము కవులుకూడ కావ్యరచనకు ప్రారంభము చేయుచున్నారు.

ఈ కాలముననే విశ్వనాథవారి రామాయణము లోని చాల భాగము ప్రచురింపబడినది. ఈ రచనము ఆయన దీక్షగా నిర్వహించుచున్నారు. ఈ రచన వలన ఆయన తెలుగు కవిత్వములో అనేక విధములైన శిల్పమార్గములకు మూలస్థానీయుడగుచున్నాడు. సర్వ కవిత్వ మర్మవిదుడాయన. ఈ వహాకావ్యము ఆయనను ఇంతకుముందు తెల్పిన మహాకవులతోబాటు ఆయననుకూడ నొక మహాకవిని చేసినది.

ఆయన వలన ఈతరము కవులు పద్యరచన నేర్చిరి. పలుకుబడులు నేర్చిరి. కావ్య రచనము నేర్చిరి. కవితా శిల్పముల నేర్చిరి. రామాయణము వ్రాయుటలో నాయన రసమునకున్న ప్రాధాన్యము తెలిపినాడు. ఆయన కిన్నెరసాని వ్రాసి గేయ కావ్యము నెట్లు తీర్చవచ్చునో చూపినాడు. ఇది వము బలముగల గీతికావ్యము. శ్రీ కురుగంటి వారు చెప్పినట్లు ఆయన మూడు సాహిత్య మార్గములకే కాక శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షముతో కావ్య మార్గమునకు కూడ ఆధునిక కాలములో ప్రధానస్థానమైనాడు.

ఈయన ప్రధానముగా అద్వైత మార్గమునకు చెందినవాడు, వేదాంతి. కాని అధునాతన పాశ్చాత్య తత్త్వ మార్గముల నెఱిగినవాడు. ఆయనకు మనస్సుయొక్క లక్షణము చెప్పుటయన్న నెక్కువ యిష్టము. ఆయన కావ్యములలో జీవలక్షణము, మనోవృత్తి వ్యాఖ్యానించుటవలన పాత్రలయొక్క ఉన్మీలనము మనకు చక్కగా తెలియవచ్చును. ఈ విషయము తెలియుటకు ఆయన రామాయణము పరిశీలింపవలయును.

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారి ఆధ్యాత్మిక ప్రేరణ, రసమార్గ ప్రతిష్ఠ, ధర్మముయొక్క ప్రాధాన్య స్థితి తెలుగు సాహిత్యములో నిలద్రొక్కుకొన్నది.

ఈ సంప్రదాయము ప్రాణశక్తి. అది త్యజించిన జాతి నిర్జీవమైపోవును. కొన్ని సంవత్సరములకు పూర్వము సాహిత్యములో నొక 'రావణకుల' ముండెడిది. ఈ కులమువారికి పురాణములు, ఇతిహాసములు, అబద్ధములు, కొందరు స్వార్థపరులు కల్పించిరి. అని వాని జోలికి పోకుండ వీరూరుకొనలేదు. రావణుడు గొప్పవాడు. సీతను రామునికన్న రావణుడే ప్రేమించెను. వశిష్ఠుడు దుర్మార్గుడు రామునిచేత శంబుకవధ చేయించినాడు. ప్రహ్లాదుడు స్వార్థపరుడు. హిరణ్యకశిపుడు భక్తుడు. ఈ విధముగా ఈ రచనలు సాగినవి. కాని వానికి ఈ దేశములో స్థితిలేదు. ఏలననగా ఆయా పాత్రలు దేశములోని పంచభూతములలో ఆ యా విధముల ప్రతిష్ఠితము లైనవి. వానిని వేరొక విధముగా, వానికి వ్యతిరేకముగా, వ్యాఖ్యానము చేయబూనుట వ్యర్థ ప్రయత్నము. 'అశోకం', 'నరసింహావతారం'

మొదలైన ఈ రచనలు రచయితలయొక్క అవ్యవస్థితమైన మనస్థితిని మాత్రము సూచించినవి.

ఈ దుష్టమైన మార్గము ఈ కాలమున వెనుకబట్టినది. ఈ రావణ కులమునకు సాహిత్యములో స్థానము లేదు. సంప్రదాయముయొక్క స్వరూపమును గూర్చి శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారొకచోట నిట్లు చెప్పినారు.

ఒక జాతి జాతీయతకు సంప్రదాయమ్ము
ప్రాణభూతమ్మది ప్రాణశక్తి.
భద్రమ్ముగా జూడ పై మెరుంగులు లక్ష
సంప్రదాయంబును జంపలేవు

పై మెఱుంగులయందు ప్రాణశక్తి భ్రాంతి
తనరిన జాతీయత నశియించు
సంప్రదాయేతర చటుల ఖేసంభూత
విప్లవా నిలములు వీవకుండ

ఇంద్రములయందు సంవ్యాప్తమైన పంచ
భూతముల గుణంబులు భద్రముగ మహేంద్ర
గగన గుణ సంప్రదాయ రక్షా విభూతి
తనరు గావున యోగ్యహస్తగతమగును.

ఇది యేతత్స్వరూపము.

ఈ ప్రాణభూతమైన శక్తిని పై మెఱుగులు చంపలేదు. వానియందు మనకు ప్రాణశక్తి భ్రాంతి లేదు. అందువలననే దీనిని చంపుటకు ఎన్ని విప్లవములు వచ్చినను అది స్థిరముగా సనాతనముగా నిలచినది.

సంప్రదాయము అనినంతనే పరభాషలలోని ఉత్తమత్వమును గ్రహింపలేకపోవుటకాదు. ఆ యా కావ్యములను చదువుకొనవచ్చును. వాని వలన ఆనందింపవచ్చును. కాని వాని వలుకుబడి తోవను మన కావ్యముల రచింపవని కూడదని మాత్రమే. "ఆకాశాత్పతిత తోయం యథా గచ్ఛతి సాగరం" అన్నట్లు సర్వములైన క్రొత్తలును ఈ సంప్రదాయ ధర్మమునందు లీనము కావలయును.

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ అధినేతగా సాగుచున్న ఈ కవితా ప్రస్థానమునకు ప్రధానములైన లక్షణము చెప్పబడినది. ఇది కాక ఈయన రచనవలన వ్యుత్పత్తి వైపునకు కవుల దృష్టి ప్రసరించినది. వ్యుత్పత్తి దరిద్రులైన కవులు ఎంత ప్రతిభావంతులైనను ఎదుగలేరు. వారి ఎదుగుదల ఆగిపోవును. భావకవులు, అభ్యుదయ కవులు చాలమంది ఈ ప్రకారముగనే ఆరిపోయినారు.

ఛందస్సులలో నూతన ప్రయోగములు వీరనేకముగా చేయుచున్నారు. వీరికి పూర్వచ్ఛందమని, వచన పద్యమని భేదము లేదు. సాధారణముగా యే కొందరోతప్ప అందరును గణ, మాత్రా ఛందస్సులతోపాటు వచనపద్యమును కూడ వ్రాయుచున్నారు. ఈ ఛందోవైవిధ్యమే వీరి రచనలలోని వైవిధ్యమునకు కారణమైనది.

మానవత్వంలాగా ఉన్నతమైన ఆకాశం అంచుల్ని, దానవత్వంలాగా అగాధమైన సముద్రం, తాకుతూ వున్నచోట ఒంటరిగా నావ సాగుతూంది.

సముద్రం దట్టంగా వుంది. లోతు నల్లగా వుంది. నీరు నిండు మాలాలులాగా వయ్యారంగా కదులుతూంది. తరంగాల వూపుతో వూగుతూ నావ సాగుతూంది. పెద్ద పెద్ద చేపలు ఈదుతున్నాయి. భయంకరంగా సుడులు తిరుగుతూ అలలు లేస్తున్నాయి.

నల్లని జలంమీద నావ వుంది. దూర తీరాలలో భూమి మేర కనిపించటం లేదు.

సాయంకాలం దాటింది.

నావ కుంగుతూవుంది.

చిమ్మచీకటి క్రమ్మింది. నావలో లైట్లు లేవు.

సముద్రంలో నీటితాకిడి వినవస్తూ వుంది. నావలో భరింపరాని నిశ్శబ్దం పరవళ్ళు త్రొక్కుతూంది.

నావ ఇంజను చెడిపోయింది. మోర్స్ కోడ్ కేబిల్ పగిలిపోయింది. టెలిఫోను సెట్ ఛిన్నాభిన్నమయింది. దిక్సూచి బద్దలయింది. సిగ్నలింగ్ ఫ్లాగ్స్ లేవు.

నావకూ భూమికీ సంబంధం పోయింది. నావ స్వశక్తి నశించింది. నడి సముద్రంలో నావ భారం దేవుడిమీద వుంది.

లోతు గుండెలు

"కాలకూరి"

ఎటు వెళ్ళాలో తెలియకుండా నావ నడుస్తూంది.

కొంచెం దూరంలో మరి కొంచెం ఎత్తులో ఏదో వెలుతురు మినుకు మినుకుమంటూ కనిపిస్తూంది.

నావ అక్కడకు చేరితే ఒకదిక్కు తెలుస్తుంది.

వెలుగువైపు నావ తిరిగింది. గాలి వాలుకూడా అటేవుంది. నావ నసుగుతూ నడుస్తూంది.

విశాలంగా వున్నచోట జనం ఒకడిని కొడుతున్నారు. వాడి వళ్ళు వాచిపోయింది. నోటివెంట మాట లేదు. వాడు పనివాడు. నావలో టెలిఫోన్ నావికుడికి సహాయపడేవాడు. పనివాడు సన్నగా ఎత్తుగా బలంగా వున్నాడు. తెల్లబట్టలు నూనె మరకలతో డాగులు పడివున్నాయి. పవిత్ర భావాలు చూపించే లక్షణాలు

ముఖంలో ప్రస్ఫుటంగా కనిపిస్తున్నాయి. పనివాడిని బోడినెత్తివాడు స్పృహతప్పిపోయేట్టు కొట్టాడు. ఎర్రిగావున్న బొద్దు మీసాలవాడు కట్టివేశాడు.

అధికారి నెమ్మదిగా వున్నాడు. దయార్ద్రహృదయుడు లాగా కనబడుతున్నాడు. కర్తవ్య నిర్వహణ విషయంలో అచంచలమైన ప్రజ్ఞ వున్నవాడు. అధికారి అధీనంలో నావ నడుస్తోంది. అధికారి ప్రభుత్వ ప్రతినిధి.

అధికారి ఒక గదిలోకి వెళ్ళాడు. జాలిగా చూశాడు. గదిలో ఖైదీవున్నాడు. నిర్లిప్తంగా నిద్రపోతున్నాడు. ఆకాశంలో స్వేచ్ఛగా ఆడుకునే చంద్రుడు సముద్రంలో చిక్కిపోయినట్లు ఖైదీ నిద్రపోతున్నాడు. ఖైదీ ముఖం చాలా నిర్మలంగా వుంది. ముఖభంగిమల్లో భయం తెరలవెనుక శిలగా ప్రమిదలాగా స్వేచ్ఛత ఏదో వెలుగుతూంది. కళ్ళల్లో నమ్రకాంతి తొణికిసలాడుతూంది. ఖైదీకి ఉరిశిక్ష విధించారు. ఖైదీ ఆఖరి కోరిక ప్రకారం అతని స్వస్థలంలో ఆ శిక్ష అమలుజరుపబడుతుంది. అందుకే తీసుకుపోబడుతున్నాడు.

ఖైదీ నిద్రపోతున్నాడు. ఉరిశిక్ష పొందటానికి వెళ్ళుతున్న ఖైదీ ఏ వ్యాకుల లేకుండ హాయిగా నిద్రపోతున్నాడు.

అగ్గిపుల్లలు గీస్తే వచ్చే వెలుగూ, బేటరీ లైట్లు వేస్తే కలిగే కాంతీ, నావలో అక్కడక్కడా అప్పుడప్పుడూ కనిపిస్తూవుంది. జనం మృత్యుముఖంలోవున్నారు. భయంతో ఆందోళన చెందుతున్నారు. సముద్రంలో తరంగాలు లేగినట్లు హృదయంలో భయం తెరలు వూగుతున్నాయి. ఏ క్షణంలో ఏం జరుగుతుందో ఎవరికీ ఏమీ తెలియటంలేదు. ఒక్క క్షణం కొన్ని కోట్ల యుగాలు కాలం లాగా గడుస్తూవుంది.

ఖైదీ హత్యచేశాడు. పట్టరాని ఆవేశంతో పరాభవాగ్ని దహిస్తూవుంటే పది మందిని హత్యచేశాడు. బాగా బలశాలి.

ఖైదీ గొప్ప ఈతగాడు. ఇష్టంలేకపోయినా హత్యచేసి తప్పించుకోవటానికి గత్యంతరం లేక మూడు మైళ్ళు ఈది స్వీత స్థలం చేరుకున్నాడు. అక్కడ దొరికిపోయాడు. జైల్లో పెట్టారు. అక్కడ్నుంచీ తప్పించుకున్నాడు. రెండు రోజులు నదిలో దాక్కున్నాడు. ఆ తరువాత దొరికాడు. ఉరిశిక్ష విధించారు. శిక్ష కొనసాగించటానికి తీసుకు వెళుతున్నారు. ఈతలో ప్రపంచ ప్రఖ్యాతిపొందిన ఖైదీ ఖ్యాతి కారణంగా పట్టుబడ్డాడు. అతను గొప్ప ఈతగాడని లోకానికి తెలియకపోతే పోలీసులుకి అంతచిక్కేవాడు కాదు. ఖైదీ చేతులుకి సంకెళ్ళు వున్నాయి. కాళ్ళకు లేవు. ఈతకు కాళ్ళు బాగా ఉపకరిస్తాయి. అధికారి గమనించాడు. కాళ్ళకి సంకెళ్ళు వేశాడు. కర్తవ్యం నిర్వర్తించాడు. ఖైదీ నిద్రలేచాడు. కాళ్ళూ చేతులూ తిలకిం

చాడు. భూమి కనిపించక పోవటం ఊహించాడు. భయంకర మృగాల సముద్రం పరికించాడు. పేలవంగా నవ్వి ఆవులించి నిద్రపోయాడు.

దూరంగా వెలుతురువుంది. నావ అటూ పై పే కదులుతూవుంది. చలిలో వళ్ళు వాచి స్పృహతప్పి పడివున్న పనివాడు పసివాడులాగా మెల్లిగా లేచాడు. పనివాడు నావని నాశనం చేశాడు. అందుకు కారణం ఖైదీతో అతను మాట్లాడటమే!

నావ సముద్రంలో ప్రయాణం చేయవలసిన కాలం ఐదు రోజులు. మూడు రోజుల క్రితం నావ పాడయింది. అప్పటికి నావ బయలుదేరి ఏడు రోజులు. సక్రమ ప్రయాణం సాగివున్నట్లయితే ఎప్పుడో నావ ఒడ్డుకు చేరివుండేది.

ఖైదీ హత్య విషయమూ, అందుకు కారణాలు పనివాడు విన్నాడు. న్యాయస్థానం ఇచ్చిన తీర్పు భావ్యంగా లేదని పనివాడు భావించాడు. ఖైదీ ఉరిశిక్ష పొందకూడదు. నావ ఒడ్డుకు చేరితే ఖైదీని చంపుతారు. ఖైదీ బ్రతకాలి అంటే నావ ఒడ్డుకు చేరకూడదు. అంతే అతను ఆలోచించింది. అందుకే అందుబాటులోవున్న అన్ని పనులు చేశాడు. అయితే ఫలితం ఏమయింది? ఖైదీ జీవిత ప్రమాణమయితే రెండు రోజులు పెరిగింది కాని వందలమంది జీవితకాలం చాలా తగ్గిపోయే సూచనలు కనబడుతున్నాయి. అతని పనివల్ల నావలో ప్రతి ప్రాణీ ప్రమాదంలో పడుతుందనీ, చివరికి ఎవరికి మేలుచేద్దామని భ్రమించాడో అతనికీ తెలకూ కూడ అది ఆపదేననీ పనివాడు గుర్తించ లేకపోయాడు.

అతనికి పరిస్థితి అర్థమయింది. మనస్సు చాలా నిర్మలంగా వుంది. కోపం బాగా తగ్గింది జాలీ మరీ పెరిగింది. భయం ముసురుకుంది.

మూగనావ ముఖాన నవ్వు లేకుండా దూరంగా నవ్వే వెలుతురుకోసం నడుస్తూవుంది.

సముద్రంలో పోటుపుట్టింది. మిలమిలలాడే నక్షత్రాలు మసుగుపడుస్తూ పొగలాంటి మంచు ఆకాశం అంతా ముసురుకుంది. గాలి వేగంగా తోలుతూవుంది. అల్లకల్లోలంగా తరంగాలు లేస్తున్నాయి. నావ కుదిలిపోతూ కదిలిపోతూంది. అలలు పెద్ద ఎత్తున లేస్తున్నాయి. నావ మునిగిపోతుందేమో నన్నంత భయంగా వుంది. సముద్రంలో తుఫాను రేగింది. నీరు లేచి పడుతూంది.

వెలుతురు దరిదాపుకి నావ చేరింది. కొన ప్రాణాలతో గుండెలు బిగబట్టి ఊపిరి పీల్చలేక బాధపడుచున్న జనం అల్లాడి పోతున్నారు.

పనివాడిని కట్టివేశారు. ఖైదీకి సంకెళ్ళు వున్నాయి. అధికారి నిర్విరామంగా నావ అంతా కలయ తిరుగుతున్నాడు.

నావ ఆగింది. వెలుతురు దగ్గరయింది. భయం పెరిగింది. అలల ఘోష, నావ మోత, తుఫాను ధ్వని, జనం గుండెల చప్పుడు వినబడుతూవుంది. ఆశతో ఎదురు చూచిన జనం హృదయాలలో పర్వతాల ఎత్తున నిరాశ పేరుకుపోయింది. ఎదుట ఎత్తైన పర్వతం భయంకరంగా నిలబడివుంది.

సముద్రంలో దోవదప్పిన నావలు పర్వతానికి తగిలి పగిలిపోకుండా జాగ్రత్త పడేందుకు వీలుగావున్న వెలుతురు చూచి అర్థం లేని ఆశతో వచ్చిన నావ నిరాశతో నీరసించి వణికిపోయింది. తుఫాను విపరీతంగా వుంది. అధికారి నావలో వెర్రెత్తినట్లు తిరుగుతున్నాడు. పర్వతం సమీపంలో నావ ఆగివుంది. అలలు లేచాయి. నీరు పైకి పొంగింది. నావ ఎత్తుకి ఉబికింది. నీరు తగ్గిపోయింది. నావ కొండను కొట్టుకుంది. జనం ప్రాణాలు అరచేతుల రేఖల కొసల్లో పెట్టుకొని వున్నారు. అలల రాపిడికి నావ మళ్ళీ రాతికి తగిలింది. అలా చాల సార్లు తగిలి, చివరకు పగిలింది. నావలోకి నీరు వస్తూవుంది.

ఖైదీ అసహాయంగావున్న గదిలోకి అధికారి పరుగెత్తాడు. ఖైదీ ఏ చీకూ చింతా లేకుండా నిద్రపోతున్నాడు. అధికారి ఖైదీని పైకి తీసుకువచ్చి పనివాడి దగ్గర కూర్చోబెట్టాడు. నావలోకి నీరువస్తూవుంది. పనివాడు కట్టివేయబడి వున్నాడు. ఖైదీకి సంకెళ్ళు వున్నాయి. అధికారి ఆందోళనగా తిరుగుతున్నాడు. నావలోకి పలిగినచోట నీరు వస్తూవుంది. అలలు పెద్ద పెద్దగా లేచి పడుతున్నాయి. జనం ప్రాణాలమీద ఆశలు వదులుకున్నారు. దైవ ప్రార్థన సాగుతూ వుంది. నావ వణుకుతూవుంది. బందీల కళ్ళల్లో తుఫాను అలలకంటే వేగంగా కన్నీరు జారింది.

తూర్పున తెలి రేఖలతో తెలువ కనిపిస్తూ వుంది.

మరొక్కసారి కొండను తగిలి నావ పూర్తిగా పగిలిపోయింది. తుఫాను ప్రళయంగా వుంది. అలలు ప్రచండంగా లేస్తున్నాయి. నావ పర్వతానికి తగిలింది ముక్కలు ముక్కలయింది. జనం మునుగుతున్నారు. అలలు దుప్పట్లు కప్పుతున్నాయి. సముద్రం చేపలు విజయ వీర విహారం చేస్తున్నాయి.

అధికారి ఈదుకొని వెళ్ళి పర్వతం చేరాడు. జారుతున్న నామనిదానికి పర్వతం ఎక్కాడు. సముద్రంలో చేపలు, మనుష్యుల శరీరాలు, నావ చెక్కలు, అలల తలలు కనిపిస్తున్నాయి. బంధింపబడివున్న ఇద్దరూ అసహాయంగా మునిగిపోతున్నారు.

తుఫాను తగ్గుముఖం పట్టింది. పగిలిపోయి ముక్కలయిన నావచెక్కలు జనం ఎక్కారు. కొంతమంది మునిగిపోతున్నారు. వాళ్ళుకూడా ఏదో ప్రాణ ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. బందీలవైపు చూస్తున్న అధికారి

గుండెలో నవచైతన్యం వచ్చింది. మధుర భావన లేచింది. కరుణ ఉదయించింది, మానవత్వం మేల్కొంది.

సూర్యుడు సముద్రం నీళ్ళలోంచి ఎర్రగా పైకివచ్చాడు.

అధికారి వేగంగా సముద్రంలో దూకాడు. తొందరగా బందీలు మునుగుతున్న తావుకు పోయాడు. కట్లు విప్పాడు. సంకెళ్ళు తొలగించాడు, ప్రభుత్వ అధికారిగా దుర్మార్గుల్ని బంధింపవలసిన అతను మానవత్వ మార్గంలో విడిపించాడు. అధికారి ఉల్లాసంతో కొండమీదకు చేరాడు. బంధాలు విడిపోయిన ఇద్దరూ కొండవైపు ఈదుతున్నారు. ఇద్దరూ వెనక్కు చూశారు. అంతలోనే పనివాడు కొండ ఎక్కాడు. ఖైదీ వెనక్కు వెళ్ళాడు. పనివాడు కొండమీద నుంచి సముద్రంలోకి ఖైదీకోసం చూశాడు.

ఎక్కడో నావ చెక్కలు కూడా సహాయం లేకుండా మునిగిపోతున్న జనంలో ఖైదీ కనిపించాడు. ఖైదీ నలుగుర్ని భుజాల మీద పెట్టుకొని కొండవైపు ఈదుతున్నాడు.

అలల తాకిడి ముమ్మరంగా వుంది. నెత్తిమీద బరువు వుంది. చాలా కష్టంగా ఈదుతున్నాడు. ఆ నలుగురికీ స్పృహ లేదు.

ఖైదీ కొండ ఎక్కాడు. నలుగుర్నీ దించాడు. శ్వాస చూశాడు. మళ్ళీ సముద్రంలోకి వెళ్ళాడు. ఖైదీ మీదికి ఏదో పెద్దచేప వచ్చింది. చేప మింగబోతూ వెనుదిరిగి వెళ్ళిపోయింది. అలలు ముసుగు వేస్తున్నాయి. నీటిలో మునిగిపోతున్న జనాన్ని ఖైదీ కొండమీదకు చేరుస్తున్నాడు. ఖైదీ జనాన్ని రక్షిస్తున్నాడు.

స్వర్గ సుఖాల శోభలతో సాగుతున్న తన కుటుంబ వ్యవహారాల్లో అనవసరంగా అడ్డంవచ్చి జోక్యం కలిగించుకొని నరకాన్ని రుచి చూపి తనని రాక్షసుడిగా తయారుచేస్తే పదిమందిని చంపిన ఖైదీ వందల మందిని రక్షిస్తున్నాడు.

పనివాడి హృదయం తొణికింది. స్థాన భ్రంశం పొందేట్టుగా కదిలింది. పనివాడు మానవత్వం పొందాడు. సముద్రంలోకి వెళ్ళాడు.

తనని స్పృహపోయేట్టు కొట్టిన బోడి నెత్తివాడు మునిగిపోతున్నాడు. తనని కత్తి వేసిన బొద్దుమీసాలతో నల్లగావున్నవాడు కర్మరూపంలో వచ్చి మింగబోతున్న చేపకు బలికాబోతున్నాడు.

పనివాడు వేగంగా ఈదాడు. చేపను తరిమాడు. ఇద్దరినీ ఒడ్డుకు చేర్చాడు. ఖైదీ, పనివాడు [illegible] నావలోనుంచి సముద్రంలోపడి మునిగిపోబోయిన జనాన్ని చాలా వరకు కొండమీద చేర్చారు. తుఫాను లేని సముద్రం మధ్య పర్వతంమీద ఏ ఆవేశమూ లేని జనం నిరామయంగా కూర్చున్నారు. ఏది ఏమవుతుందో ఎవరూ ఏమీ ఎలానూ వూహించలేకుండా వున్నారు.

సముద్రం చాలా గంభీరంగా వుంది. పగిలిపోయిన నావ ఛాయలు కనబడుతు న్నాయి. సూర్యుడు వెచ్చని కిరణాలు పంచిపెడుతున్నాడు. ఆకలి దహించుకు పోతూంది. ఖైదీ వూహించాడు. నావ ఒడ్డుకు చేరకపోవటమూ, సముద్రంలో తుఫాను పుట్టటమూ తెలుసుకున్న లోకం జనాన్ని ఎలాగ్గో రక్షిస్తుంది. అప్పుడు తనకు ఉరిశిక్ష విధిస్తుంది. బలవంతంగా చావ కూడదు.

సముద్రంలో స్వేచ్ఛగా ఇష్టంవచ్చి నంతసేపు ఈదులాడి ఏ తిమింగలమో మింగితే ప్రాణం వదిలిపెట్టటం హాయిగా వుంటుంది. వెంటనే లేచి చరచరా నడచి పర్వతం శిఖరం మీదికి వెళ్ళాడు. దూక బోయి ఆగిపోయి వెనక్కు చూశాడు. తన నొసటిమీద చనిపోవటం బ్రహ్మ నిర్ణయమై వున్నప్పుడు కర్తవ్యం నిర్వర్తించలేని అపనింద అధికారికి రాకూడదు. నెమ్మదిగా వెనుతిరిగి మెల్లగా నడచి అధికారి దగ్గరకు వచ్చి ఖైదీ కూర్చున్నాడు. కాళ్ళకూ చేతులకు ఏ సంకెళ్ళూ లేకుండా హృదయ సంయమనం పొంది అధికారి కాళ్ళదగ్గర శునానిలాగా మౌనంగా ఖైదీ కూర్చున్నాడు.

అధికారి శరీరం జ్వరం వేడితో పేలి పోతూవుంది. తల నొప్పితో పగిలిపోతూ వుంది. ఖైదీ అధికారిని తొడమీద పడుకో బెట్టుకున్నాడు.

పనివాడు ఆలోచించాడు... నావ పగిలిపోవటానికి కారణం తను. ప్రభుత్వం తనని విడిచిపెట్టదు. పైకి అనేశాడు. అధి కారి ఆర్ద్ర నయనాలతో పనివాడివైపు చూశాడు. అభయహస్తం నెత్తి పనివాడి తల నిమురుతూ నీ కేభయమూ అక్కర లేదు నేనున్నాను అన్నాడు. అంతకంటే దయారసార్ద్రమై కృతజ్ఞతాభావం సూచించే ట్టుగావున్న దృక్కులతో ఖైదీవైపు చూచి అధికారి నెమ్మదిగా తలదించుకుని వూరు కున్నాడు.

అందరూ ఆకాశంలోకి చూస్తున్నారు. ఆ సాయంకాలం విమానం వచ్చింది. ఆకా శంలో మెల్లగా తిరుగుతున్న విమానంలోకి అందరూ చేరారు. విమానం మేఘాలలో కదిలింది.

దానవత్వంలాగా లోతైన సముద్రం లోని పర్వతం విడిచిపెట్టి మానవత్వంలాగా ఎత్తైన ఆకాశం ఆశా ఆశాంతరాలలోకి విమానం ఎగురుతూ ఎగురుతూ సాగి సాగి వెళ్ళిపోయింది.

కాలగ్రంథి

కె. రామారావు

ఏనాడో చీకటిపడి ఇంకా తెల్లారలేదు
తెగిపోయిన కాలానికి ఇంకా ముడివేయలేదు
ఆర్పినవిద్యుత్తు వెల్గు ఎల్లాగో తెలియరాదు.

ఆశా మోహాలకు జన్మించిన ద్వేషం
ఊహాలకూ కోర్కెలకూ పొత్తుకూర్చు లోభం
కామంతో కూడి దుఃఖమై పోయినసౌఖ్యం.

తమస్సోచ్ఛి కాలంకృత వక్షమ్ములు
పరిభ్రమణ వేగరవ కింకిణీ చరణమ్ములు
ఈ జీవితరంగస్థల నిపుణ నిత్య లాసికలు.

గగనానికి గతకాలం వేసిన పెను నిశ్రేణిక
ఈ లాస్యంలో మునిగినప్రాణి ఎక్కలేదిప్పుడు
ఈ లాసిక లింతలోనె ఈ జీవిని వదలబోవు.

వాయుతరంగాలపైన కదులుతున్న శాంతిగీతి
వాయువు లోపొరలలోన వ్యాపించిన రక్తధ్వని
ఇను చెవులున్నందుకొరకు అనుభవసాంకర్యం జీవికి.

తెగిపోయిన కాలానికి ముడివేసెయ్, త్వరగా
తెల్లారక ఏంచేస్తుం దెంతసేపు చూస్తావిక
ఈ లాస్యం అనుభవాలు ఇక భరింపలేదు జీవి.

వర్ణనలు

శ్రీనివాసమూర్తి.

కావ్యమునం దష్టాదశ వర్ణన లుండవలయు నన్నది ఆలంకారికుల మతము. అయితే ఈ పదునెన్మిది వర్ణనలన్నియు తప్పక ప్రతి కావ్యమునం దుండ వలయు ననుట నియతమైనట్లు కనిపించదు. సంపూర్ణముగా నీ పదునెన్మిది వర్ణనలు తప్పనిసరిగా నున్న కావ్యములను వ్రేళ్లమీద లెక్కింపవచ్చును. అనేక కావ్యములందు కొన్ని కొన్ని వర్ణనలు మాత్రమే వీనినుండి గ్రైకొనబడుచున్నవి. ఆ కారణముచే నీ పదునెన్మిది వర్ణనలు తప్పక కావ్యమునం దుండవలయుననుట నియతము కాదని తేలును.

ఈ వర్ణనలయొక్క సంఖ్యా విషయమున కొంతమంది ఆలంకారికులు మత భేదమును వ్యక్తపరచినారు. వారు మరి కొన్ని వర్ణనలను చేర్చి సంఖ్యను పెంచుట జరిగినది. అధికాలంకారికులు మాత్రము పదునెన్మిది యన్న సంఖ్యనే ఒప్పుకొనినారు. సంఖ్యావిషయమునందు వలెనే వర్ణనలను పేర్కొనుటయందును మతభేద మున్నది. ఈ మత భేదము సూక్ష్మాంశములపై నాధారపడినదేకాని వర్ణనలయొక్క వ్యవస్థకు మాత్రము భిన్నముగా పోయినది కాదు.

కావ్యము లోకము ననుసరించి ఉండునదేకాని లోకమును వదిలి దూరముగా నుండునదికాదు. ఆ కారణముననే నితరములయిన అనేక విషయములతో బాటు లోకమునుండియే కావ్యమునందీ వర్ణనలు ప్రవేశించినవి. నిజమునకీ వర్ణనలన్నియు కావ్య సౌందర్యమును పెంచునవియే కాని కావ్యమునకు బంధనములుగానయి దాని సౌందర్యము నపకర్షించునవి కావు. కావ్యమునందు, కావ్యగత వస్తువున కనుగుణముగా కవి వీని నుపయోగించుకొనుట యందలి నేర్పుతో నివి రుచ్యములగుచున్నవి. నేర్పులేని పట్ల ఎట్టిదయినను ఆకర్షణీయముగా నుండదు.

మానవునియొక్క మనోలక్షణము, ప్రవృత్తి నాధారముగా చేసికొని సాహిత్య శాస్త్రమునందు రస సిద్ధాంత మేర్పడినది. ఎట్టి మనోలక్షణమైనను, మనఃప్రవృత్తి అయినను, మానవ స్వభావమును సమాలోచించి నిర్ణయించిన సాహిత్య శాస్త్రమునందలి ఏదో ఒక రసమునందు తప్పక అంతర్భూత మగుచునే యున్నది.

కావ్యమునం దుపయోగించవలసిన వర్ణనల విషయమున గూడ నిట్టి పద్ధతినే సాహిత్య శాస్త్ర మవలంబించినది. కావ్యమునందు మానవుని యొక్క జీవిత ప్రవృత్తిని చిత్రించుట ముఖ్యమైన విషయము. మరి మానవుని జీవితమును సంపూర్ణముగా నభివర్ణించుటకే యే విషయములను గ్రహించి వర్ణించవలసి యుండునో, ఆయా విషయములను వర్ణన చేయవలసినదిగా సాహిత్య శాస్త్రముయొక్క అభిమతము. మానవునియొక్క పరిసరములు, అతనిపై ప్రకృతిప్రభావములు, అతడు దానిని రక్షించిన విధము; అతని గార్హస్థ్య జీవనము, సుఖ దుఃఖములు, అతని సంతానము మొదలగునవి అతని జీవితమును అభివర్ణించుటకు తగిన విషయములు. వీనివలన మానవ జీవితములోని తత్వము గోచరమగును. కావుననే నీ విషయము లన్నిటిని వర్ణించవలయునని కావ్యశాస్త్రము చెప్పుచున్నది. వివిధ స్థితులలోని వారి జీవితాభి

వర్ణనమునకు వీలుగా నుండునట్లుగనే, సమాలోచ
నము జరిపి ఈ వర్ణనలను నిశ్చయపరచినట్లు ఆ
శాస్త్రమునందు చెప్పబడిన వర్ణనలయందే సర్వవిధ
జీవిత విధానములు సూక్ష్మ సూక్ష్మ భేదములతో
సంతర్లీనము లగుచున్నవి. ఈ దృష్టితో కావ్య
ముల యందు వర్ణనలయొక్క ప్రవేశము జరిగినది.

కథా కావ్యములయందీ వర్ణనలు కథ కనుగు
ణముగా ప్రవేశించుచున్నవి. కథకాని, లేక కథ
యొక్క ప్రాధాన్యముకాని లేని కేవల వర్ణనాత్మక
కావ్యములు, వర్ణనాప్రధాన కావ్యములు కూడ
నున్నవి. ఇట్టి కావ్యములయందు జీవితము పూర్ణ
ముగా చిత్రింపబడవలె ననుట పొసగదు. జీవితము
నందు సంభవించునట్టి, లేక తారసిల్లునట్టి కొన్ని
కొన్ని విషయముల వరకే ఇవి పర్యాప్తము లగు
చున్నవి. ప్రకృతి, కాలగమనము మొదలైన విష
యములను మాత్రమే అభివర్ణించు కావ్యములందు
విభవ అవకాశము లేదు. అట్లే జీవిత సంపూర్ణ
తను చిత్రించుటకు కూడ అవకాశములేదు. జీవి
తములోని ఏకదేశమునకు మాత్రమే ఇవి సంబం
ధించినవి. 'ఋతు సంహారము' వంటివి ఈ కోవకు
చెందిన కావ్యములు.

వర్ణనలయొక్క మూలమైన ఉద్దేశ్యము సరిగా
తెలియనివారి కావ్యములందు, వాని నుపయోగించు
కొను నేర్పు తగ్గినవారి కావ్యములందు కథకు కథ,
వర్ణనలకు వర్ణనలు— తీర్థమునకు తీర్థము, ప్రసాద
మునకు ప్రసాదమువలె— విడి విడిగా ఉండుట జరి
గినది. కావ్యమునందీ వర్ణన లుండవలయునన్న
వానిపైననే వారికి ఆస్థ, అంతేకాని వానిని కావ్య
విషయమునకు సహకారములగునట్లుపయోగించు
కొనుటయందా ఆస్థ కనుపించదు. దీని వలన కొన్ని
కావ్యములయందు వర్ణనల వరకు అవి బాగుననే
ఉంచిన ఉండవచ్చునుగాని కథా వస్తువు దృష్ట్యా ఔచిత్య
వంతములు కాకపోవుచున్నవి. ఇట్టివాని వలన
వర్ణనలు కావ్యమునకు తప్పని బంధములైనవను
అభిప్రాయము కలుగుటకు అవకాశము కల్గినది.

కావ్యమునందు వర్ణనలు పాత్రలయొక్క
మనోభావముల కనుగుణముగా, అక్కడి సందర్భ
మున కనువుగా చేయవలసి యుండును. వర్ణ్యము
ఒక్కటియే అయినను సందర్భమునుబట్టి వర్ణించు
పద్ధతియందు భేద మేర్పడును.

నల దమయంతు లడవులలో తిరిగినప్పటి
వారి పరిస్థితియు, సీతా రాము లడవులలో తిరిగినప్పటి
వారి పరిస్థితియు ఒక్క విధమయినవి కావు. వారి
యప్పటి అనుభవములయందు సంపూర్ణముగా భిన్న
త్వమున్నది. అట్టిచో వన వర్ణన జరుగును. రెండు
సందర్భములలో వర్ణ్యమయినది వనమొక్కటియే.
కాని వర్ణనా పద్ధతియందు భేదముండవలసియుండును.
వారి వారి అప్పటి అనుభవముల కావనము, అక్కడి
దృశ్యములు ఎట్లు ఉద్దీపకము లయినవో, ఆ విధ
ముగా వర్ణన సాగవలయును. ఆ విధముగా కాక
వర్ణ్యము నందలి ఏకత్వమునే ఆధారముగా తీసికొని
ఉభయ సందర్భములయందు కూడ ఒకే విధమయిన
వర్ణన కాని, సందర్భమును, స్థితిని పూర్తిగా వదిలి
కేవల వర్ణనా ప్రధానముగా చేయు వర్ణనకాని కావ్య
మునకు అనౌచిత్య దోషమును కలిగించుచుండును.

సంప్రదాయమున కనుకూలముగా వర్ణనల నుప
యోగించుకొను నేర్పులోపాటు వానిని నిత్యనూత్న
ములుగా రచించు శక్తియు కవి కలిగియుండ వల
యును. లోకము వలనగాని, పూర్వుల రచనల
వలనగాని వర్ణనలు అతి పరిచితము లయినప్పుడు,
వాని నదేవిధముగా వర్ణించుట వలన సహృదయు
నవి ఆకర్షించలేవు. అప్పుడు వర్ణించుటలో నూత్న
మైన పద్ధతిని స్వీకరించి వర్ణ్యమును క్రొత్త దానివలె
భాసింపచేయవలసి యుండును. ఇట్లు చేయుటకు
ఊహాశక్తి, పరిశీలనాశక్తి, ఉక్తివైచిత్రి మొదలగు
నవి అవసరమగును. అలంకారము లన్నియు

క్తిపై చిత్రి పాళ్ళియించుకొనియే ఎక్కువివి. ఈ అలంకారములను కూర్చు శక్తి వర్ణనమునందు సామాన్యముగా నూత్నత్వమును అభాసింపచేయును. పరిశీలనాశక్తియు, ఊహాశక్తియు దానికి తోడుగా నున్నచో వర్ణనలు పరమోత్కృష్టములయి సహృదయ హృదయ రంజకములగును. ఇందువలననే ఈ శక్తిత్రయమునకు వర్ణనల విషయమున అత్యధిక ప్రాధాన్యము కలిగినది. వర్ణనా నైపుణ్యమును వీని వలననే కలుగుచున్నది.

కావ్యములయందు కథ చెప్పునప్పుడు ఉపయోగించునట్టి భాషయొక్క స్వరూపమునకు, వర్ణనలయందు ఉపయుక్తమగునట్టి భాషయొక్క స్వరూపమునకు భేదము కనుపించుచున్నది. భాషయొక్క ఉపయోగము, పాత్రలయొక్క స్వభావము, విషయము యొక్క స్వభావమునుబట్టి మార్పు చెందుచుండును. లోకమునందు ఆయా సందర్భములందు భాషయొక్క ఉపయోగములో భేదము కనిపించుచునే ఉన్నది. కాని సర్వసందర్భములందొకే విధమయిన భాషయొక్క ఉపయోగము జరుగుట లేదు. ఈ పద్ధతియే కావ్యములందును ప్రవేశించినది. ఆయా విషయములను చెప్పునప్పుడు, తదనుగుణముగా పాగుట యున్నది కావ్య సౌందర్యమును పెంచును. అట్లు కాక సర్వత్ర ఒకేవిధమైన శైలి నాశ్రయించుట, ఆ శైలివరకది అందముగనే ఉండవచ్చును గాని విషయానుగుణ్యము లేనందున అనౌచిత్యవంతముగా అగును. ఈ భాషయొక్క ఉపయోగించుటలోని భేదముల వలననే భావమునకు అభివ్యక్తీకరణ సరిగా జరుగును.

వర్ణనల యందలి భాష, కావ్యప్రయుక్తమును ఇతర సందర్భములలోని భాషకంటెక్కువ భిన్నముగా నుండుటకు కారణము, వర్ణనల కవసరమని చెప్పబడిన ఊహ, పరిశీలనా, అలంకార ప్రయోగ శక్తిత్రయము. వస్తు విషయములను బట్టి, దానికి సంబంధించిన ఊహయందు సౌకుమార్యాదులు కలుగును. వీని ననుసరించి, వీటి కధిక ప్రాధాన్యము వర్ణనలయం దున్నది కావున, భాషయందు భేదము తప్పనిసరిగా సంభవించును.

లోకమునందు శబ్దమునందు లేని కొన్ని భావములు కంఠస్వరము వలన, అంగ వికారాదులవలన సంభాషణలయందు, మాట్లాడుటయందు, కల్పించబడుచున్నది. కావ్యమున నిట్లు కల్పించుటకు వీలు లేదు. అందువలన, కావ్యమునందు విశేష భావవ్యక్తీకరణ చేయుట కొరకు అక్షర, పద సంఘటనము ఉక్తిపై చిత్రి మిక్కిలిగా గ్రహింపబడును.

ఒక సుకుమారమైన వస్తువును వర్ణింప వలసి వచ్చినప్పుడు కేవల శబ్దములవలన కలుగు నర్థము పైన నాధారపడుటయేకాక, సుకుమార పద, వర్ణ సంఘటనమునందు నేర్పు చూపించి, కవి ఆ వస్తువును గూర్చి సహృదయునకు అధికముగా బోధ గలిగించును. దుఃఖ మొక్కటియే, కాని అది కలుగుట కున్న కారణములలో వైవిధ్య ముండవచ్చును. అయినప్పు డవి కలిగించినది దుఃఖమే యున్నది వాని యన్నింటికి సాధారణమే అయినప్పటికీ, ఆ కారణముల యొక్క స్వరూపము ననుసరించి వర్ణించునప్పుడు ఆ భావమున కనుగుణముగా భాష ఉండవలయును. లేనిచో వర్ణన చేయుట వలన కలుగవలసిన ప్రయోజనము కలుగకపోవలసివచ్చును. కావ్య మర్మజ్ఞుడయిన కవి పద్యమునుబట్టికాక వర్ణన చేయునప్పటి స్థితి ననుసరించి భాష నుపయోగించి కావ్య సౌందర్యము నధికము గావించును.

లోలోపలి ఆలోచన

ఒకానొక లిప్తయందు జరిగిన యొక పర మాల్ప కార్యము అనంతర ఫలితమువందెంత వైశాల్యము భజించుచున్నది. లోకుల కామవ్యాపారమునకొక తలయు తోకయు లేదు. ఈ లేకపోవుటయు మహా విషయమని వాదించువారు లేరా? నియమము లేని జీవనమునందు సుఖ భ్రాంతి కలిగిన జను లనేకులున్నారు. ఎవని లైంగిక భావము పశుత్వస్థాయిని దాటిలేదో వాడు జారుడగును. వానికది వట్టి శరీర సంబంధమైన క్రియ. ఒకానొక చిత్తవృత్తి విశేష విరహితమైన కేవల శారీరక కర్మకు రసత్వస్థాయి నందుకొనుటకు వీలున్నదా? తజ్జారభావసమర్థనకై వ్రాయబడు గ్రంథములకు కావ్యత్వ స్థితి యున్నదా?

లోకమునం దెందరు జారులులేరు? స్వభార్య యొక్క పరపురుష సంబంధము కోపహేతువై ఆ పురుషుని హత్యచేసినవా రెంతమంది లేరు? ఒక్క వానావతి విషయమునకే యీ విస్తృతి యెందుకు? హత్యాకాలమందలి యా లిప్త కంత బలముండి యుండవలయును. ఒకే రకమైన కార్యము ఫలమునం దొకప్పు డల్పమై మరియొకప్పు డధికమగుచున్నది. అధికార మదాంధు లెంతమంది యెన్ని యన్యాయములు చేయుటలేదు? ఒక్క చాణక్యుని జుట్టు పట్టుకొని పీకుటయే యొక రాజవంశ నిర్మూలనమునకు హేతువైనది. అంతకన్న యధిక దుష్టముగా గనిపించిన కార్యములు కాలేదు. కార్యము యొక్క యల్పత్వాధికత్వములకు ఫలముయొక్క యల్పత్వాధికత్వములకు సంబంధము లేకుండ నున్నది. సర్వము నప్పటివేళ నాశ్రయించియున్నదేమో! "లలితంబై చను కాలమం దనుకూల స్పందనం జేసువేళ నవిజ్ఞాతములై చనున్." మానవుడు ప్రతిక్షణ వ్యగ్రుడు కాగలడా?

కవిత్వము నారాధింతురట. ఆరాధించుట యేమిటి? ఉపాసన. ఉపాసించుట యుండునా? ఉపాస్యమైనదేదో యొక దేవత. ఈ యుపాసన తదారాధనకైన యొక మార్గము. ఔను మరి. ఆరాధ్య వస్తువు మరేదో యుండవలయును. ఈ కవిత్వము దానిని గురించిన యుపాసన కావచ్చును. తపస్సు కావచ్చును. దానిని వహించు పల్యంకిక కావచ్చును. కవితత్పల్యంకికా వాహకుడు కావచ్చును. ఒకానొక ప్రేరణ ననుసరించి కవిత్వము కవిలో నుండి పుట్టుచున్నది. అది వాని సంతానము. తన సంతానమును తానే యారాధించునా? ఏమో!

నిస్సారమైన సంసారమును గురించి తెగ యూహించి మనస్సు చెడగొట్టుకొనిన వాని నిర్జీవాస్థులలో కూడ యొక సన్నని కదలిక గలిగించ గలిగిన శక్తి యామె యందమున కున్నది. ఆమె పరమాధునిపరాలు. ఆ వేష మామెకు సరిపోయినది. 'కిమివహి మధురాణాం మండనం నాకృతీనాం' అన్నదాని నటు త్రిప్పి యామెను గూర్చి ప్రయోగింపవచ్చును. ఈ దేశములో స్త్రీ యందమును గూర్చి మాటాడుట కష్టమైన వ్యవహారము. ఒక ప్రతిభాశాలితో యాయన ప్రతిభను గురించి మెచ్చికోలుగా మాటాడవచ్చును. అందకత్తెయైన స్త్రీతో నామె యందమును గురించి మాటాడుటకు వీలులేదు. స్త్రీలను కూడ నారాధింతురట. ఈ యారాధన యేమిటి? 'సెకండ్ సెక్స్' వ్రాసిన యామె వ్రాసినది. స్త్రీలను దేవతలుగా చూడవలసిన యక్కరలేదు. మానవులుగా చూచినచో చాలునని.

లక్ష్యము వేరు. తల్లక్ష్య సాధనా మార్గము వేరు. కవిత్వము లక్ష్యమా? లేక లక్ష్యసాధనా మార్గమా? కవిగా కీర్తి సంపాదించుకొనుటకై

వ్రాయవచ్చును. ఎవరినో సంతోషపెట్టుటకై వ్రాయవచ్చును. ప్రచారమునకు వ్రాయవచ్చును కాదు. పరమేశ్వరార్పణముగా వ్రాయవచ్చును. అన్నిచోట్ల లక్ష్యము వేరు వేరుగా కనబడుచున్నది. దీని సేవ్య దారాధించును. కళ కళకొరకే యన్న నిర్జీవ వాదమునుంచి ఈ యారాధనయన్న వినాదము పుట్టియుండవచ్చును.

ఒకడు ధనవంతుడు. మరొకడు కీర్తిమంతుడు. ధనముగల వానిని లోక మాశ్రయించుచున్నది. కీర్తిగలవానిని గౌరవించుచున్నది. ధనవంతుని యందు కొంత విరోధ భావము లోకమున నుండకపోదు. కీర్త్యాశ ధనాశకన్న తక్కువదా? ధనమునకై గడ్డికరచు వాడున్నచో కీర్తికై గడ్డికరచు వాడు కూడ నున్నాడు. ధనము నెగజిమ్మి యొకడు కీర్తిని కొనుచున్నాడు. వానికి ధనమక్కర లేదు. కీర్తి కావలయును. భేదమెక్కడ? ఇరువుర కేదో యొకదాని యక్కర యుండనేయున్నది. ఏ యక్కరయు లేనివాడు మహానుభావుడు కావచ్చును. ధనము మనకు నిత్యావసరమైన వస్తువు. కీర్తి యున్నచో లాభము. లేనిచో నష్టములేదు. ధనము కూడబెట్టినవాని యందు విరోధ భావము వహించుటలో మనకెంత యవసరమైన వస్తువు వాడు మూట గట్టుకొని యుండుట యేమన్న యసహనము లేకపోలేదు.

ఔత్కృష్ట్యము వ్యక్తి నాశ్రయించియుండును. మంత్రి, కవి, అధికారి, వ్యాపారస్థుడు, మరొకడు, వీరిధములు కావచ్చును. పాకీవా డుత్తముడు కావచ్చును. వర్ణములను బట్టి సమాజములో నెక్కువ తక్కువ లుండకూడదు నిజమే. వృత్తిని బట్టి యుండవలయునా? వర్ణగతాహంకారము చెడ్డది. వృత్తిగతాహంకారము మంచిదా? రైతులు సర్వలోకముల కన్న ప్రదాతలని చెప్పుదురు. వాడు లోకమునకు అన్నము ప్రసాదించుటకై సేద్యముచేయుచున్నాడా? దేశ సేవకై మంత్రిత్వము చేయుట యెటువంటిదో, పరుల కన్న ప్రధానమునకై వ్యవసాయము చేయుట యటువంటిది. ధాన్యము ధర పెరిగినకొలది నాకు గలిగెడు సంతోషము నాకు తెలియును.

పూర్వ సమాజములో స్త్రీ బానిస. నవ సమాజములో నేమి? స్త్రీ శరీరము నేడు వ్యాపార వస్తువు. వేశ్యల సంగతి కాదు. వారెప్పుడు నున్నారు. అడ్వర్టయిజ్‌మెంటుకు మిక్కిలిగా పనికి వచ్చునవి నగ్నస్త్రీ చిత్రములు. పెద్ద పెద్ద పట్టణములలో పరమ నవీన పద్ధతులపై నడుపబడు హోటళ్లలో కొందరు స్త్రీలచేత నృత్యము చేయింతురు. ఉపరంచుకార్ధాంశుక మాత్రాచ్ఛాదిత వక్షోజఘన భాగలైన వారు తమ శరీరమునందలి వంపులను రకరకములుగా ప్రదర్శింతురు. మొదటివారు ఆపాదమస్తకము ఆచ్ఛాదనములతో వత్తురు. తరువాత నొక్కటొక్కటిగా వస్త్రములు విసర్జింతురు. చివరిపొర మిగిలినప్పుడు దీపము లారిపోవును. వక్షోజఘనముల కత్తుకొనియున్న యా వస్త్రములు చీకటిలో మెరయుచుండును. చీకటిలో వారవియు విసర్జింతురు. ఆ క్షణమందలి యా పరమ నిశ్శబ్దములో కొన్ని నిట్టూర్పులు వినవలయును. మరల దీపములు వెలుగును; చీకటిలో మెరయజాలనివి, వారి దేహమువంటి వర్ణములు గలవి, వస్త్ర ఖండములు ఆ యా భాగముల నంటియుండును. అప్పుడప్పు డవియు నుండవు. ఈ పురుషర్షభు లప్పుడు ప్రశంసగా చప్పట్లు చరతురు. ఇది స్త్రీని గౌరవించుట.

ప్రధానమైనవి కామ క్రోధాదులు. అవి సర్వ దౌష్ట్యమునకు జన్మస్థానములు. అవి మురిగాలి ముద్దలవలె మానవుని మనస్సులో జొరబడి గిర గిర తిరిగి బాధపెట్టును. వానిని నియమించుటయం దున్ముఖమగుట శాంతి సంపాదనకైన తొలిమెట్టు.

— జువ్వాడి గౌతమరావు.

చర్చావేదిక

వసంతసేన — మధురవాణి.

జయంతి 15 వ సంచికలో శిరోమణి శ్రీ తెప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి గారు వసంతసేన కీడైన ఉదాత్త నాయికలను ఆంధ్ర సాహిత్యములో వెదకుతూ "ఆంధ్ర సాహిత్యములో గురజాడవారి కన్యాశుల్కములో మధురవాణి కనబడుచున్నది. ఇటువంటిదే చింతామణి కూడ" అని సెలవిచ్చారు. ఆ తరువాత ఇంకా ఏమి శెలవిచ్చారంటే "కాని ఆమె శీలము మొదటినుండి వసంతసేనవంటిదికాదు. మధురవాణి సత్కులములో పుట్టినది. వసంతసేన వేశ్యా కులములో పుట్టినను ఎన్నడుకూడ ఆ కుల వృత్తిని తలంచనైనలేదు." శాస్త్రిగారికి మధురవాణి సత్కులములో పుట్టినదని ఏ దివ్యదృష్టి వలన గోచరమైందో తెలియదు. కన్యాశుల్కంలో ఎక్కడా మధురవాణి సత్కుల ప్రసూతయని చెప్ప బడలేదు. సప్తమాంకంలో సౌజన్యారావుగారు మధురవాణి సౌజన్యమును గుర్తించి "నువ్వు మంచి దానివి. ఎవరో కాలుజారిన పురుషుడి పిల్లవై యుంటావు. ఈ వృత్తి మానలేవా?" అని అంటాడు. దీనివల్లకూడ ఆమె సత్కుల ప్రసూత అని తేలుట లేదు. ఏమైనా వసంతసేనను మధురవాణితో పోల్చుట శాస్త్రిగారికి గురజాడమీదగల భక్తినే తెలుపుతున్నది. దీనికీ మృచ్ఛకటికము తర్వాత వచ్చిన మంచి నాటకము కన్యాశుల్క మొక్కటే అన్న ప్రబుద్ధుని వచనాలకీ ఏమీ తేడా కనిపించటంలేదు. తప్పో, ఒప్పో, ఒకదాన్ని పట్టుకుని తీవ్ర ప్రచారం చేస్తే చదువుతున్నవాళ్ల వృష్టికూడా మందగిస్తుందనటానికి ఇది మంచి ఉదాహరణ.

మరి శాస్త్రిగారి మాటల ప్రకారమే మధురవాణి సత్కులంలోనే జన్మిస్తే ఆమె వేశ్యావృత్తి నవలంబించటం మరీ ఘోరమౌతుంది. అప్పుడు సత్కులంలో పుట్టి వేశ్యయైన మధురవాణికీ, వేశ్యల కులంలో పుట్టినా ఆ వృత్తినైనా తలంచని వసంతసేనకూ ఎట్లా పోలిక కుదురుతుంది? కన్యాత్వం చెడనిది వసంతసేన. విటుని తరువాత విటుని మారింది మధురవాణి. జాతిమాత్రసామ్యం తప్ప దీనికి మరెందునా సామ్యం లేదు. శాస్త్రిగారు ఆ జాతిలోనే సామ్యంలేదంటున్నట్టున్నారు. ఆ మధురవాణి గానీ, చింతామణి గానీ, శాస్త్రిగారు చెప్పక విడచిన కలభాషిణిగానీ వసంతసేన కెందునా సరి రారు. అదేమైనా వ్యాసములలో తెలుపబడిన అభిప్రాయాలకు వ్యాసకర్తలే బాధ్యులుగాని పత్రికా సంపాదకుల బాధ్యత ఏమీ ఉండబోదనే సిద్ధాంతాన్ని జయంతివారు బాగా అమలులో పెట్టుతున్నట్లు తోస్తున్నది.

ఇది కేవలం అభిప్రాయాలకు సంబంధించిన సమస్య కాదు. అభిప్రాయాల్లో జోక్యం కలిగించు కోకపోవటం మంచిదని మీరనుకుంటే అభ్యంతరం లేదు. మధురవాణి సత్కులంలో పుట్టించనటంలో రచయిత అశ్రద్ధ. అది సరౌనా కాదా చూచుకోలేని సంపాదకుల అశ్రద్ధా గోచరిస్తున్నవి. సంపాదకుల అశ్రద్ధను గురించి జయంతిలోవ్రాసినంత తీవ్రంగా తెలుగు దేశంలో మరోచోట వ్రాసినట్టులేదు. మరి జయంతి సంపాదకులే ఇలాంటి అశ్రద్ధకు లోబడటం న్యాయంగా లేదు.

మధురవాణిని వసంతసేనతో పోలుస్తున్న చాలామంది ఆధునికులు మృచ్ఛకటికం చదువనేలేదు. వారి మాటలువిని అలా అనుకోవలసి వస్తున్నది. వసంతసేన వేశ్య అని వారికి తెలుసు. వేశ్యను కథానాయికగా చేశాడు కాబట్టి మృచ్ఛకటికా కారుడు గొప్పవాడు అని వారి అభిప్రాయం. వసంతసేన

ఉంటే దానిని నాయికగా చేయటం శాస్త్ర సమ్మతమే అన్న విషయం పాపం వాళ్లకు తెలిసి వుండదు. కాని శాస్త్రిగారు సంస్కృత సాహిత్యంలో గొప్ప పండితులు. ఆ అపండితులు మృచ్ఛకటికం చదువకుండా వసంతసేనను గురించి మాట్లాడినట్లు ఈ పండితులు కన్యాశుల్కం చదువకుండా మధురవాణిని గురించి మాట్లాడినారు అని అనుకోవలసి వస్తున్నది.

— మురారి.

ఆకాశవాణి

ఈ మధ్య కొన్నాళ్లనుంచి విజయవాడ కేంద్రం "భక్తిరంజని" ప్రసారానికిముందు ఉదయం, దేశభక్తి గేయం ప్రసారం చేయడం ప్రారంభించింది. ఈ ప్రసారం ప్రారంభించిన మొదటి రోజుల్లో, ఒకే గేయాన్ని దేశభక్తి గేయంగా, ప్రబోధ గేయంగా కూడా పేర్కొనేవారు, కాని దరిమిలా ప్రబోధాన్ని వదిలి దేశభక్తినే పట్టుకున్నారు. శుభం. ఏది దేశభక్తిగేయమో, ఏది ప్రబోధ గేయమో వారికి తెలిసినట్లు అగుపించదు. శ్రీ శ్రీ వ్రాసిన "మహాప్రపంచం" గేయంలోని ప్రత్యక్షరమూ, అది ప్రబోధ గేయమని ఘోషిస్తూ ఉంది. ఉంటే దానిమాట వినేవాడు, ఆలోచించేవాడెవడు? దాన్ని దేశభక్తి గేయమనే అంటారు ఆకాశవాణివారు. ఇది వదిలేస్తే "బాలలు రండి, పాపలు రండి." అన్న ఇంద్రగంటి వారి గేయం బాల గేయమని వేరే చెప్పనక్కరలేదు. ఆ గేయంయొక్క ముఖవాక్యమే అది చెపుతోంది. దాన్ని కూడా దేశభక్తి గేయమంటారు. అల్లాగే వింజమూరి వారి "నవ సంధ్యా, యుగ సంధ్యా" అన్న గేయమూ దేశభక్తి గేయమే, ఇల్లా చూస్తే "గగనమంతా నిండి పొగలాగు క్రమ్మి" అన్న గేయంకూడా దేశభక్తి గేయమే... సర్వ గేయాలూ దేశభక్తి గేయాలే... ఏదో ఒక గేయం, మొత్తానికి గేయమే కదా! అని [illegible]తో కొంత తృప్తి పడవచ్చు, కాని రాయప్రోలువారి పద్యాలను కూడా గేయాలంటారు ఆకాశవాణివారు... ఆధునిక సాహిత్య అతిరథులూ, అర్ధరథులూ, విమర్శకులతో నిండివున్న విజయవాడ కేంద్రం పద్య గేయాలలోని భేదాన్ని తెలుసుకోలేదా? అని ఆశ్చర్యపడవచ్చు, కాని అక్కరలేదు. వారికి అంత ఓపిక లేదు.

ఈ ఓపిక లేనితనంలో అభిమానం కూడా కలిస్తే చెప్పవలసిందేముంటుందిక. ఇరవై రోజుల్లో ఒకే రచయితకి మూడుసార్లు అవకాశం ఇచ్చిన విషయం లోగడ ఈ శీర్షిక క్రిందనే "జయంతి" పాఠకులు చదివారు. రచయితను వదిలివేసి రచననే మూడుసార్లు ప్రసారం చేసారు విజయవాడవారే. మే 1న మధ్యాహ్నం మూడు గంటలకు ముచ్చటగా మూడోసారి ప్రత్యేక ప్రసారం జరిగింది.

ఆ రచన పేరు "బాటన పిల్లా". ప్రత్యేక ప్రసారంయొక్క అవసర మేమిటో తెలియదు మరి. ఆ నాడు శ్రీ శంకర భగవత్పాదుల జయంతి. ఈ నాటికకీ ఆ జయంతికీ ఏమీ సంబంధం లేదు. ఈ నాటిక మండపాక రాజేశ్వరశాస్త్రి గారిది. వారి రచనను ఆకాశవాణి వారు తమ కనుగుణంగా కుదింపించుకొన్నారు. తమ కుదింపు కాబట్టి అంతగా అభిమానం ఉండి ఉంటుంది. కాక పోతే ఆ రచయిత వ్రాసిన నాటికలు ఇంకా ఉన్నాయి. ఆ నాటికల విషయం కూడా సంగీత విషయమే. వాటిని ప్రసారం చేస్తే, అటు రచయితకూ, ఇటు శ్రోతలకూ లాభంగా ఉండేది. కాని ఈ ఊహ ఆకాశవాణి వారికి లేదు. కొత్తనాటికోసం ఎవడు బాధపడుతున్నాడు. సిద్ధంగా ఒకటి ఉండనే ఉందిగా! ఊఁ ప్రసారం చేయండి, "నడిచిందే బండి" అన్నట్టుగా ఆకాశవాణి వారు ప్రవర్తిస్తున్నారు. ఏది ప్రసారం చేసినా కాలం గడుస్తుంది గదా! అనే దిలాసా అధికం.

శ్రీ శంకరుల జయంతి సందర్భంలో విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారి 'సర్వజ్ఞుడు' అనే నాటికను విజయవాడే ప్రసారం చేసింది. ఇదేమీ క్రొత్తదికాదు, పాతదే. దీన్ని ఎన్నాళ్ళక్రితం రికార్డు చేసారో, తెలియదు. పూర్తిగా చెడిపోయింది. విన్నామనేదేతప్ప, ఏం విన్నదీ తెలియని స్థితి శ్రోతలకు కలిగింది. గరగరలు, గీరలు అతి. అన్నదే అనడం, అసలు స్థలాల్లో సరిగా వినరాకపోవడం ఈ 'రికార్డు' యొక్క ప్రత్యేకతలు. ప్రసారం చేసేముందు తా మొకసారి విందామనే ఓపిక కూడా ప్రసారకులకు లేదు. వాళ్ళకు బదులు శ్రోతలు ఓపిగ్గా వినవలసి వచ్చింది... నాటికను గూర్చి శ్రోతల్ని విముఖులుగా చేసేందుకు ఆకాశవాణివారు కనిపెట్టి అవలంబించిన కొత్త పద్ధతి ఇది.

శ్రీ శంకరుల జయంతి సందర్భంగా ఆ రోజు ప్రసారమైన కార్యక్రమం ఇదొక్కటేనని చెప్పవచ్చు. "భక్తిరంజని" లో ప్రసారమైన లక్ష్మీనృసింహ స్తోత్రానికి ఇదే సందర్భం కానక్కరలేదు, అమరవాణి సంస్కృత కార్యక్రమం. బహుళ శ్రోతలకు లాభం కలిగించేది కాదు... ఇక ఆ రోజు భగవద్రామానుజుల జయంతి కూడా. ఈ జయంతినిగూర్చి ఆకాశవాణి ఏ కేంద్రంవారు కూడా అధరస్పంద మాత్రమైనా చేయలేదు.

మరి మే 8 వ తేదీన రవీంద్రుని జయంతి. ఆ రోజున హైదరాబాదు కేంద్రం రవీంద్రునితో నిండిపోయింది. స్త్రీ, బాల, గ్రామస్థుల, నగరవాణి కార్యక్రమా లన్నింటినీ ఆక్రమించింది ఈ జయంతి సందర్భం. అంతేకాకుండా ప్రత్యేకంగా రవీంద్ర గేయానువాదాలూ, వ్యాఖ్యలూ, నాటిక కూడా ప్రసారం చేయబడ్డాయి. రవీంద్రుని గూర్చి ఇంతగా ఘోషించిన హైదరాబాదు కేంద్రం, అంతగానే ప్రతిఘోషించిన విజయవాడ కేంద్రం కూడా శ్రీ శంకరుల విషయంలో కొంచెంగా, రామానుజుల విష

యంలో ఆ కొంచెంకూడా లేకుండా శబ్దించి కిమన్నాస్తిగా ఊరుకున్నాయి. దీనికి కారణం అంత తేలిగ్గా బోధపడదు. ఆ యా కేంద్రాలలో శంకర రామానుజులయందు భక్తిభావం, కనీసం అభిమానమైనా సరిగ్గా ఉన్నవారు లేరుగదా! వారిని గూర్చిన ప్రత్యేక ప్రసారాలవల్ల జరిగే లాభంకూడా ఏమీ లేదుగదా! అన్నట్టు మన రాజ్యాంగంలో మతానికి ప్రాధాన్యం లేదుగదా. మరి అధికంగా ఎందుకు ప్రసారం చేయాలి? ... ఇల్లా ఉంది ఆకాశవాణి వారి ప్రసార తత్వ స్వరూపం.

విశ్వామిత్రుని కథ విన్నారా? ఆయన మేనకకు కొంతకాలం లొంగిపోయినాడు. తాత్కాలిక మనోదౌర్బల్యం అందుకు కారణం. ఏప్రిల్ 24 న నగరవాణి కార్యక్రమంలో ఆ విశ్వామిత్రుడు ఆధునిక ప్రేమ తత్వవాదనలో మేనకకు ఓడిపోయి మరీ లొంగిపోతాడు. స్వర్గంలో కుట్రలు. ఇంద్రుని ప్రతిపక్షి- ప్రజానాయకుడు- బృహస్పతి. ఇంద్రుడు వర్తి బూర్జువారాజు ... ఇదంతా పూర్వ గాధలను ఆధునిక పద్ధతిలో మలవడం. అభ్యుదయదృష్టికోణంలో పురాణాలను పరిశీలించడం. ఆధునిక యుగాన్ని పూర్వగాథల్లో ప్రతిబింబింప చేయడమంటే ఇదే కావచ్చు... విశ్వామిత్రుడు ఎల్లా సద్గతిని- మేనకా మోహాన్ని వదిలించుకు- పొందాడో ఈ 'మేనక' నాటికా రచయితకు అవసరం లేదు. విశ్వామిత్ర పాత్రలోని ఔచిత్యాన్ని చెడగొట్టడం మాత్రం జరిగింది ...కాక ఇదే పద్ధతిలో తిరిగీ 'మేనక'కు అనుబంధంగా 'విశ్వామిత్ర' కూడా రావూరి భరద్వాజ గారు వ్రాస్తారేమో! పూర్వగాథల అంతర్యాన్ని వదిలివేసి ఆ గాథల్ని అస్తవ్యస్తంగా చిత్రిస్తే, ఆకాశవాణివారు ప్రసారం చేయడం- వారికి వాటి విషయంలో ఎల్లాంటి అభిప్రాయాలున్నాయో తెల్పుతుంది. భారతీయ'బహుజనహితాయ' మాత్రం ఇదికాదు.

జన శ్రుతి అనుసరించి కథలు, నాటికలు వ్రాయడం హర్షించ దగిందే. ఆ పద్ధతిలోనే ఈ మధ్య "జ్యోత్స్నాభిసారిక" అనే నాటిక ఏప్రిల్ 27న విజయవాడ ప్రసారం చేసింది. అయితే అందులో జ్యోత్స్న ఉంది కాని అభిసారిక మాత్రం లేదు. ప్రియుని కోసం సంకేత స్థలానికి వెళ్లే శృంగార నాయికలలో అభిసారిక ఒక నాయిక. ఈ అభిసరణం ఇందులో లేదు. ఈ నాటికలోని శిల్పి తన సౌందర్యవతియైన కుమార్తెను, నాట్య ప్రవీణను దేవదాసిగా చేయాలనుకుంటాడు. అది ఇద్దరు అయ్యలన్నల (వాళ్లు అమ్మలక్కలు కారు) వల్ల చెడిపోతుంది. లేని దోషాన్ని కూతురుమీద మోపి, తండ్రిని భ్రాంతింపజేసి అతని చావుకు కారణమౌతారు. ఈ అయ్యలన్నల వాచికం మరీ దుర్భరంగా ఉంది. వాళ్ల పాత్రలు నీచ పాత్రలే కావచ్చు. అంతమాత్రంలో వారికి అనాగరక సంభాషణలు కల్పించడం కాని, కంఠస్వరాన్ని అంత అవహేళనాపూర్వకంగా కూర్చడంగానీ నాటి-

కకు ఏమాత్రం న్యాయం కలిగించదు. సంగీతం ఆకాశవాణివారికి సాధారణమైన పద్ధతిలోనే ఉంది. విజయరాఘవ రచన.

మే 4 న ప్రసారమైన "రాగబంధం" అనే నాటిక ఉన్నంతలో బాగాఉన్న నాటిక. కథా విషయం దాదాపు "ఆమెకోసం" అన్న చింజమూరివారి పూర్వం ప్రసారమైన నాటికా విషయమే. కాని నిర్వహణం ఇందులో బాగా జరిగింది. కాకపోతే ప్రధాన నాయికా పాత్ర అనవసరంగా ఎక్కువగా ఆవేదనా ప్రదర్శనం చేసింది అంతే. వాచికం నాటికకు న్యాయమే కల్పించింది.

మే 9 వ తేదీన రసమయిలో 'సంగీత రసాస్వాదన- శ్రీ ద్వారం వెంకటస్వామి నాయుడు గారితో పరిచయం' ప్రసారమవుతుందని 'వాణి' చెప్పింది. కాని సరిగ్గా ఆనాటికి అది మారింది. అదివరకే సిద్ధంగా ఉన్న జటావల్లభుల పురుషోత్తంగారి "సంస్కృత నాటకాలలో సఖిపాత్ర" అనే ప్రసంగం విజయవాడ ప్రసారం చేసింది. మళ్లీ ఏదో నాటిక ప్రసారం చేయకుండా ఒక మంచి ప్రసంగం ప్రసారం చేయడం విజయవాడ వారికి "జన్మకు శివరాత్రి" వంటిది. శ్రోతలకు [illegible]డా. అప్రధాన పాత్రలుగా కన్పించే సఖి పాత్రల ప్రయోజనం సంస్కృత నాటకాలలో ఎల్లా ఉపయోగించుకోబడిందో, ఈ ప్రసంగంలో వివరించ బడింది. సంగీత సంచికలవంటి వాటికి రసమయిలో స్థానం ఇచ్చి ఎక్కువకాలం కేటాయిస్తారు కాని ఇల్లాంటి ప్రసంగాలకు సమయం అధికంగా ఇవ్వడం ఆకాశవాణి వారికి ఆనవాయితీ లేదు. అందువల్ల ఈ ప్రసంగం చాలా సంక్షిప్తీకరించబడింది అని అనిపిస్తుంది.

నాటికలూ, సంగీత కార్యక్రమాలూ విడి విడిగా అనేకంగా ప్రసారం చేయబడుతున్నాయి. నాటికి ప్రత్యేకంగా కాలం ఎల్లాగూ నిర్ణయించబడే ఉంది. మరి కేవల సాహిత్య ప్రసంగాలకోసంగా నిర్ణయించబడిన ఈ "రసమయి" "సాహిత్య నందిని" కార్యక్రమాలలో మిగతా నాటిని చేర్చడం ఎందుకో తెలియదు. ఆకాశవాణికి అది అలవాటు మాత్రమే అనుకోవాలి.

మే 3 న "సాహిత్య నందిని"లో తాపీ వారి "జానపద సాహిత్యంలో కథాకథనం" అన్న ప్రసంగ వ్యాసం చదువ బడింది. దీనిలో కథాకథనంలోని విశిష్ట లక్షణాలు మాత్రం చెప్పబడ లేదు. కొన్ని జానపద గాధల కథలు మాత్రం ఎక్కువగా చెప్పడం జరిగింది. వ్యాసం చదివేముందు ఆ చదివే వారు ఒకటి రెండు సార్లయినా చదువుకోక పోవడంవల్ల అక్షరంకులు అధికంగా వచ్చినవి.

ఈ ముందు చదువకపోవడం అనేది ఒకొకప్పుడు ప్రసంగాన్ని వినే శ్రోతలకు చాలా బాధ కలిగిస్తుంది. మే 3 న "పేరంటం" స్త్రీల కార్యక్రమంలో "మహిళా మణులు: గంగాదేవి" అన్న ప్రసంగం అల్లా బాధ కలిగించింది. ఆ ప్రసంగంలో చాలా వరకు సంస్కృత శ్లోకాలు ఉన్నవి. ఏ ఒక్క

శ్లోకం కూడా కనీసం అయిదారు తప్పులైనా లేకుండా చదువబడలేదు. మరి ప్రసారం చేసేప్పుడు తమ బాధ్యతను తాము గుర్తించక పోవడమనేది ఆకాశవాణి వారికి తీసివేయరాని లక్షణం అయిపోయింది.

"ఇంట్లోనాశత్రువులు" అన్న ప్రసంగం మే 18 న హైదరాబాదు కేంద్రం ప్రసారం చేసింది. రచించినవారు కృష్ణశాస్త్రి గారు. చదివింది మరొకరు. ఎల్లాగైతే ఏం. హాయిగా చదివారు. కాకపోతే ప్రసంగమే కృష్ణశాస్త్రిగారు వ్రాయవలసిన ప్రసంగంగా లేదు. ఇది కేవలం హాస్యాన్ని కల్పించడానిక మాత్రమే వ్రాయబడి ఉంటుంది. దీనిలో నల్లులూ, ఎలికలూ, ఇంకా అనేకమైన క్రిమి కీటకాదులు ప్రవేశిస్తాయి. బలవంతంగా హాస్య రచనకు పూనుకుంటే బలవంతంగానే నవ్వవలసి ఉంటుంది తప్ప నిజంగా ఆ హాస్యం వల్ల నవ్వవలసిన స్థితి శ్రోతలకు కలుగదు. హాస్యానికి ముఖ్యంగా కావలసింది వాక్చమత్కృతి. మరి అదే లేకుండా ఇది వ్రాయబడింది. మరి హాస్యం ఎల్లా ఉత్పన్నమవుతుంది ?

అఖిల భారత స్థాయిలో అరవైయేండ్లు నిండిన కవి ఎవరో తెలుసునా ? ఆయన సుమిత్రానందన్ పంత్ గారు. హిందీ కవి. ఆయనకు మే 20 న అరవై యేండ్లు నిండినవి. ఆయన అరవై యేండ్ల స్మృతులు నాలుగు భాగాలుగా సర్వాకాశవాణి కేంద్రాలు తమ తమ ప్రాంతీయ భాషల్లో నాలుగు వారాలు ప్రసారం చేసుకొన్నవి.. ఒక విధంగా జాతీయ కార్యక్రమంగా ఇది జరిగిందన్నమాట. హిందీ భాష భారతీయ భాషల్లో ఒక భాష. అంతేకాని దాని ప్రత్యేకత యేమీ లేదు. అది రాజభాష అయిందంటే దానికి ఇతర కారణాలు అనుకూలించాయి. హిందీ భాషలోని కవికి ఆకాశవాణి ఈ ప్రత్యేకత కలిగించడం హిందీ వైపు మొగ్గు చూపడమే అవుతుంది. ఇతర ప్రాంతాలలో షష్టిపూర్తి జరిగిన మహాకవులు లేకపోలేదు. వారికి ప్రత్యేకత కల్గించబడలేదు. దానికి కారణం వారు హిందీవారు కాకపోవడం. అఖిలభారత స్థాయికి వారందుకోలేక పోవడం. ఆ అందుకోవడానికి వేరే చాలా కారణాలుంటాయి. అందువల్ల ప్రాంతీయులకు ఆ అవకాశం కలిగే వీలులేదు.

ఈ పద్ధతి హిందీభాషయొక్క, హిందీ జనులయొక్క ఆధిక్యాన్ని ఇతర భాషీయుల మీద బలవంతంగా రుద్దడమే అవుతుంది. ఈ రుద్దడం అనేది ఇతరత్రా అనేక పద్ధతుల్లో జరుగుతున్నా, ఆకాశవాణిలో కూడా దీన్ని ప్రవేశపెట్టడమనేది, ఇతర భాషీయులయొక్క అవకాశాలనూ, ప్రత్యేకతలనూ త్రోసి రాజనడమే అవుతుంది. ప్రాంతీయ ఆకాశవాణి శాఖలవారు దీని విషయం ఏమైనా ఆలోచించారా? ఎందుకు ఆలోచిస్తారు. దీనివల్ల వారి స్థితికి ఏమీ లోపం ఉండదుగదా !

— సామిరి.

గ్రంథ సమీక్ష

మేల్కొన్న ఆకాశం—
మనోభూమికలు—

తెనుగు సాహిత్యంలో వచనగేయం యిప్పుడు బాగా స్థిరపడిపోయింది. శ్రీశ్రీ తరువాత వచ్చిన కొందరు ముఖ్యులైన కవుల కృషివల్ల దాని విశిష్టత అసందిగ్ధంగా ఋజువయింది. వచనగేయం ఉనికిని ఋజువుచేసే దశ గడిచి, యిప్పుడు దాని అభివృద్ధిని సాధించే దశ గడుస్తున్నది. ఈ దశలో వస్తున్న కవిత్వానికీ, లోగడ వచ్చినదానికీ ఒక ముఖ్యమైన భేదం వుంది. అదేమంటే— "మరోప్రపంచం" గేయంతో తెనుగు కవిత్వంలో ఒక మహావేశం, ఉద్యమ చైతన్యం ప్రవేశించింది. ఒక ఉద్యమాన్ని నిర్మింప బూనుకున్న ప్రజానీకం జయ జయ ధ్వానాలు చేసుకుంటూ, ఆవేశంతో తమ లక్ష్యమేదో నినాదాలతో లోకానికి తెలియజెప్పుకుంటూ; నగర వీధులగుండా ఊరేగింపుగా వెళ్ళుతున్నట్లు కవిత్వం నడిచింది. ఇప్పుడు— ఊరేగింపు పూర్తి అయి, ప్రజలంతా ఎక్కడివా రక్కడ విడిపోయి, ముఖ్యులైన పది పన్నెండు మంది ఒకచోట చేరి, నిర్మాణాత్మకంగా చేయవలసిన పని ఏమిటని ఆలోచిస్తున్న సమయంలో యీ ఉద్యమం నచ్చని వ్యవస్థ ఏదో పోలీసులను పంపిస్తే, వారికి జడిసిపోయినవారు, క్షమాపణ వ్రాసి యిచ్చినవారు పోగా, మిగిలిన వెలుగు రైదుగురి అకుంఠిత దీక్షలాగా, వచన గేయంలో ఆలోచనాత్మకము, నిర్మాణాత్మకమైన దశ నడుస్తున్నది. ఇప్పటి దశలో ఒక సౌలభ్యంవుంది. రాజకీయాలలో ఎవరెక్కువ విజాయితీ గలవారో తేలినట్లు, ఆలోచనలో భావనలో ఎవరెంత ఎత్తు ఎగురగలరో కొలుచుకోవచ్చు. ఈ దశ శ్రీశ్రీ రచనల రెండవ భాగంలో ప్రారంభమై యిప్పటి వరకు క్రమ వికాసం పొందుతున్నది.

ఈ దశలో రాస్తున్న వారిలో పేర్కొనదగిన రచయిత, వర్ధమాన యువకవి శ్రీ మాదిరాజు రంగారావు.

> "కండ్లు లేకపోయినా, మనకంటే దూరం
> చూడగలదు ఎత్తైన గాలిగోపురం
> పడగ విప్పి తోకపై నిలిచి ఆనందిస్తుంది
> చెవులులేని పాము, సంగీతం."

కండ్లూ, చెవులూ వుండికూడా తత్ప్రయోజనాన్ని పొందలేని వర్తమాన మానవ సంఘాన్ని యింతకంటే ఘాటుగా విమర్శించటం కష్టం. మానవుని కంటే మట్టిగోడ నయమా ? కనిపిస్తే కాటేసే పాము నయమా ?

> "దేవతల్లా జన్మించి, రాక్షసులవలె జీవించి
> ప్రాణం విడిచేరోజు
> అంతిమ క్షణం మాత్రం మానవులం"

అన్నచోటకూడా నిశితమైన విమర్శశూలంగా గుచ్చుకుంటుంది.

23 ఖండికల సంపుటి "మేల్కొన్న ఆకాశం" అనే కావ్యం. ప్రతి ఖండికలో ఆలోచనాశక్తి, అనవసరపు టావేశాలకు లొంగనితనం కనిపిస్తుంది. ఈ కావ్యంలో రంగారావు ప్రతిచోటా సంప్రదాయానికి ఘట్టిగా ఎదురు తిరిగి మాట్లాడుతున్న వాడివలె కన్పిస్తాడు. మానవుణ్ణి గురించి మాట్లాడినప్పుడల్లా, ఆది మానవ సమాజంనుండి నేటి నాగరికత స్థాయి వరకు మానవజాతి పరిణామశీలమైన పురోగమన

రచయిత: మాదిరాజు రంగారావు,
వెల రు. 1-25; 1.00. పేజీలు 64; 32.
రసధుని ప్రచురణలు
3-4-885 నారాయణగూడా, హైద్రాబాదు.

మార్గంలో పయనిస్తున్నదనే గాఢ విశ్వాసాన్ని వెలిబుచ్చుతూ. ఒక శాస్త్రీయ దృక్పథాన్ని ఆకళింపు చేసుకున్న వాడివలె పలుకుతాడు. మానవుణ్ణి గురించి వ్రాస్తూ.

"వ్యష్టి రూపాల సమిష్టి స్వరూపం
నైక శక్తుల సమాహారైక సూత్రం
సంస్కృతీ విచిత్ర జీవ సంపుటి
యుగపరిణామ చిహ్నం మానవుడు."

పరిణామ శీలమైన సమాజంలోని మార్పును మరొకచోట చెప్తూ,

"మందే కాగడలా కొన్నాళ్ళు మతం
లోకాన్ని వెలిగించిన మాట నిజం
సూర్యోదయం ఎప్పుడో జరిగిపోయి
శిలల వృక్షాల జంతువుల మృగాల
నిజస్వరూప స్వభావాలు తెలిసిపోయి
మానవుని విద్యుదూహాశక్తికి
అతని ఐచ్ఛిక రూపాలుగా మారిపోయి
కాగడాల ప్రసక్తి ఆరిపోయిన సమయం."

అని వర్ణించాడు.

ఈ కావ్యంలోని 2 వ ఖండికలో దేవునితో టెలివిజన్‌లో మాట్లాడుతూ, 'దేవుడు' అనే భావన యొక్క పుట్టు పూర్వోత్తరాలను వివరించాడు కవి. "సృష్టికి ఆరంభదశలోవలె మృగాలకు దగ్గిరగా బ్రతికే కాలంలో" భయంతో కూడిన గట్టి నమ్మకాలతో యీ భావన ఏర్పడిందనీ, ఆయన రూప కల్పనలను మలచడమే ముఖ్య ప్రయోజనముగా మారి చివరకు కళలు యాదార్థ్యాన్ని కోల్పోయాయనీ విమర్శించాడు.

"నిన్న అసంభవాలనుకున్నవి ఈ రోజుకు
పూజలతో ప్రార్థనలతో నిమిత్తం లేకుండా
కేవటికి ఆశ్చర్యం లేకుండా సంభవించడం
ఇరవయ్యో శతాబ్దం కాలం లక్షణం...."

అంటూ కాలాన్ని దేవుడుకూడా నియమించలేడనీ, ఆయన సైతం కాలానికి తల ఒగ్గక తప్పదనీ ప్రతిపాదిస్తాడు. అయితే యిదేదైనా నాస్తికవాదమా అంటే కాదు. చివరకు అనిపిస్తాడుగదా దేవునిచేత.

"నే నెవరినో నాకు
నీవిప్పుడు చెప్పేదాక తెలియదు
నిజం చెప్తున్నా విను
నీవే— అంటే మానవుడే దేవుడు!"

చాలా చోట్ల యీ కవి వేదాంతియైన కవిలా కనిపిస్తాడు. అంటే సంప్రదాయ సిద్ధమైన వేదాంతం మాట్లాడటం కాదు: మానవ జీవితం ఏమిటని స్వయంగా ఆలోచిస్తూ, మథనపడే కవిలా. ఈ లోచూపు యీ కావ్యం ప్రతి పంక్తిలో కన్పిస్తుంది.

"ఆకాశంపై వెలసిన ఇంద్రధనస్సు
కనిపిస్తుంది చాలామంది కంటికి
మనస్సులో విరిసిన ఇంద్రధనస్సు
చూడగలడా అనుకున్న ప్రతి మనిషి?"

ఈ కావ్యంలో మొదటి ఖండికలోని "వెలుగు సింహం" చర్యలు మనోహరంగావుంటాయి. అలాగే 14 వ ఖండికలో చంద్రుడు తనకు కలుగుతున్న నూతన అనుభవాలను విశదీకరిస్తాడు. మొత్తం మీద మకుటాయమానమైన ఖండిక 20. ఇందులో "నేను" "పుంజీభూత తుహినకాంతివలె" ఎక్కడ వుంటే అక్కడ వెన్నెల రాత్రి అని ప్రారంభించి. "ప్రాభాతారుణ జీవరేఖవలె" ఎంతవరకు యీ "నేను" పయనిస్తే అంతవరకు "దివాభోగ"మని చెప్తాడు. ఈ "నేను" రాత్రి అయినా, పగలైనా జాగ్రదవస్థలో వున్నప్పుడు సర్వ వ్యాపమై ప్రకాశిస్తుంది. నిద్రిస్తున్నప్పుడు మాత్రం అందులో నుండి ఒక రాక్షసుడు బైటికి వస్తాడు. అతనిని చూసి బెదిరి లోకం "నేను"ను ధ్వంసం చేయాలని చూస్తుంది. ఈ విధంగా మానసిక శాస్త్రం లోతుల్లోకి తొంగిచూడటం నవీనుల ప్రత్యేకత.

గాలి తెరల మంపులపై తుమ్మెద కాలిజాడలు, గుండెలోతు పొరలనుంచి ఎగయు రాగమాలలు, పసిపాపల పెదవులపై వెలుగు నవ్వుల అలల గలగలలను మన కండ్ల ఎదుట రూపు గట్టించే యీ కవి వచనగేయం చక్కగా రాస్తూ రాస్తూ, మధ్యలో మళ్లీ ఏదో గుర్తువచ్చి పద్యం రాస్తున్నవాడివలె గ్రాంధిక శైలికి తిరుగుతాడు.

"ప్రతిక్షణం ప్రత్యణువణువు
పరస్పర సన్నికర్షణము నొందుచు
శైలీరూపమునొందు అదృశ్యమాన
జీవిత సమాధిని కదలించే గాలులు"

'వదలబడిన అస్త్రంలా', 'చాచబడిన రెక్కలతో' మొదలైనచోట్ల 'బడు' చాలా బాధగా వుంటుంది. వదలిన అస్త్రము, చాచిన రెక్కలంటే తెనుగుకు చాలు.

సంస్కృతపద బాహుళ్యంతో, పరిపక్వంకాని భావనతో రాసిన తొలిరోజుల్లో, మాదిరాజు అన్వయం కాని కవి అని ఒక ప్రథ వుండేది. ఈ కావ్యంలో ఆ బాధ లేదు. నేను అనుకుంటాను, భావన పరిపక్వమైనకొలది అయోమయం తొలగిపోతుందని. ఎందుకంటే శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారి వంటి సమాస పటుత్వంగల కవులలో, మాట తెలియకపోతే నిఘంటువు చూసి అంటాలు పడవచ్చు. కాని ఆధునికులను కొన్నిచోట్ల పట్టుకోవడం చాలా కష్టమై, యీ అయోమయత్వం, ఆధునిక కవిత్వానికి వ్యతిరేకంగా చేసే వాదనకు ఆలంబనమయ్యే ప్రమాదం వుంది. అర్థకాఠిన్యం—అంటే అన్వయ క్లిష్టత—కావ్యంలో క్షమించరాని దోషము. "నా భావన నాది" అంటే 'భావకవుల' రోజుల్లోనే ప్రజలు వినలేదు. యిప్పుడు అసలు వినరు. ప్రజల మాట దేవుడెరుగు, పండితులైనా ఆవంగించాలిగదా!

—కుందుర్తి.

ఆధునిక కవితలో వచ్చిన కొత్తమార్పు—చాలా ప్రధానమైనదీ— కవిత్వాన్ని కేవలావేశం నుంచీ, వైయక్తికమైన అనుభూతుల పరిధులనుంచీ దూరంగా ఉజ్జ్వలమైన సంప్రదాయమూ, అత్యాధునిక శాస్త్రీయ దృక్పథమూ, సమస్త మానవ శ్రేయో భావనా కలిగిన నూతన మార్గం. ఇందుకే అభ్యుదయ కవిత్వం తనకుతాను భరతవాక్యం పలుక్కొని ఈ కొత్త మార్గానికి చోటిచ్చింది.

ఈ మార్గంలో ఒక్క ఛందో మార్గానికి ప్రాధాన్యం లేదు. భావానుగుణమైన, శిల్ప సమన్వితమైన యే రచన అయినా అభివ్యక్తి ననుసరించే ఛందస్సును యెన్నుకుంటున్నది. ఛందోబందోబస్తు లన్నీ తెంచేయమన్నవాళ్లూ యివాళ్ల కొత్తగా ఛందస్సు కోరడంలో యిదే తాత్పర్యం.

ఈ మార్గం ఒకవేపు కావ్యరీతిలో, ఒకవేపు ఖండికా రీతిలో సాగుతున్నది. కావ్యగతంగా పాత్రల ఆంతర్యం తీర్చడంలో, ఖండికలలో వైయక్తికమైన అనుభూతిగా వ్యాఖ్యానించడంలో యెక్కువగా వ్యక్తమౌతున్నదీ. ఆధునిక శాస్త్రీయమైన వ్యాఖ్యానాలు. అనుభూతికి సమన్వయం చేయడం వైయక్తికమైన పద్ధతిలో చేసేప్పుడు కావ్యంలోకన్నా యెక్కువ అవకాశం ఉన్నది. కాని దీనిలో అస్పష్టత యేర్పడే ప్రమాదం లేకపోలేదు.

ఈ ఖండికారీతిలో జరిగిన రచనా మార్గంలో విశిష్టమైన అభివ్యక్తితో కవిత్వం రాసేవాడు మాదిరాజు రంగారావు. ఈయన వ్రాసే కవిత ముక్తచ్ఛందో రచనకు కొంచెం దూరంలో ఉంటోంది. సాధారణంగా ఈ మార్గీయులు అంత్యానుప్రాసకు,

సంభాషణకు దగ్గరగా ఉండే సూటిగా చెప్పే లక్షణం పెంచుకున్నారు. ఈ రెండో లక్షణంతో కవిత వచనమే అయ్యే ప్రమాదం కలుగుతున్నది. ఇదే పేర్లను వృత్త, మాత్రాచ్ఛందఃపథీనులు చేసే ప్రధానమైన విమర్శ. రంగారావు ముక్తచ్ఛందంలో ఈ క్రొత్త అభివ్యక్తితో, సాధించిన అంతర్లయతో ఈ ప్రమాదాన్ని దూరం చేసుకున్నాడు.

మనోభూమికలు అన్న ఖండకావ్యం మానవుడియొక్క అనేకములైన మనోదశలు పరిణామాలు దశల్లూ, అంతర్దశలూ చిత్రించే కావ్యం ఇందులో ఏడు ఖండాలు ఉన్నవి. ఒక్కొక్క ఖండంలో ఒక్కొక్క దశయొక్క విపుల రేఖలు గీయబడ్డాయి.

ఏ ఖండానికీ ఇదమిద్ధమని పేరు చెప్పబడలేదు.

మొదటి ఖండంలో సృష్ట్యారంభంనుంచీ అశాంతియొక్క స్వరూపం నిర్వచింపబడింది. సృష్టికి పూర్వం శాంతమైన స్థితినుంచీ సర్వసృష్టిలో కలిగిన దుఃఖం, తన్మూలకమైన అశాంతియొక్క స్వరూపం నిరూపింప బడింది. సృష్టి అంటేనే దుఃఖం. ఇది సృష్టి ఉన్నంత కాలం సర్వతో వ్యాప్తంగా గోచరిస్తున్నది.

జీవితంలో ప్రతిక్షణ మొక సోపానం
అనుభవంతో గమ్యప్రాప్తిసోపానాలపై
కాలూనుతూ వెళ్లడం ప్రతి జీవికీ సహజం
జీవుని బహిస్స్వరూపం అశాంతి ప్రపంచం.

అని జీవునియొక్క బహిస్స్వరూపాన్ని నిర్వచించినాడు. అంటే జీవుని ఆనందమయమైన అంతస్స్వరూపం వేరే ఉందని ఈ కవి భావిస్తున్నాడు. ఈ కృతి అంతా ఈ అంతస్స్వరూపమైన ఆనందమైన స్థితిని పొందే ప్రయత్నమే.

ఈ విధంగా ఈ కావ్యం అశాంతిలో బయల్దేరి శాంతిమయమైన సర్వజమః ఫలాటముఖ జ్యోతీ రేఖను అందుకొనే యత్నం గోచరిస్తున్నది. ఒక విధంగా ఈరీతి టి. యస్. ఇలియట్ 'వేస్టులాండ్'ని గుర్తుకు తెస్తున్నది. ఇలియట్ కవిత సామాన్యంగా అందరికీ అర్థంకాదు. అర్థం అవడానికి తగిన సంస్కార బలం ఉండాలి. ఇలియట్ కవిత అర్థం అయ్యేందుకు సంస్కారం సంపాదించుకొన్నట్టే రంగారావు వంటి శాస్త్ర, మనో, వేదాంతాల సమన్వయం గల విలక్షణమైన అభివ్యంజన కల కవిత్వాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికీ సంస్కారం కావాలి. సంస్కారం ఉంటే ఇది అర్థం కాకపోదు. ఈ సంస్కారమన్న ముసుగులో అయోమయమన్న దోషాన్ని నేను దాచడంలేదు. ఈయన కవితలో ఈ దోషం— ముఖ్యంగా ఈ పుస్తకంలో— చాలా తక్కువ.

ఈయన 'చాదస్త వ్యావహారిక వాది' కాదు. ఇందులో 'ము' ప్రత్యయాంత రూపాలు మొదలైన ప్రాచీనాంధ్ర భాషా స్వరూపము గోచరిస్తున్నది. ఈ తరం కవుల్లో సాధారణమైన అవ్యుత్పన్నత ఈ కవితలో గోచరించదు. వచన పద్యం వచ్చిన తరువాత సాధింపబడని అక్షర రమ్యత ఈ కవితలో భాసిస్తున్నది. తెలుగు సంస్కృత శబ్దాలు ఒక లయానుగుణంగా కలసిపోతవి. సంస్కృత సమాసాలు అక్కడక్కడా పొదుగబడి ప్రకాశిస్తున్నవి. పూర్వం ఈ కవి సంస్కృతప్రాయంగా రాసేవాడు. ఇప్పుడు అభివ్యక్తిలోని గాంభీర్య మాధుర్యాల పురస్కరించుకునే సంస్కృత సమాస రచన చేస్తున్నాడు.

అయినా అక్కడక్కడ ఏవో కొన్ని శబ్ద సంబంధములైన లోపాలు లేకపోలేదు. 'తైక్ష్ణ్యత' 'సహజ సరిహద్దులు' 'సమున్మేష పృథ్వీభాగం' 'సమాచ్ఛాదన మేఘమండలి' ఇవి రుచించని ప్రయోగాలు. ఇవే లేకుంటే ఎంతో స్వచ్ఛంగా ఉండేదీ ఖండ కావ్యం.

విజ్ఞానశాస్త్ర యుగంలో మానవుడు ఎట్లా వికసించిందీ, ముందుముందెట్లా వికసించేదీ వివరిస్తుంది రెండో ఖండం. మానవుడు బాధపడుతూనే ఉంటాడు వైకుంఠపాళిలోలాగా. ఈ ప్రపంచం "అతృప్తి చెందు ఏకాకృతి ప్రపంచం. బిందువు ప్రారంభం తెలియని పరిణామం సాగిపోవు రేఖావలయం' అని వ్యాఖ్యానించుతాడు. మానవుని మనస్సు ఇలా సాగింది,

"సహార్ద్రమై, భాగవత తేజోభావమయమై:
కర్కశమై, దానవతా స్వభావ సంపిహితమై:
నగ్నమతి మానవుని అశాంతి హృదయం
తరువాత నేర్చుకుంది ప్రేమతో ద్వేషం"

మొదట ఈ మనస్సు నగ్నమైందే. ఆర్ద్రములూ, కర్కశములూ అయిన భావముల నాశ్రయించి యిది ప్రేమనూ ద్వేషాన్నీ నేర్చుతుంది. ఈ ప్రపంచం యిప్పుడు "సమ శక్తుల మధ్య సంఘర్షణలతో, దుర్బలుల ఆవేదనతో సంధ్యారుణ రక్తిమ వలె సహజంగా శాంతంగా అశాంతి సంపరివ్యాప్తమై మహాకాశం, తిరిగి మొదలౌతుంది అణువుతో ఆశ్వాసం" అంటాడు. సమ శక్తులైన పెద్దరాజ్యాల సంఘర్షణా, చిన్న రాజ్యాల ఆవేదనా యిది సంధ్యారక్తిమవలె సహజమైందంటాడు. ఈ ఉపమానం ఈ యుగంయొక్క అంతాన్నీ, అణువుతో ప్రారంభమయ్యే మరో నవయుగాన్నీ సూచిస్తున్నది. ఆ యుగంలోనే ఈ అశాంతికి ఆశ్వాసం ప్రారంభం అనడంవల్ల అదే సంతతానందమయమైంది కాదని ఆ యుగమూ దాటి అందుకోవలసిన అంతస్తు వేరే ఉందని గోచరిస్తున్నది. అందుకే ఈ ఖండం చివర ఈ విజ్ఞాన యుగంలో మానవుని స్థితిని వర్ణించి చివరకు అంటాడు—

"ఆరంభం— అశాంతి సంతరింపగా
యత్నించిన వినూతన నూత్నయుగం
పూర్వపు తన సహజ స్థితి రావడానికి
తూష్ణచరావేదనాగ్నితో, — అంతం."

ఈ పద్ధతిలో ఈ కావ్యాన్ని చదవాలి. విజ్ఞానశాస్త్ర విషయాలు చెప్పేప్పుడు వాటిని కవితా పరిభాషలో చెప్పాలనే ప్రయత్నం ప్రతిభామహితమైనది. ఈ విషయాలు ఆ పరిజ్ఞానం ఉన్నవారికే కాని స్ఫురించవు.

మూడో ఖండలో జీవుల ఆలోచనలోని భేదాలు·లక్ష్యాలు చిత్రింపబడ్డవి. లోకంలో కొందరు కేవలం ఈబ్రతుకు సాగించడమే పరమార్థం అయినవారు. వారికీ 'చేష్టమతు'లకూ భేదం ఉండనే ఉంటుంది.

'మన్వంతరాలుగా పరిక్రమించిపోవు
జగన్నాథ రథచక్రాలు పట్టుకొని
మృత్యువు ఊహలతో వదలని చీకటివలె
నీడలు వదలిపోలేని వైశిరాకారాలు.
సాంఘిక సమభావ స్థితి కందుకొనని
అన్నజీవుల ఆరాటం— ఆరనికాష్ఠంవలె,
జీవితం క్రతువుగా పరిణమింప జేయు
మనః ప్రాణి ఆవేదన— జ్వలించే సప్తార్చివలె—

ఈ వాక్యాలలో జగన్నాథ రథచక్రాలన్న మాటలో శ్రీశ్రీ ఉద్యమంయొక్క లక్ష్యాన్ని ఉటంకించడం జరిగింది. ఈ ఉద్యమం ఆరని కాష్ఠం వంటిది. వాళ్ల లక్ష్యం అందుకొనడం సాధ్యమౌతుందా? అది ఆరని కాష్ఠం వంటిది. వీరికంటే అతీతంగా మనోజీవులు జీవితాన్నే క్రతువుగా పరిణమింప జేసేవారు— వారి ఆవేదన సప్తార్చి వంటిది. అగ్ని అన్న అర్థంలో వాడబడ్డ ఈ శబ్దం సప్తదశలలో ఈ రచయిత చిత్రించిన మనోభూమికలను కూడా వ్యంజిస్తున్నది. నాల్గో ఖండంలో అర్థ చైతన్యావస్థ చెప్పబడింది. ఐదో ఖండం తనకు ఈశ్వరుని స్ఫూర్తి కలగడాన్ని చెప్పేది.

ఈ కావ్యంలో సాధక దశా, ఈశ్వర సాక్షాత్కార దశకు చెందిన ఆరో ఏడో ఖండాలు అత్యంతమూ ఉజ్జ్వలంగా ఉన్నవి. భావనలో, కల్పనలో, వ్యక్తిలో ఔదాత్త్యం పరిస్ఫుటంగా గోచరిస్తున్నది. ఐదో ఖండం చివర,

"నాకు కనిపించినది భగవంతుడని చెబితే
వాళ్లను వదిలివేశావనుకొని, అమాయకంగా
ఎవడికివాడు మనస్సులో సంతోషిస్తాడనుకుంటూ"

విజ్ఞానశాస్త్రం మత్తుతో వేదాంతాన్ని అందుకోలేనీ అల్పులని గూర్చి ఈ వాక్యాలు. వాళ్ల పాపం అదీ యిదీ విరుద్ధమనుకుంటారు. సాధకుడు "దేవ శాత్మ పరిధివరకు విడివిడిగా, ఆవల ఇరువుర మొకటిగా సంవిలీనమై పోదాం" అంటాడు. ఈ జగత్తు యొక్క సరిహద్దు దాటితే తరువాత పరమేశ్వరుడే. అక్కడ భేదమే లేదు. చివరి ఖండంలో పరమేశ్వరుణ్ణి పొందుతూ సాధకుడు—

భూమిని మరచి పాత్రరుదార కాంతి పుంజంలా
విశ్వాత్మలో ఏకమై నిరాకారమైపోతే తప్ప
తపలో దూకితే ఈ అగ్నిని ఆర్పగలదా? సముద్రం
శరీరాంచలమాత్రి దష్న జలబిందు సమూహం.

రాత్రివేళ దూరంగా కనిపించే అమృతాంశు బింబంలో సంవిలీన మౌదామనుకున్న జీవి యొక్క అగ్ని శిఖల శరీరాన్ని ఈ సముద్రం (వ్యావహారిక జగత్తు) భరించలేదు.

అశాంతితో ప్రారంభమైన కావ్యం చివర ఇలా ఉంది—

"అక్కడేగా రూపుకట్టున దెక్కడా
లభించని కాంతి
అక్కడే కన్పించునది
సర్వజనుష్పులాభిముఖజ్యోతీరేఖ
వ్యావర్తిత సృష్టియొక్క
అచ్ఛమైన తొలి వెలుగు రూపం"

ఈ విధంగా ఈ చివరి ఖండాలలోకి వచ్చేప్పటికి అద్వైత భావన సువిస్పష్టంగా గోచరిస్తున్నది.

బహుముఖీనమైన ఆధునిక కవితలో ఇది మరో తోవ.

— దామెర మల్లారెడ్డి.

"ఒకడు నాచన సోమన్న", "సాహిత్యధార" సమయమునకు అందకపోవుటచే ప్రచురించలేక పోయినాము.

సం. ఇ.

PROCEEDINGS OF THE DIRECTOR OF PUBLIC INSTRUCTION, ANDHRA PRADESH.

R. C. No. 973 M 4/58. Dated 8-6-59.

The following Telugu monthly is commended for use in all the Libraries of Schools, Colleges and Public Libraries in the State.

Name: JAYANTI

K. RAGHAVA REDDY,
For Director of Public Instruction

HEALTH & LOCAL ADMINISTRATION DEPARTMENT

G. O. Ms. No. 2379 Tel. A D/26 September 59

The Government commend the purchase of the Telugu Literary Monthly Magazine "JAYANTI" published by Sri J. Gouthama Rao, by the libraries maintained by them.

M. LOKANATHAM,
Dy. Secretary to Government.

"జయంతి" ప్రత్యేకసంచికలు 'హిగ్గిన్‌బాథమ్స్' పుస్తకశాలలో దొరుకును.

ఉస్మాన్‌పురా, కరీంనగరమునుండి జువ్వాడి గౌతమరావుచే ప్రకటితము,
ముద్రణ: ఆంధ్ర ప్రింటింగ్ వర్క్సు, వరంగల్.